

The background features several large, abstract, lime-green line drawings. These drawings consist of thick, curved lines that form various shapes, including what appears to be a stylized flower or starburst in the upper right, and other organic, flowing forms scattered across the page. The lines are uniform in thickness and color, set against a plain white background.

antoisampaan opiskeluun

Katja Ryti Annukka Uusitalo

Esipuhe

Antoisampaan opiskeluun -opas on kirjoitettu yliopisto-opiskelijalta yliopisto-opiskelijalle, ja sen tarkoituksena on auttaa Sinua opiskelijana ja yliopistoyhteisön jäsenenä kehittämään omaa ja koko yliopistoyhteisön oppimista. Oppaan ovat kirjoittaneet kaksi Helsingin yliopiston kasvatustieteen opiskelijaa, Katja Ryti ja Annukka Uusitalo. Se on jatkoa Minna Vänskän vuonna 1995 kirjoittamalle Antoisaan opiskeluun -oppaalle, jonka osia ja ideoita on hyödynnetty myös tässä versiossa. Työn tilaajina ja tärkeinä taustatukijoina ovat olleet Helsingin yliopiston ylioppilaskunta ja Helsingin yliopisto.

Antoisampaan opiskeluun –opas

Kirjoittajat

Katja Ryti
Annukka Uusitalo

Toimituskunta

Saija Jokela
Ari Lukkarinen
Ilkka Tuominen
Minna Vänskä

Ulkoasu

Elias Einiö

Julkaisija

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta

Paino

Yliopistopaino 2002

1. JOHDANTO	2	VARMUUTTA SUULLISEEN VIESTINTÄÄN	41
		Esitelmät ja alustukset	42
2. KAIKKI IRTI OPINNOISTA	4	Keskustelut ja väittelyt	43
ASENNE KOHTI OPPIMISTA	4		
OPISKELUN JALO TAITO	6	4. YHDESSÄ ANTOISAMPAAN OPISKELUUN	45
KOHTI AKATEEMISTA	8	RYHMÄN VOIMA	45
ASiantuntijuutta	8	Opintopiirit	47
Suunnittele!	8	Yhdessä verkossa	48
Kysy!	12	AJATUKSESTA YHTEISEKSI IDEAKSI	49
Tutki!	13	YHDESSÄ TOIMIMISEN ARVOKAS TAITO	49
Arvioi!	14	Omaa roolia etsimässä	49
		Ryhmä arvioi ja antaa palautetta	50
3. ANTOISAMMAN YLIOPISTO-OPISKELUN VÄLINEET	19		
INFORMAATIOTULVAN KESKELLÄ	19	5. YLIOPISTOYHTEISÖ ANTOISAMMAN OPISKELUN	52
Löytämisen haaste	20	AREENANA	
Vaikea valinta	21	VUOROVAIKUTUSTA YLIOPISTOSSA	52
Omaa vai lainattua?	21	Keskustelua tiedeyhteisön sisällä	53
LUKEMISTAKIN PITÄÄ HARJOITELLA	22	Tutkimusmatkalla yli tiedekuntarajojen	54
Miten lukea milloinkin?	23	KEHITTYVÄ YLIOPISTO	54
Kuva kertoo	26	Järjestöt, työryhmät ja verkostot vaikutuskanavana	55
Medialukutaito	26	Tempauksesta tai projektista toimivaksi	
KIRJOITTAMINEN OPPIMISEN TYÖKALUNA	27	käytännöksi	56
Muistiinpanot merkitsevät	32	Palautelaatikosta yhteiseen keskusteluun	59
Ajatuskartta jäsentää	33		
Monipuolinen oppimispäiväkirja	34	6. KATSE KOHTI TULEVAISUUTTA	61
Referaatista esseeseen ja tutkielmaan	38		
Tenttimisen monet muodot	40	LÄHTEET	62

1 JOHDANTO

Tämän oppaan tarkoituksena on innostaa ja auttaa Sinua antoisampaan yliopisto-opiskeluun sekä tukea kehittämistäsi oman alasi osaavaksi asiantuntijaksi. Asiantuntijuutesi rakennusaineiksi tarvitset tieteenalaasi liittyvän teoreettisen tietopohjan, opiskelun ja tieteenalasi vaatiman käytännön osaamisen sekä valmiuden tarkastella ja arvioida omaa ajatteluasi, oppimistasi ja toimintaasi.

Antoisampaan opiskeluun -opas on kokoelma vinkkejä oman opiskelusi kehittämiseen. Vinkit eivät ole suoria toimintaohjeita, vaan ennemminkin tienviittoja tai opasteita, joiden avulla voit suunnata opiskeluasi valitsemaasi suuntaan ja kohti antoisampaa opiskelua. Oikopolun löytämisestä ei oppaassa myöskään ole kysymys, sillä antoisamman opiskelun tavoittelu vaatii sinulta tietoista panostusta ja ankaraa aherrusta!

Hyvä opiskelija on avoin, oma-aloitteinen ja kriittinen. Hän näkee opintonsa kokonaisuutena ja tuntee itselleen sopivat oppimistyylit. Hän vaatii tuloksia itseltään, osallistuu aktiivisesti opetukseen ja suhtautuu rakentavasti sen kehittämiseen. Lisäksi hyvä opiskelija jaksaa opiskella,

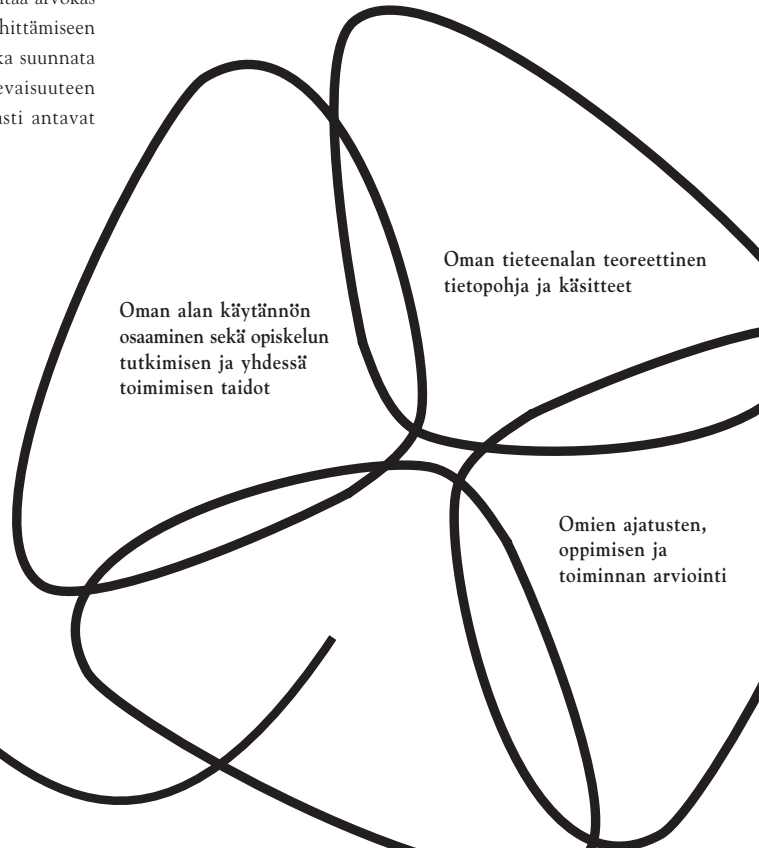
vaikkei opettaja aina täyttäisikään parhaimman opettajan kriteereitä. (Appelqvist 2001.) Kovia vaatimuksia, mutta tieteenalasi asiantuntijuuden saavuttaminen kannattaakin ottaa vastaan haasteena, joka sinulle on yliopisto-opiskelijana heitetty.

Ensiasteleiden ottaminen yliopisto-opinnoissasi ja tielläsi kohti asiantuntijuutta vaatii tutustumista niin itseesi opiskelijana kuin myös yliopistoon opiskelupaikkana. Antoisamman opiskelun tavoittelu, kuten myös tämä opas, lähtee liikkeelle opiskelijasta itsestään (luku 2). Sekä kiitokset että huomautukset on ensisijaisesti syytä kohdistaa omiin enemmän tai vähemmän pinttyneisiin opiskelutottumuksiin, -valmiuksiin ja -asenteisiin. Miten suhtaudut opiskeltavaan aineeseen, opiskeluun ja opetukseen? Kuinka paljon olet valmis kuhunkin kurssiin panostamaan?

Opiskelun vaativa, mutta perustavanlaatuinen taito on löytää itselleen antoisimmat opiskelun tavat ja työvälineet, joiden tueksi ja pohjaksi olemme koonneet oppaaseen muutamia kokeilemisen arvoisia ideoita ja ehdotuksia (luku 3). Korvaamattoman tärkeänä voimavarana niin antoi-

sammalle opiskelulle kuin oman asiantuntijuuden kehittämiseksi ovat myös toiset opiskelijat ja taito toimia yhdessä muiden kanssa (luku 4).

Polkusi läpi yliopisto-opintojen ja kohti asiantuntijuutta on monin paikoin tasapainoilua oman tien löytämisen ja yliopistoyhteisöön sopeutumisen välillä. Yliopisto tarjoaa sinulle monia mahdollisuuksia ja välineitä antoisamman opiskelupolun etsintään, mutta vuorenvarmasti eteen tulee myös tilanteita, joissa yliopisto ei parhaalla mahdollisella tavalla onnistu tehtävässään. Opiskelijana sinulla on oiva mahdollisuus, mutta sitä kautta myös vastuu, antaa arvokas panoksesi yliopisto-opintojen ja -opetuksen kehittämiseen (luku 5). Tämän jälkeen onkin jo korkea aika suunnata katse pitkälle antoisaakin antoisampaan tulevaisuuteen (luku 6), johon yliopisto-opintosi toivottavasti antavat monipuoliset eväät ja ainekset.

Oman alan käytännön osaaminen sekä opiskelun tutkimisen ja yhdessä toimimisen taidot

Oman tieteenalan teoreettinen tietopohja ja käsitteet

Omien ajatusten, oppimisen ja toiminnan arviointi

2 KAIKKI IRTI OPINNOISTA

On miltei mahdotonta määrittellä lyhyesti ja ytimekkäästi yliopistoa opiskeluympäristönä ja toisaalta sitä taitojen kirjoa, jota opiskelu yliopistossa vaatii. Suurimman haasteen opiskelijan eteen tuo paljon puhuttu ja hartaasti odotettu akateeminen vapaus. Opiskelijalla on vapaus valita haluamiaan kursseja, vapaus opiskella omaan tahtiinsa, vapaus olla osallistumatta luennoille, vapaus olla vaikka tekemättä yhtään mitään. Sinun on kuitenkin opiskelijana mietittävä, miten haluat vapauttasi käyttä. Miten hyödynnät yliopiston tarjoamia mahdollisuuksia; mitä, missä, milloin ja miten opiskelet?

Akateemisen vapauden kyliäisenä opiskelija saa kantaakseen suuren vastuun omasta opiskelustaan. Akateemisen vapauden näkeminen vapaudeksi olla tekemättä työtä opiskelun eteen osoittautuu ennemmin tai myöhemmin karhunpalvelukseksi. Vapaus itsenäiseen ajatteluun ja oman osaamisensa rakentamiseen vaatii opiskelijalta muutosta niin asenteiden kuin käytännön toiminnankin tasolla. On tiedettävä, mitä tahtoo ja osattava myös toimia sen mukaisesti. Tässä luvussa lähdetään kohti antoisampaa opiskelua herättelemällä ajatuksiasi siitä,

millainen olet opiskelijana ja millaista asennetta (luku 2.1) ja valmiuksia (luku 2.2) yliopisto-opiskelu juuri sinulta vaatii.

Tarkemman pohdinnan kohteeksi nostetaan myös muutama yliopisto-opiskelun kulmakivi: oman opiskelun suunnittelu, kysyminen ja tuen aktiivinen hakeminen, tutkiva asenne sekä oman opiskelun ja oppimisen arvioiminen (luku 2.3). Tarkoituksena on herättää sinut ajattelemaan tarkemmin oman opiskelusi lähtökohtia ja määrittelemään omat kehittymisen paikkasi. Mitä juuri sinä haluat saada irti opinnoistasi yliopistossa? Millaisin askelin lähdet kulkemaan polkuasi kohti asiantuntijuutta?

2.1 ASENNE KOHTI OPPIMISTA

Myönteinen asennoituminen oppimiseen ja opiskeluun on menestyksellisen opiskelun ehdoton edellytys. Asenteet ja motivaatio heijastuvat niin opiskelutapoihin kuin opiskelun etenemiseen ja tuloksiinkin. Oletko innostunut omasta alastasi ja tartutko mielelläsi uusiin oppimistilaisuuksiin? Odotatko opettajilta valmiita tehtävänantoja ja kontrol-

lontia sen sijaan, että itse ottaisit rohkeasti vastuun oppimisestasi? Oletko valmis ponnistelemaan ymmärtääksesi ja lisätäksesi tietämystäsi vai etenetkö ns. "tenttiä pois"-mentaliteetin johdattelemana suorituksesta toiseen?

Miksi kohdallaan oleva asennoituminen sitten on niin merkityksellinen tekijä opiskelussa? Koska oppimista ei tapahdu ilman ankaraa työtä ja kovaa panostusta. Valmius pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn on akateemisen opiskelun ydin, ja ilman motivaatiota jää paraskin tietopohja ja opiskeluteknikka helposti vaille käyttöä. Motivaatio vaikuttaa siihen, millaisen roolin annat opiskelulle elämässäsi, mitä tavoitteet ja pidät tärkeänä opinnoissasi.

Millaiseen opiskeluun motivaatiosi sinua ohjaa?

1. **Syväoppija** kokee oppimisen itsessään palkitsevaksi, on valmis tekemään töitä oppimisensa eteen ja pyrkii ymmärtämään ja oppimaan mahdollisimman hyvin.
2. **Strategiselle** opiskelijalle opiskelu on kilpailutilanne, jossa tärkeintä on menestyä hyvin ja tehdä vaikutus esimerkiksi opettajaan tai opiskelutovereihin. Opiskeltavien asioiden muistaminen ja ymmärtäminen on keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
3. **Omistautumaton opiskelija** ei näe opintojensa merkitystä ja kärsii motivaation puutteesta. Tällainen opiskelija haluaa päästä opinnoissaan mahdollisimman vähällä, jolloin opintomenestys ei luonnollisestikaan ole hyvä. (Mäkinen 2000; Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Motivaatiota myytävänä?

Antoisamman opiskelun avain on opiskelijan halu ja kyky säädellä omaa asennoitumistaan ja motivaatiotaan. Erittäin tärkeään asemaan se nousee, kun eteen tulee opiskelijaa vähemmän kiinnostavia pakollisia kursseja. Tutkinnon kaikkia kursseja on mahdotonta muovata täydellisesti kaikkien opiskelijoiden suunnitelmiin ja mielenkiinnon

kohteisiin sopiviksi, joten motivaation pitää löytyä opiskelijasta itsestään.

Jokaisen opiskelijan opintoihin sisältyy vaiheita, joissa opiskelumotivaatio katoaa lähes olemattomiin. Joskus tämä suvantovaihe kestää yhden päivän tai viikon, joskus koko lukukauden. Motivaation hiipussa sinun kannattaa pysähtyä miettimään, mistä motivaation puute johtuu; liittyykö ongelma selvästi johonkin kurssiin tai opintojaksoon, vai mahdollisesti aivan muuhun elämäntilanteeseesi. Erilaisten syiden vuoksi myös keinot motivaation palauttamiseen ovat erilaisia. Yksittäisen kurssin tai opintojakson kohdalla on hyvä palata omiin opintoihin liittyviin tavoitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä etsiä niistä yhteyksiä kurssin aihepiiriin.

Uusi motivoiva näkökulma omiin opintoihin saattaa löytyä esimerkiksi:

- * omien opintojen tavoitteista
- * muista meneillään olevista kursseista
- * uusista sivuaineista tai vapaavalintaisista kursseista
- * ajankohtaisia aiheita käsittelevistä seminaareista tai julkaisuista
- * meneillään olevista tutkimushankkeista tai -projekteista
- * työelämän haasteista, esimerkiksi omasta työstä, harjoittelusta tai ekskursioista
- * omista harrastuksista tai vapaa-ajan mielenkiinnonkohteista.

Opintoihin motivoitumisen kannalta olennaista on hahmottaa oma opiskelukaari ja tiedostaa omat tavoitteensa. On hyvä huomata, että saat itse päättää, mitä yliopisto-opinnoitasi haluat ja millaiseen opiskeluun tähtäät. Akateeminen vapaus tuo mukanaan myös mahdollisuuden tutustua eri tieteenalojen ja oppiaineiden tarjontaan, ja etsiä sitä kautta omia kiinnostuksen kohteita ja oman opiskelun päämääriä.

Joskus jo opiskelutavan muuttaminen antaa uutta puhtia

työskentelyyn. Jos olet aiemmin yrittänyt yksin, hakeudu opiskelutovereiden pariin. Jos olet ennen painottanut lukemista, voi kirjoittaminen tai kuvioiden piirtäminen tehdä ongelmasta houkuttelevan haasteen. Jos olet vain kiiruhtanut vauhdilla eteenpäin, kokeile selkeää työrytmiä, jossa opiskelun vaatima työ ja virkistävä vapaa-aika vaihtelevat sopivasti.

Oppimisen ilolla on valtava merkitys antoisalle opiskelulle, sillä jaksaksesi ponnistella opintojesi eteen on sinun ensiarvoisen tärkeää kokea opiskelemasi aihe kiinnostavaksi ja nauttia opiskelustasi. Toisaalta opiskelun mielekkyyden kokeminen vaatii myös mahdollisuutta saada omia opiskelua sekä mahdollisuutta sopivan haasteellisiin ja vaativiin opiskelukokemuksiin. Henkinen rasitus, esimerkiksi vaativa ajattelutyö, voi parhaimmillaan tuottaa iloa ja mielihyvän tunnetta samaan tapaan kuin liikunnan aiheuttama fyysinen rasitus. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

2.2 OPISKELUN JALO TAITO

Opiskelu yliopistossa ei ole vain luennolta toiselle kulkemista, loputtomien kirjapinojen ulkoa lukemista tai tenttien ja lopulta koko tutkinnon suorittamista. Keskeistä opinnoissa on oman oppiaineen sisältöjen ja tiedeyhteisön käytänteiden oppiminen, kasvaminen kohti asiantuntijuutta. Uutta asiaa on paljon eikä sen oppiminen käy käden käänteessä, joten saavuttaakseen tavoitteensa on hyvänkin opiskelijan pysähdyttävä hetkeksi miettimään omaa opiskeluaan. Jokaisella opiskelijalla on aikaisempien opiskelukokemusten aikana muotoutuneet tavat opiskella ja oppia. Et ehkä ole kiinnittänyt niihin aikaisemmin huomiota, mutta viimeistään oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta vaativassa yliopistossa sinun on tarkistettava omia opiskelutottumuksiasi. Luetko niin, että pääset tenteistä nipinnapin läpi vai pyritkö todella lisäämään omaa osaamista? Oletko matkalla kohti näennäispätevyyttä vai todellista alan asiantuntijuutta? Ja mikä tärkeintä,

onko alasi oikea?

Oletko sinä taitava opiskelija?

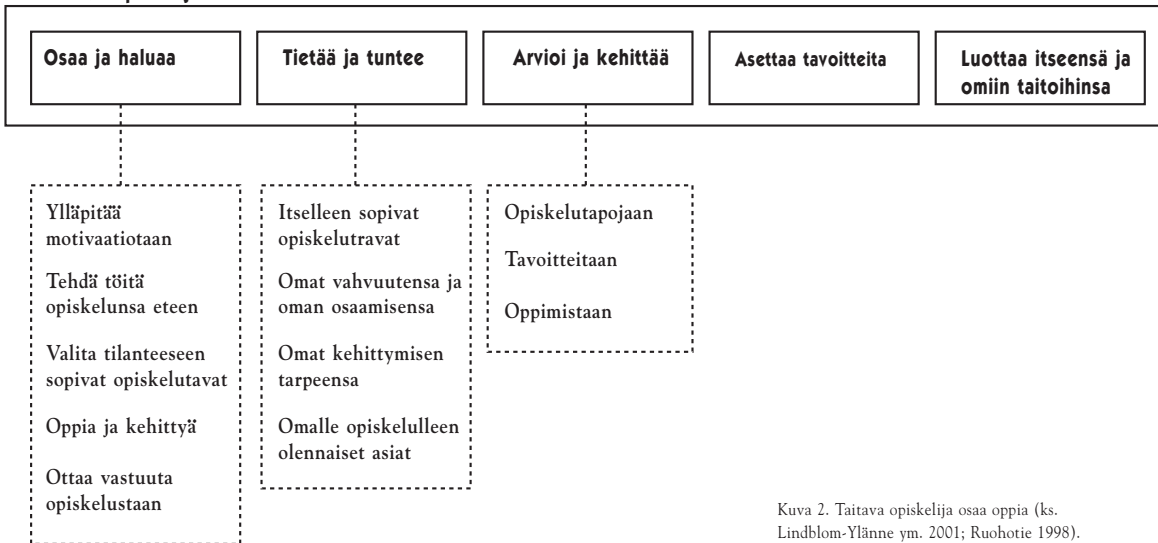
Joskus on hyvä kysyä itseltään, mihin on menossa tai mihin omat opiskelutavat johtavat: Miten opiskelen ja mitä opin? Kysymysten tekeminen auttaa oppimaan itsestään, opiskelutyylistään, tarpeistaan ja mieltymyksistään sekä löytämään oman opiskelun ongelmakohdat. Opiskelussa kannattaa käyttää täysillä kaikkea sitä kapasiteettia, mitä omista varastoista löytyy. (Prashnig 1996.)

Opiskelukokemusten myötä niin hyvistä kuin huonoistakin opiskelutavoista tulee helposti pinttyneitä tapoja, joita et ehdi tai huomaa kyseenalaistaa. Omien opiskelutapojen kontrolloiminen ja kehittäminen ei aina ole helppoa, mutta se auttaa tehostamaan omaa opiskelua ja ottamaan opinnoista irti omien tavoitteiden kannalta olennaisimman. Oppimaan oppiminen on taitoa hallita ja arvioida omaa opiskelutoimintaa ja -tapoja sekä muuttaa ja kehittää niitä opiskelutehtävien vaatimusten mukaisesti (Goman & Perttula 1999).

Omiin opiskelun ja oppimisen tapoihin tutustumisen voit aloittaa seuraavien kysymysten avulla:

1. **Miten vastaanotat informaatiota helpoimmin?** Opitko parhaiten kuulemastasi, lukemastasi vai näkemästäsi, vai onko sinun helpointa oppia koskettamalla tai tekemällä jotain?
2. **Miten järjestät ja käsittelet informaatiota?** Omaksetko asioita helpoiten loogisessa tai lineaarisessa järjestyksessä vai ajatteletko mieluiten kokonaisuuksien kautta hahmottamalla ensin yleiskuvan asiasta?
3. **Millaisia olosuhteita vaadit pystyäksesi vastaanottamaan ja tallentamaan informaatiota?** Miten fyysinen ympäristö tai tunteet vaikuttavat oppimiseesi? Työskenteletkö mieluiten yksin vai ryhmässä? (Dryden & Vos 1996.)

Taitava opiskelija

Kuva 2. Taitava opiskelija osaa oppia (ks. Lindblom-Ylänne ym. 2001; Ruohotie 1998).

Myös oma käsityksesi itsestäsi opiskelijana ohjaa toimintaasi ja tavoitteenasetteluasi. Jos uskot pystyväsi ymmärtämään uuden asian, todennäköisesti näin myös käy, koska näet enemmän vaivaa ymmärtämisen eteen. Jos uskot itseesi, asetat itsellesi korkeampia tavoitteita ja sitoudut paremmin niiden tavoitteluun. Jokaisen opiskelutaidoista löytyvät omat vahvat ja heikot kohtansa. Omia vahvuuksiaan kannattaa hyödyntää aina kun mahdollista, mutta myös heikkouksiaan voi lähteä kehittämään antoisamman opiskelun toivossa.

Mieti, missä sinä olet hyvä ja miltä osin voisit taitojasi kehittää:

1. **Kielellinen älykyys** on kykyä puhua ja kirjoittaa hyvin. Se tulee esille myös hyvänä hahmotuskykynä,

- säntillisyytenä, päättelykykynä ja järjestelmällisyytenä.
2. **Loogis-matemaattinen älykyys** on kykyä päätellä, tehdä laskelmia ja ajatella loogisesti. Se ilmenee myös mieltymyksenä abstraktiin ajatteluun, täsmällisyyteen, ongelmanratkaisuun ja järjestelmällisyyteen.
3. **Visuaalis-spatiaalinen älykyys** liittyy kykyyn tehdä maalauksia ja veistoksia sekä kykyyn valokuvata. Se ilmenee usein myös kykynä ajatella ja muistaa asiat kuvina, luoda mielikuvia ja käyttää vertauksia, sekä hyvänä hahmotuskykynä, taiteellisuutena ja erilaisten karttojen, taulukoiden ja kaavioiden käyttötaitona.
4. **Ruumiillis-kinesteettinen älykyys** on kykyä käyttää raajojaan ja kehoaan. Tästä esimerkkinä voivat olla hyvä kehon hallinta, taitava esineiden käsittely, hyvät refleksit, oppiminen liikkumalla, osallistumalla ja

toimimalla sekä herkkyys fyysiselle ympäristölle.

- 5. Musiikillinen älykyys** on kykyä laulaa, soittaa instrumentteja ja säveltää, joka usein tarkoittaa myös herkkyyttä sävelkorkeudelle, rytmille ja soinnille sekä musiikin emotionaaliselle voimalle.
- 6. Sosiaalinen älykyys** on kykyä olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Se tulee esiin neuvottelu-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoina, muiden seurassa viihtymisenä sekä taitona tulkita sosiaalisia tilanteita.
- 7. Intuitiivinen älykyys** liittyy kykyyn käsitellä omia sisäisiä tunteitaan. Se tulee esille mm. hyvänä itsetuntemuksena, vahvana itsemotivointina, taipumuksena erottaa valtavirrasta sekä tietoisuutena omasta arvomaailmastaan. (Dryden & Vos 1996.)

Omia opiskelutaitoja pohtiessaan on hyvä miettiä, kuka ohjaa oppimistasi ja kantaa vastuun opiskelustasi? Kuka päättää, mitä ja miten opit ja opiskelet?

Oppimisen ja itsesääätelyn taitojasi voit miettiä seuraavien kysymysten avulla:

- * Asetatko kurssitavoitteiden lisäksi omia opiskelutavoitteitasi?
- * Keksitkö esimerkkejä luennolla kuulemistasi tai kirjoista lukemistasi asioista?
- * Ovatko opettajan antamat ohjeet edellytys kurssin suorittamiselle vai pystytkö itse ohjaamaan omaa opiskeluasi?
- * Tunnetko hallitsevasi kurssilla tarvittavat tiedot ja selvivytyäsi kurssilla asetetuista vaatimuksista?

2.3 KOHTI AKATEEMISTA ASiantuntijuutta

Opiskelijalta odotetaan yliopistossa paljon, sillä opiskelijan on kannettava itse vastuu omista opinnoistaan; suunniteltava opintojensa eteneminen ja arvioitava omaa osaamistaan. Akateeminen opiskelu vaatii myös tietynlaista uteliaisuutta;

kysyvää ja tutkivaa asennetta. Tämän luvun tarkoituksena on luoda näitä teemoja käsittelemällä tukevaa pohjaa asiantuntijuutesi kehittymiselle.

SUUNNITTELI!

Vaikka opiskelija olisikin hyvin motivoitunut oppimaan, tulee usein vastaan tilanteita, jotka vaativat tietoista ponnistelua kohti päämäärää. Tehokkaan ja laadukkaan opiskelun takana piilee aina suunnitelmallisuus, jonka avulla omaa opiskeluaan voi jaksottaa. Suunnitelmallisuus on kuitenkin enemmän kuin pelkkä lista edessä olevia tehtäviä. Hyvästä suunnitelmasta käy ilmi, miten ja millaisin askelin asetettuihin tavoitteisiin pyritään. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Lyhyesti sanottuna suunnitelmallisuus on tavoitteiden asettamista, niihin tähtäävän toiminnan suunnitteleminen ja suunnitelmien toteutumisen seuraamista. Se auttaa pinnistämään kovemmin myös silloin, kun opiskelumotivaatio muuten tuntuu olevan heikolla pohjalla, koska itse asetetun tavoitteen saavuttaminen on jo palkinto sinällään.

Hyvien opiskelijoiden suunnitelmat ovat usein pelkästään opiskelijan mielessä, mutta ne ovat myös vaivattomasti kirjoitettavissa jäsenyteeniksi aikatauluiksi. Helpoin tapa aloittaa opiskelusuunnitelman tekeminen ja suunnitelmallisuuden harjoittelu onkin jäsentää opiskelusuunnitelmaa ja -aikataulua kirjallisesti esimerkiksi kalenteriin, tietokoneelle tai erilliseen vihkoon.

HOPS eli Henkilökohtainen OPintoSuunnitelma

Opiskelun suunnitelmallisuus ulottuu parhaimmillaan koko opintoihin, jolloin voidaan puhua HOPS:sta eli henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta. HOPS koostuu ajallisesti lyhyemmistä suunnitelmista, jotka parhaimmillaan edistävät henkilökohtaisen opintosuunnitelman toteutumista toimimalla eräänlaisina osatavoitteina ja välietappeina

kohti suurempia tavoitteita. Lyhyemmän aikavälin suunnitelmat ja tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi tiettyyn lukukauteen, opintokokonaisuuteen, kurssiin, yksittäiseen oppimistehtävään tai jopa päiväkohtaisen aikataulun laatimiseen.

HOPS sisältää konkreettisen suunnitelman opintojen etenemisestä, valituista opintokokonaisuuksista ja ajankäytöstä. Se kannattaa tehdä heti opintojen alkuvaiheessa, vaikkei kesken opintojen aloitettu suunnitelmallisuuskään varmasti ole haitaksi. Tärkeintä on, että suunnitelmien toteutumista seurataan ja tarpeen tullen muokataan opintojen eri vaiheissa. Opettajatuutorin tai muun ohjaajan tukea kannattaa pyytää varsinkin HOPS:n teon alkuvaiheessa, mutta suunnitelmassa pysymistä tukevat myös puolen vuoden tai vuoden välein toteutetut opettajatuutorin tai ohjaustapaamiset. (Satakangas 2002.)

Henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemiseen löytyy eri yliopistoilta ja laitoksilta omia ohjeita, jotka kannattaa etsiä käsiin opinto-oppaasta, www-sivuilta tai opettajatuutorilta tiedustelemalla. Koska HOPS on kuitenkin ensisijaisesti oman opiskelusi suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin työväline, sen kokoamisessa kannattaa miettiä, miten ja millaisessa muodossa se parhaiten tukee omaa opiskeluasi.

HOPS:n työstämisen voit aloittaa vastaamalla seuraaviin kysymyksiin (Satakangas 2002; Dryden & Vos 1997):

Omat tavoitteesi:

1. Mitkä ovat tavoitteesi ja odotuksesi opiskelusi suhteen? Mitä haluat oppia ja mistä haluat tietää enemmän?
2. Mitkä koulutukseesi liittyvät asiat tuntuvat nyt tutuilta / helpoilta / vaikeilta?

Omat edellytyksesi tavoitteiden toteutumislle:

1. Millaista opiskelu- ja työkokemusta sinulta ennestään löytyy? Miten ne liittyvät nykyisiin opintoihisi ja tukevat niitä?

2. Miksi lähdit opiskelemaan valitsemaasi ainetta?
3. Mitkä ovat vahvuutesi opiskelijana? Minkä hallitset hyvin ja mitä sinun pitäisi opiskelussasi vielä kehittää?
4. Mitä olet valmis tekemään tavoitteidesi saavuttamisen eteen?

Ympäristön luomat edellytykset tavoitteiden toteutumislle:

1. Millaisia tavoitteita koulutukselle asetetaan esimerkiksi opinto-oppaassa ja tutkintovaatimuksissa? Miten ne sopivat yhteen omien tavoitteidesi kanssa?
2. Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita koulutuksesi asettaa sinulle oman osaamisesi kehittämisessä?
3. Millaiset ovat tieteenalasi / ammattisi tulevaisuuden kehityslinjat? Mistä juuri nyt puhutaan ja mitkä ovat tulevaisuuden haasteita? Millaisia haasteita ne tuovat omille opinnoillesi?

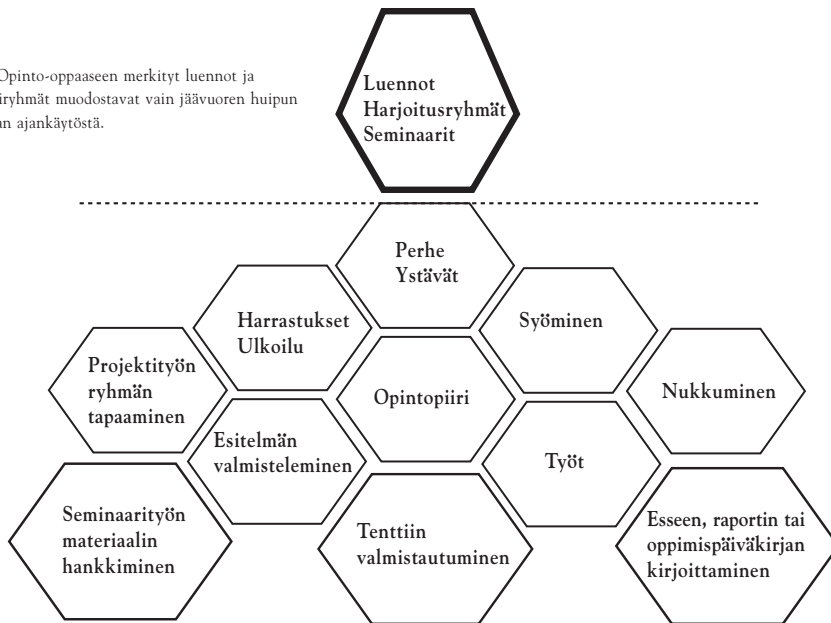
Opiskelun käytännön järjestelyt:

1. Miten opiskelu, työ, perhe ja vapaa-aika rytmittävät elämääsi? Kuinka paljon aikaa ja resursseja voit ja haluat antaa opiskelulle?
2. Miten jaksotat opiskeluasi? Miten nopeasti ja missä järjestyksessä etenet? Miten muu elämäntilanteesi rajaa opiskeluasi käytettävissä olevaa aikaa?
3. Miten haluat opiskella? Millainen opiskelutapa sinulle sopii parhaiten? (ks. myös luku 2.2)
4. Mistä elementeistä; pääaine, sivuaineet, vapaavalintaiset tai ylimääräiset opinnot, tutkintosi rakentuu?
5. Millaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia esimerkiksi opetuksen käytännön järjestelyt, tutkintovaatimukset ja sivuainemahdollisuudet asettavat opiskelullesi?

Opiskelun ohjaaminen ja arviointi:

1. Millaista tukea tarvitset opiskeluissasi? Keneltä saat tarvittavaa ohjausta? Mikä on opettajan tai tuutorin rooli, entä oma roolisi?

Kuva 3. Opinto-oppaaseen merkityt luennot ja seminaariryhmät muodostavat vain jäävuoren huipun opiskelijan ajankäytöstä.

2. Miten arvioit edistymistäsi, asettamiesi tavoitteiden saavuttamista ja oppimistasi?

Kalenteri tehokäyttöön

Pieni stressi on hyvästä, kun se auttaa tekemään keskenräisen työn kunniallisesti loppuun, mutta jatkuva tai liiallinen stressi aiheuttaa jo näppylöitä tai vakavampaakin vaivaa. Paras ennaltaehkäisevä lääke stressin hoitoon on hyvin suunniteltu ja ajoissa tehty työ. Tarkka ja yksityiskohtainen suunnitelma päivittäisestä ajankäytöstä on tärkeä tuki, koska muuten opiskelija helposti yliarvioi käytettävissä olevan ajan. Yliopisto-opiskelijan kalenteri näyttää hämäävän tyhjältä, jos pelkät läsnäoloa vaativat luennot tai seminaari- ja harjoitusryhmät on kirjattu näkyviin. Ne muodostavat vain jäävuoren huipun

ajankäytössäsi. Käytettävissä oleva aika on paremmin hallussasi, kun kirjaat kalenteriisi näkyville koko päiväohjelmasi.

Ringom (1994) antaa kuusi vinkkiä viikkosuunnitelman tekemiseksi:

1. Kehitä kiinteät rutiinit. Kirjaa kalenteriin tehtävät, joista et saa lipsua:
 - luennot
 - ruokailut
 - suuremmat tehtävät, seminaarityöt, gradu tms.
 - muut itsenäistä työskentelyä vaativat opiskelujaksot
 - liikunta
 - tärkeät henkilökohtaiset toiminnot, kuten harrastukset ja muu sosiaalinen elämä
2. Mukauta viikkorutiinisi sinulle tärkeiden ihmisten

aikatauluihin.

3. Älä tee liian tiukkaa suunnitelmaa, vaan varaa tiukan päivän jälkeen väljempi päiväohjelma.
4. Sijoita tärkeimmät asiat päiväohjelman alkuun, niin ne on tehty pois alta.
5. Aseta aikarajoja, jotta tehtävät tulevat tehdyksi ajoissa.
6. Ota suunnitelmassa huomioon oma vireystilasi. Oletko aamu- vai iltavirkku?

Viikkosuunnitelman rakentamisessa kannattaa huomioida, ettei jokaisen päivän tarvitse tai edes kannata olla samanlainen, sillä vaihtelu virkistää. Aika ajoin suunnitelman toteutumista ja asetettujen tavoitteiden saavuttamista on myös arvioitava, ja sen myötä suunnitelmaa tarpeen tullen korjattava. Pidä silti kiinni suunnitelmastasi, ja käytä opiskeluun varaamasi aika todella vain opiskeluun. (Silvén ym. 1991.) Tärkeiden töiden osalta kannattaa kirjata muistiin myös työskentelyyn todellisuudessa kulunut aika, jotta sinun on jatkossa helpompi tehdä suunnitelmistasi

realistisempia. Vapaa-ajalle on löydettävä kalenterista oma paikkansa, sillä antoisa vapaa-aika toimii myös opiskelumotivaation lähteenä.

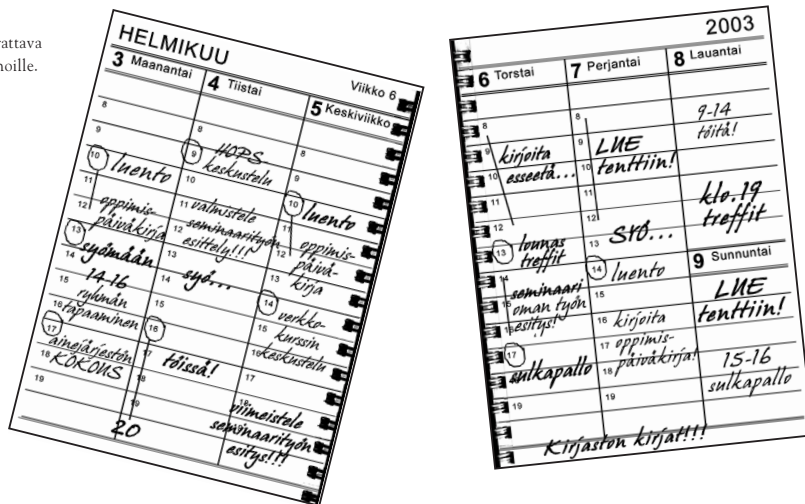
HUPS - suunnitelmat uusiksi

Mikä eteen, jos asettamasi tavoitteet eivät toteutuneetkaan? Tämä on opiskelijalle ehkä turhankin tuttu tilanne, kun ajateltavaa ja tehtävää on tarjolla enemmän kuin tarpeeksi. Tällöin ei auta muu kuin korjata suunnitelmaa ja yrittää entistä kovemmin. Alkuun on kuitenkin hyvä miettiä, miksi asetetut tavoitteet jäivät vain haaveeksi ja miten olisi hyvä jatkaa ponnistelua eteenpäin.

Miksi tavoitteesi jäivät toteutumatta?

1. Uskoitko itse tarpeeksi lujasti tavoitteesi toteutumiseen, vai epäilitkö jo alkumetreillä onnistumistasi?
2. Uskalsitko ja halusitko onnistua; näitkö tavoitteeseen pääsemisen positiivisena?

Kuva 4. Kalenteriin on varattava aikaa kaikille tärkeille menoilille.

3. Oliko sinulla tarpeeksi aikaa ja tukea tavoitteesi toteuttamiselle? (Rouvinen-Kemppinen & Kemppinen 2000.)
4. Millaisissa tilanteissa suunnitelmien kariutumisen saattaa olla hyötyä? Olisiko opiskelusuunnitelmassasi, -taidoissasi tai -tavassasi ollut silttenkin kehittämisen varaa?
5. Miten reagoit, jos suunnitelmasi eivät toteudu? Lannistutko vai mietitkö, miten kannattaisi jatkaa tai muuttaa suunnitelmaa?
6. Mistä saat voimia opiskelun jatkamiseen ja uudelleen yrittämiseen, jos tavoitteen saavuttaminen ei onnistukaan ensimmäisellä yrittämällä? (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)
7. Ja viimeisenä, muttei vähäisimpänä: Kuinka paljon todella teit töitä tavoitteen saavuttamisen eteen? Kuinka paljon annoit aikaasi ja vaivasit ajatuksiasi?

Omien tavoitteiden löytäminen ja asettaminen ei välttämättä ole sen helpompi tehtävä kuin niiden saavuttaminenkaan. Haastetta ei helppota se, että myös ympäristösi asettaa omat vaatimuksensa opiskelullesi. Yliopisto odottaa nopeutta ja tehokkuutta, jokainen opettaja täyttää keskittymistä omaan aineeseensa, opiskelukaverit antautumistasi opiskelijarientoihin ja mahdollinen perhe läsnäoloasi kotona. Joskus onkin syytä kysyä itseltään, kenen tavoitteet ja suunnitelmat omaa opiskelua todellisuudessa ohjaavat. Suuntaatko sinne, minne itse haluat vai sinne minne muut sinua johdattavat?

KYSY!

Astuessaan yliopistoon myös opiskelijasta tulee osa uuden tiedon luomiseen pyrkivää tiedeyhteisöä. Uuden tiedon luominen ei kuitenkaan onnistu, ellei osaa asettaa olemassa olevaa tietoa kyseenalaiseksi ja tarkastella sitä uusista näkökulmista. Kysymisen ja kyseenalaistamisen taito onkin yksi tärkeimmistä tieteentekijän, asiantuntijan ja näin

ollen myös yliopisto-opiskelijan ominaisuuksista. Kysymisestä on hyvä tehdä itselleen tapa, sillä vasta aidosti ihmettelemällä voi päästä kiinni opiskeltavaan aiheeseen. Kysyminen auttaa myös ylittämään monia opiskelussa eteen tulevia käytännön ongelmia, jotka eivät ratkea yksin pohtimalla.

Kysyminen ja kyseenalaistaminen pakottaa perustelevaan, paljastaa aukot tiedoissa ja taidoissa sekä auttaa suuntaamaan huomion ongelmakohtiin ja mahdollisiin luoviin ratkaisuihin. Se kehittää myös opiskelijan kriittistä ajattelua, joka on tutkivan asenteen ohella yksi akateemisen koulutuksen tärkeimmistä tavoitteista.

Kriittinen opiskelija osaa:

- * perustella mielipiteensä
- * arvioida vastaantulevaa informaatiota, erottaa siitä olennaisen ja arvioida sen luotettavuutta
- * ottaa huomioon erilaisia vaihtoehtoja sekä kyseenalaistaa ja tarpeen tullen muuttaa omia aikaisempia käsityksiään
- * erottaa perustellut tosiasiat mielipiteistä, luuloista ja arvostuksista
- * huomioida myös lausumattomat seikat sekä epäjohtonmukaisuudet ja virheellisyudet
- * hyödyntää aiemmin oppimaansa ja suhteuttaa uutta tietoa vanhaan
- * tehdä sujuvasti johtopäätöksiä
- * antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta. (Valtonen 1999.)

Opiskelijan ei onneksi tarvitse harjoitella kysymisen ja kyseenalaistamisen taitoja yksin, sillä tiedeyhteisön jäsenenä hänen ympärillään on joukko samoja taitoja harjoittelevia opiskelijoita, opettajia ja tutkijoita. Yhteisön tehtävänä on auttaa opiskelijaa näiden taitojen harjoittelemisessa sekä opiskelun sisältöihin ja käytänteisiin liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijana sinulla on oikeus ohjaukseen ja tukeen, mutta sitä ei aina tuoda eteesi tarjottimella.

Sinun oletetaan osaavan kysyä apua sitä tarvittessasi. Ensin sinun kannattaa kuitenkin tarkentaa itsellesi, millaista ohjausta ja tukea olet etsimässä eli millaisiin kysymyksiin haet vastausta. Sitä kautta oikea "haastateltavakin" löytyy helpoiten.

Millaista tukea ja ohjausta etsit?

1. Suora neuvonta ja informointi sisältää esimerkiksi kurssien tai opintokokonaisuuksien toteutukseen liittyviä tietoja sekä opiskeluympäristöön perehdyttämistä. Tässä sinua auttavat opiskelija- ja opettajatuutorit sekä laitoksen tai tiedekunnan opintoneuvonta. Älä myöskään unohda opinto-opastasi ja tiedekuntasi tai laitoksesi [www-sivuja](#)!
2. Ymmärtävä auttaminen on opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden ja henkilökohtaisten ongelmien huomioimista. Tähän löytyy apu tuutoreilta, ystäviltä ja perheenjäseniltä. Ammatillista apua kannattaa hakea, jos ongelmat alkavat kasautua opiskelun esteiksi. Tukea löydät esimerkiksi Yliopilaiden terveydenhuoltosäätiöstä (YTHS) tai Nyyti ry:stä.
3. Oppisisällöllinen ohjaus liittyy opiskeltaviin aiheisiin ja sen tarve riippuu oppisisällöstä, opiskelutavoista sekä oppimisprosessin vaiheesta. Tähän paras ohjeistus löytyy kurssin opettajalta, samaan tenttikirjaan syventyneeltä opiskelijalta tai aiheeseen perehtyneeltä asiantuntijalta.
4. Opiskelutekninen ohjaus valmentaa sinua löytämään toimivia ja itsellesi sopivia opiskelutekniikoita sekä suunnittelemaan ja arvioimaan opiskeluasi. Tukea löydät parhaiten opettajatuutoriltasi, kädessäsi olevan oppaan kaltaisista kirjoista sekä aihetta käsitteleviltä kursseilta. (ks. Räsänen 2000.)

Opettajien ja tutkijoiden puoleen voi kääntyä myös luentojen ulkopuolella. Yliopisto on täynnä eri alojen asiantuntijoita, jotka saattavat työkseen tutkia juuri sinun mieltäsi askarruttavaa aihepiiriä. Asiantuntijoita ei kannata pelätä, sillä hyvin usein he kertovat mielellään omasta

erikoisalaan ja ovat hyvillään, kun joku muukin on siitä kiinnostunut. Asiantuntijoita löytyy paljon myös oman yliopiston ulkopuolelta, jolloin kysyminen kannattaa suunnata sinne. Tiedon etsimisessä pienet toimittajan lahjatkaan eivät ole turhia: Miten luulet valtaviin tietomäärien päätyvän lehtien sivuille, jos ei juuri oikealta tietolähteeltä kysymällä? (Dryden & Vos 1996.)

Kysyä voit myös itseltäsi. Ennen luentoa tai kirjan lukemista on hyvä miettiä, mitä tiedät aiheesta ennalta ja mitä haluat tietää siitä lisää. Omaan osaamiseen kohdistetut kysymykset auttavat suuntaamaan huomion siihen, mikä kyseisessä kurssissa tai kirjassa on omien kiinnostuksen kohteiden kannalta olennaista. Aikaisemman tiedon herätteleminen auttaa liittämään siihen uutta tietoa, ja luentokurssin sisältöjen miettiminen etukäteen helpottaa kysymistä luennolla. Mikäli omien tietojen puutteellisuutta ei halua julkisessa tilaisuudessa paljastaa, on mieleen heränneitä kysymyksiä hyvä kirjata ylös esimerkiksi oppimispäiväkirjaan (luku 3.3). Kysymysten esittäminen auttaa jo itsessään opiskeltavan aiheen ymmärtämistä, mutta muistiin kirjoittamiisi kysymyksiin voit palata myös tenttiin lukiessasi tai opintopiirissä keskustellessasi (luku 4.1). Lisäksi sinun kannattaa hyödyntää kysymisen taitoa arvioidessasi omaa opiskeluasi ja osaamistasi.

TUTKI!

Tutkimuksen ja opetuksen yhteys on yksi yliopisto-opiskeluun ja -opetukseen liittyvän keskustelun puhutuimmista aiheista. Yliopiston suurin vahvuus ei kuitenkaan ole ainoastaan tutkimustulosten välittämässä, vaan myös siinä ympäristössä, joka tarjoaa sinulle opiskelijana mahdollisuuden oppia ja opiskella tutkimalla. (Poikela 2001.) Konkreettisesti tutkimisen käytännöt tulevat vastaan viimeistään isompien seminaaritöiden, harjoitustöiden tai tutkielmien teon yhteydessä, mutta tutkiva asenne on paljon muutakin kuin tutkimuksen tekoa ja tutki-

musaineiston läpi kahlaamista. Se on myös tapa lähestyä yliopisto-opiskelua, joka jo itsessään on tutkimista; tiedon etsimistä, valikoimista, analysoimista, muokkaamista ja soveltamista. Yliopisto-opiskelussa keskeistä onkin opiskelijan tieteenalaansa ja sen ilmiöihin kohdistama tutkiva asenne ja toiminta, joiden avulla omaa asiantuntijuutta opiskelun aikana rakennetaan.

Opiskelijana voit lähteä tutustumaan tieteenalaasi joko tutkimusmatkailijan tai turistin asenteella. Tutkimusmatkailija tähtää syvälliseen ymmärtämiseen, uusien asioiden oppimiseen ja oman tietämyksensä laajentamiseen. Tutkimusmatkailija on jo hyvissä ajoin ennen matkan alkua perehtynyt matkakohteeseensa ja sen kulttuuriin, ja paikan päällä hän tekee aktiivisesti havaintoja täydentääkseen aikaisempaa tietämystään. Turistin asenne ei ole näin perusteellinen, sillä hän on kiinnostunut matkakohteestaan vain pintapuolisesti. Turisti myös pitäytyy mieluiten tutuissa kohteissa ja toimintatavoissa, sillä häntä ei kiinnosta tutustua kohteen kulttuuriin tai uusiin ihmisiin. (Lindblom-Yläne ym. 2001.) Pintapuolinen käsitteiden ja teorioiden mieleenpääminen ei auta sinua kuin toistamaan jonkun toisen esiin nostamaa tietoa. Rakentaaksesi omaa osaamistasi ja asiantuntijuuttasi sinun tulee ensin perehtyä alan perusteisiin ja kulkea viitoitettua polkua. Vasta sen jälkeen voit lähteä seikkailemaan omaan suuntaasi ja tutustumaan tieteenalasi muihin mielenkiintoisiin tutkimuskohteisiin.

Tutkivan asenteen lähtökohdaksi voidaan ottaa myös keskeiset akateemisen koulutuksen tavoitteet: tieteellinen ajattelu ja tieteen pelisääntöjen hallinta. Tieteellinen ajattelu on suurten tietomäärien hallitsemista yhdistämällä eri suunnilta kerättyä tietoa yksinkertaisiksi ja jäsenytyneiksi kokonaisuuksiksi (Järventausta ym. 1999). Siihen voidaan sisällyttää hyvin monenlaisia ominaisuuksia, kuten kriittisyys ja luovuus. Kriittisyys tuo mukanaan omien ja toisten ajatusten ja toimintatapojen kyseenalaistamisen, koettelemisen ja arvioinnin (Korhonen ym. 1999). Luovuus

puolestaan on omaehtoista ja tuottavaa ajattelua ja toimintaa, mutta myös viisasta tukeutumista jo olemassa olevaan tietoon (Koski 2001). Tutkiva opiskelu on myös taitoa etsiä ja tuottaa tietoa (luku 3).

ARVIO!

Arviointi tekee näkyväksi opiskelua ja oppimista, sekä auttaa näin kehittämään niin omaa osaamista kuin omia opiskelutaitojakin. Arviointi on kehittämisen ja kehittymisen väline, ja se voidaan kohdistaa oppimisen lisäksi myös opetukseen tai koko opiskeluympäristöön (Scheinin 1995). Arviointi on itsessään myös arvostamista, sillä se mitä arvioidaan koetaan yleensä myös tavoittelemisen arvoiseksi ja tarpeelliseksi. Koska arviointi siis ohjaa voimakkaasti toimintaa ja tavoitteen asettelua, on se ymmärrettävä laajempana kuin pelkästään opettajan yksin antamana tai kurssin lopputuotukseen pohjautuvana arvosanana. Parhaimmillaan arviointi on pohtivaa, realistista, jatkuvaa ja kehittymistä tukevaa. (Mäkitalo 1997.)

Arviointi on myös asiantuntijuuden peili, joka auttaa sinua tuomaan niin osaamistasi kuin kehittymisen paikkojasi esille sekä itsellesi että muille. Toisilta saatu palaute antaa arvokasta tietoa taidoistasi ja niistä kehittymisen tarpeista, joita et välttämättä itse huomaa. Oman toiminnan arviointi auttaa puolestaan näyttämään muille omaa osaamistasi sekä pohtimaan myös sellaisia puolia, joita et ole itse osaamisessasi ja opiskelussasi aikaisemmin huomannut tai tiedostanut.

Arvioinnin ei tarvitse olla vain kasa kurssin lopussa täytettäviä arviointilomakkeita, vaan sen tulisi olla mukana koko kurssin tai opintojakson ajan. Tällöin opiskelijaa voidaan ohjata oikeille raiteille jo matkan varrella. Pelkkää lopputuotosta oikeitaessa opiskelija saa tiedon ainoastaan siitä, mihin hän on matkallaan päätenyt. Jälkimmäinen tieto ei kerro opiskelijalle siitä, millaista matkalla oli tai miten matka olisi kannattanut kulkea, eikä siksi tarjoa

opiskelijalle kovin monipuolisia välineitä oman opiskelunsa kehittämiseen. Koko opiskeluprosessia arvioitaessa kannattaa arviointi asian hallinnan lisäksi kohdistaa esimerkiksi työskentelytaitoihin, yhteistyökykyyn, raportointi- ja esiintymistaitoihin, tiedonhankintaan sekä itsearviointiin (Mäkitalo 1997).

Opintojen etenemisen, oman opiskelun sekä opittujen tietojen, taitojen ja valmiuksien arviointi on hyvän suunnittelun lisäksi tärkeä osa yliopisto-opiskelua, sillä se auttaa sinua hahmottamaan, miten hyvin olet selviytynyt asettamistasi tavoitteista. Samoin kuin itse asetetut tavoitteet, myös itse suoritettu oman oppimisen arviointi toimii tehokkaana motivoijana, koska se tekee opiskelijasta oman oppimisensa asiantuntijan (Mäkitalo 1997). Voidaksesi saavuttaa tavoitteesi, on sinun säännöllisesti seurattava omaa osaamistasi, arvioitava toimintaasi ja tarpeen tullen myös muutettava sitä. Hyvä opiskelija vertaa osaamistaan aikaisempaan ja tiedostaa ne keinot, joilla hän voi osaamistaan kehittää. Oman opiskelun arviointi ei kuitenkaan ole helppoa, ja varsinkin opintojen alkuvaiheessa kannattaa tukea pyytää esimerkiksi kurssin opettajalta, opettajatuutorilta tai muilta opiskelijoilta.

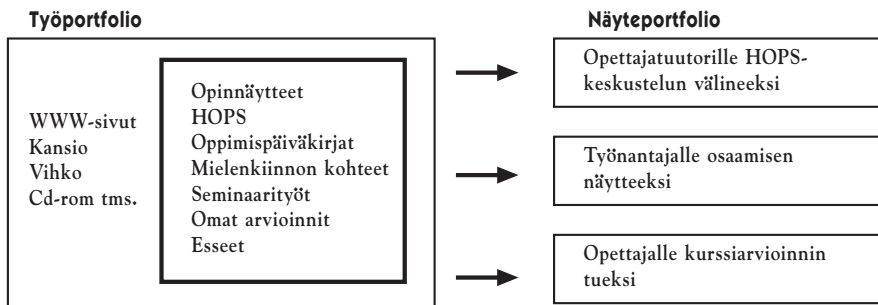
Portfoliossa oma osaaminen sanoiksi tai kuviksi

Portfolio on opiskelijan itsensä keräämä ja valikoima kokoelma omia opiskelutehtäviään; niiden työstämisen suunnitelmia ja kuvauksia sekä näytteitä valmiista aikaansaannoksista (Linnakylä ym. 1996). Koska yliopistosta vain harvoin valmistutaan tiettyyn ammattiin, on akateemisen opiskelijan ongelmana usein oman osaamisensa paikantaminen ja sanoiksi pukeminen. Portfolio on hyvä keino arvioida ja tuoda omien töiden kautta niin itselle kuin muillekin esille omaa osaamistaan ja omia erityistaitojaan, joita aivan jokaiselle koulutuksen ja muun elämän myötä kehittyi. Portfolio auttaa sinua seuraamaan omaa oppimistasi ja kehittymistäsi, oman asiantuntijuutesi kasvua, mutta myös esittelemään osaamistasi esimerkiksi opettajillesi tai tulevalle työnantajallesi. Se toimii opiskelussa niin suunnittelun kuin arvioinninkin työvälineenä.

Portfolio voi olla opintojen aikana koottu opiskeluprosessia, sen suunnittelua ja erilaisia vaiheita kuvaava työkansio (Linnakylä ym. 1996), johon opiskelija kokoaa omia töitään, oppimispäiväkirjojaan ja arviointejaan. Tästä työporfoliosta opiskelija voi kurssin, opintojakson tai vaikka koko opintojen loppuvaiheessa valikoida

Kuva 5. Arviointi asiantuntijuuden peilinä (ks. Repo & Nuutinen 1998).

Kuva 6. Tekijänsä näköinen portfolio sisältää monipuolisesti erilaisiin tilanteisiin sopivaa aineistoa.

näytekansioon näytteitä omasta osaamisestaan ja tekemistään töistä (emt.). Näyteportfolion voi koota esimerkiksi kurssiarviointia tai työhaastattelua varten, jolloin sinne valitaan tilanteen tai keskustelun kannalta tarpeelliset osat työportfoliosta.

Heti opintojen alussa voit päättää, miten ryhdyt kokoamaan portfoliotasi. Materiaalista ja käyttötarkoituksesta riippuen sen voi koota esimerkiksi kansioon, laatikkoon, salkkuun, www-sivulle, levykkeelle, cd-romille, videolle, äänikasetille tai halutessaan vaikka kaikkia näitä yhdistäen.

Digitaalisen, esimerkiksi cd-romille tai www-sivuille kootun portfolion mahdollisuuksista on puhuttu paljon, koska sen sanotaan tuovan osaamisen esille entistä monipuolisemmin ja entistä useamman nähtäville. Digitaalisten portfolioiden etuja ovat myös niiden säilytetävyys, hallittavuus ja päivitettävyyden sekä mahdollisuus liittää helposti toisiinsa useita portfolioita tai niiden osia. Siihen voi oman materiaalin lisäksi linkittää myös itseä kiinnostavia tutkimuksia ja yhteistyökumppaneiden aikaansaannoksia. (Kankaanranta & Linnakylä 1999.)

Portfolion ja siihen mahdollisesti liitetyn oppimispäiväkirjan avulla joudut pohtimaan, miten olet opiskeltavan

asian ymmärtänyt ja miten se liittyy omaan ajatteluusi ja toimintaasi.

Opintojensa etenemistä ja omaa oppimista voit pohtia seuraavien kysymysten avulla:

1. Missä olet nyt? Mitä olet oppinut tämän kurssin tai lukukauden aikana?
2. Ovatko opiskelutaitosi kehittyneet tämän kurssin tai jakson aikana? Miten?
3. Mikä luennolla tai tenttikirjallisuudessa herätti mielenkiintosi? Miksi, mitä erityistä siinä oli?
4. Mikä kurssin tai kokonaisuuden tehtävistä oli sinulle mieluisin/epämieluisin? Miksi?
5. Mihinkin haluat päästä? Mitä haluat oppia lisää?
6. Mitä sinun tulee tehdä tavoitteisiin päästäksesi?

SWOT-analyysi kehittymisen pohjana

Arvioinnin tukena voit käyttää myös SWOT-analyysiä, jonka avulla voit kartoittaa oman opiskelusi vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. SWOT-analyysi tuo hyvin esille arvioinnin tavoitteena olevan kehittymisen ja kehittämisen. Sen avulla voit selvittää kuvaa itsestäsi

oppijana ja tiedostaa osaamisesi sekä ne voimavarat ja esteet, jotka opiskeluasi rajaavat. Tarkastellessasi asetettamiesi tavoitteiden saavuttamista on tärkeää ottaa huomioon myös ne reunaehdot, jotka opiskelun arkea määrittävät. Samalla on myönnettävä itselleen, ettei aina ole yhtä paljon aikaa tai energiaa käytettävissä kaikkein kiinnostavimpiinkaan kursseihin. Oman opiskelun arvioinnissa sekä realismisuus että rehellisyys on tärkeää, jotta todellisiin ongelma-kohtiin on mahdollista puuttua.

Toinen ihminen oman osaamisen peilinä

Kehittymiseen tähtäävä arviointi ei voi olla ainoastaan yksisuuntaista palautetta, sillä esimerkiksi opettajan kirjallisesti antama palaute jättää arvioinnin saajan

yksin pohtimaan arvioinnin merkitystä. Arviointi-keskustelussa opiskelija voi puolestaan itse vaikuttaa arviointiin ja myös saada sille perusteluita. Muiden opiskelijoiden tai opettajan antama sanallinen palaute antaa opiskelijalle paljon enemmän tietoa omasta toiminnastaan, ja auttaa kehittämään omia opiskelutapojaan.

Omaa osaamistaan voi arvioida myös opettamalla opiskeltavan asian omin sanoin sellaiselle henkilölle, joka ei tunne aihetta lainkaan. Samaa aihetta opiskeleva opiskelutoveri voi puolestaan olla hyvä oman osaamisen peili, ja opetustuokion päätteeksi voidaan epäselviä kohtia miettiä yhdessä. Puhuessasi ja selittäessäsi asiaa jollekin toiselle joudut selkiyttämään ajatuksiasi myös itsellesi, ja huomaat niin vahvuudet kuin puutteetkin omassa tiedoissasi.

Vahvuudet (Strengths) * Mitä osaat?* Missä olet hyvä?* Miten opit parhaiten?	Heikkoudet (Weaknesses) * Mitä sinun on itsessäsi kehitettävä?* Mikä sinulle on vaikeaa?* Missä epäonnistut helposti?
Mahdollisuudet (Opportunities) * Millaisia mahdollisuuksia esim. yliopisto tai tietty kurssi tarjoaa opiskelullesi ja kehityksellesi?* Mistä muualta löydät oppimisen mahdollisuuksia?	Uhat (Threats) * Mikä voi haitata opiskeluasi ja kehityksesi?* Millaisia esteitä näet edistymisellesi?

Kuva 7. SWOT-analyysi oman kehittymisen tukena.

Vinkkejä lisätiedon lähteille:

- Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Portfolion monet mahdollisuudet. 1996. P. Pollari, M. Kankaanranta & P. Linnakylä (toim.). Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Portfolioita verkossa. Portfolios on the web. 1999. P. Linnakylä, M. Kankaanranta & J. Bopry (toim.). Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto.
- Ringom, B. 1994. Opi oppimaan. Tuloksellisen aivotyöskentelyn ja opiskelun opas. Helsinki: Innotiimi, Kaukaa viisas, Opintotoiminnan Keskusliitto OK ry.
- Silvén, M., Kinnunen, R. & Keskinen, S. 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Avoimen korkeakouluopetuksen julkaisuja. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Virtanen, P. 2001. Oppimisen eväitä opiskelijoille ja tukea opettajille: ohjausta opiskelutaitoihin IQ-FORM-virtuaaliyliopistohankkeen virittämänä. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Opiskeluohjeita. Turun yliopisto:
<http://www.oppiminen.utu.fi/>
- Opiskeluopas. Helsingin yliopiston avoin yliopisto:
<http://www.avoin.helsinki.fi/opas/>
- Opiskelu. Nyyti ry: <http://www.nyyti.fi/frames/opiskelu.html>
- Oppimisklinikka. Oulun yliopiston opetuksen kehittämisyksikkö:
<http://www.hallinto.oulu.fi/optsto/opetekh1/oppimisklinikka/>
- OVI - Ohjausta virtuaalisesti: Joensuun yliopisto:
<http://ovi.joensuu.fi/>
- Teekkarin tehopenaali. Teknillinen korkeakoulu:
<http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/tehopenaali/>
- Verkko-tutor. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus:
<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/>

WWW

- IQ-Form. Helsingin yliopisto.
<http://iqform.edu.helsinki.fi/iqform2/start.php>
- Kehittymisen työvälineet. Studium. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia:
<http://www.studium.helsinki.fi/pakki/>
- Opintoasiainosasto. Helsingin yliopisto:
<http://www.helsinki.fi/opintoasiainosasto/>
- Opintoneuvonta. Suomen avoin yliopisto:
<http://www.avoinyliopisto.fi/neuvonta/>

3

ANTOISAMMAN YLIOPISTO-OPISKELUN VÄLINEET

Opiskelu yliopistossa saattaa erota melkoisestikin aikaisemmista opiskelukokemuksistasi, ja opiskeltavan tiedon määrän ja laadun vaatimusten kasvaessa aikaisemat opiskelutapasi voivat tuntua auttamattoman vanhentuneilta. Yliopisto-opiskelun tärkeimpiä työvälineitä ja tavoitteita ovat tiedon etsimisen, arvioimisen, tuottamisen ja esittämisen taidot. Vaikka eri tieteenalat asettavatkin näille omat erityisvaatimuksensa, on kaiken akateemisen opiskelun ydin harjaantuminen omiin valintoihin, itsenäiseen päätöksentekoon ja uuden tiedon tuottamiseen (Väljärvi 1997). Tämän luvun tarkoituksena on tarjota käyttöösi konkreettisia vinkkejä, joista voit valita ja muokata apuvälineitä oman opiskelusi kehittämiseen.

Kohti antoisampaa opiskelua ja oman alasi asiantuntijuutta voit päästä vain määrätietoisella otteella ja päätöksellä kehittämään omaa toimintaasi vastaamaan paremmin uuden ympäristön asettamia haasteita. Yliopisto suorastaan tulvii uutta tietoa ja uusia mielenkiintoisia asioita, joten sinun on syytä pysyä valppaana. Mistä tietää, mitä lähteitä kannattaisi lukea ja mistä lähteä etsimään tietoa esimerkiksi opinnoissa vastaan tulevan esseen tai tutkielman kohdalla?

Vaihtoehtoisia lähteitä on valtavasti, mutta miten löytää ja valikoida niistä se oikea (luku 3.1)? Tieteellisten teosten ja artikkeleiden keskellä saattaa lukemiseen tottuneellakin opiskelijalla mennä sormi suuhun, sillä opiskeltavat teokset sisältävät paljon asiaa tiiviissä paketissa. Kirja on luettu, mutta mitä siitä jäi käteen? Koska eri tilanteet ja eri oppiaineet vaativat erilaista lukemista, on opiskelijan hyvä tunnistaa niin omat kuin eri tilanteidenkin vaatimat lukutavat (luku 3.2).

Tiedonhankinta ja olemassa olevaan tietoon perehtyminen on tärkeä perusta, jolle opiskelija rakentaa uutta tietoa. Uuden tiedon luominen ja oman ajattelun ilmaiseminen tiedeyhteisössä vaativat tiedonhankintataitojen lisäksi myös sujuvaa kirjallista (luku 3.3) ja suullista (luku 3.4) ilmaisua. Kummatkin ovat tärkeitä akateemisen tiedon esittämisen, mutta myös oppimisen ja opiskelun, välineitä.

3.1 INFORMAATIOTULVAN KESKELLÄ

Luovuus perustuu monessakin mielessä lainaamiseen, jäljittelyyn sekä olemassa olevien ideoiden yhdistelyyn ja

jalostamiseen. Millä tahansa alalla kaikkein yksilöllisinkin luovuus tavallisesti edellyttää "jäättiläisten olkapäillä seisomista" eli kyseisen alan arvostettujen toimijoiden työn tuntemista, olemassaolevalle perustalle rakentamista ja tämän perustan perusteltua jalostamista, kumoamista tai ohittamista. Esimerkiksi sekä moderni tiedeinstituutio että taide toimivat juuri näin. (Koski 2001.)

Akateemisen opiskelun myötä kertyvä asiantuntijuus punnitaan sillä, miten hyvin opiskelija tuntee alansa tietoperustan ja osaa sen varaan rakentaa, kuinka hyvin hän pystyy soveltamaan olemassa olevaa tietoa uusiin yhteyksiin ja yhdistämään siihen omaa ajatteluaan. Tiedonhallinnassa ovat tarpeen monenlaiset taidot:

1. Oman tiedontarpeen hahmottaminen: Mitä tiedät ennestään ja mitä sinun tarvitsee tietää? Mitä hyötyä tiedosta on?
2. Löytäminen: Miten ja mistä löydät sopivan tietolähteen ja siitä sopivaa tietoa?
3. Tiedon arviointi: Onko tieto luotettavaa ja oman työsi kannalta tarpeellista?
4. Tiedon valikointi: Miten valitset sopivan tiedon ja miten hyödynnät sitä?
5. Tiedon esittäminen: Miten esität selkeästi ja tarkasti löytämäsi ja rakentamasi tiedon?
6. Arviointi: Miten arvioit lopputulosta sekä tiedonhaun prosessia? (ks. Halttunen ym. 2001.)

Opiskelijan on osattava käyttää opiskelussaan hyödykseen erilaisia lähteitä sekä tunnettava erilaisia tutkimusmenetelmiä. Toisaalta kyse on myös kysyvistä suhtautumisesta sekä kriittisestä ajattelusta. (Silvén ym. 1991.) Tässä luvussa perehdytään tarkemmin tiedon etsimisen, löytämisen ja ankan valikoinnin mielenkiintoiseen, mutta haasteelliseen maailmaan.

LÖYTÄMISEN HAASTE

Yliopisto-opiskelijan käytettävissä on valtavasti asiantuntijuuden rakentamisessa tarvittavaa perustietoa. Esimerkiksi esseen työstämiseen lähdemateriaalia voi lähteä etsimään eri laitosten ja tiedekuntien kirjastoista, joihin on koottu kunkin alan kussikirjallisuutta, tutkimustietoa, asiantuntijajulkaisuja, opinnäytteitä, tieteellisiä lehtiä ja paljon muuta. Tämän lisäksi sopivaa lähdemateriaalia voi löytyä myös kaupungin tai erillisten tutkimuslaitosten ja viranomaisorganisaatioiden kirjastoista.

Välttämättä tietoa etsiessä ei tarvitse mennä edes kirjastoon asti, sillä Internetissä löytyy kirjojen saatavuustietojen lisäksi myös valtava määrä varsinaisia aineistoja. Linkkikirjastojen ja hakukoneiden kautta voi etsiä esimerkiksi tutkimusraportteja, tieteellisiä artikkeleita ja eri alojen elektronisia lehtiä. Tiedon etsimisen voi kohdistaa Internetissä myös suoraan kotimaisten tai ulkomaisten yliopistojen sivuille, joiden kautta löytyy tietoa uusimmista tutkimushankkeista sekä eri alojen asiantuntijoista. Vielä julkaisematonta materiaalia tai vähintäänkin lähdevinkejä oman työskentelyn pohjaksi kannattaa kysyä myös omalla, tai miksei muillakin, laitoksilla työskenteleviltä opettajilta ja tutkijoilta (ks. myös luku 5.1).

Tiedon etsimisessä ja aineiston hankinnassa on hyvä miettiä seuraavia kysymyksiä:

1. **Riittääkö aika?** Huomioi, että sopivien lähteiden etsiminen ja arviointi vie aikaa, minkä lisäksi voit joutua odottamaan esimerkiksi kirjastossa lainassa olevaa teosta.
2. **Tiedätkö mitä etsit?** Oman alan perustietämyksen, keskeisten käsitteiden, arvostettujen asiantuntijoiden ja ajankohtaisten aiheiden tuntemus auttaa määrittelemään, millaista tietoa olet etsimässä. Kirjastojen ja Internetin hakukoneet vaativat haun pohjaksi asiasanaa, teoksen nimeä tai tekijää, eikä alan

asiantuntijaltakaan kannata mennä kysymään ilman tarkennettuja kysymyksiä. Ajantasalla käsiteviidakossa pysyy seuraamalla kirjastojen uutuusluetteloja, ajankohtaisia seminaareja sekä tieteellisiä aikakauskirjoja.

- 3. Tiedätkö kuka tietää?** Niin asiantuntijan kuin opiskelijankin tärkein tuki on ympäröivä tiedeyhteisö jäsenenä. Kannattaakin ottaa selvää, mitä omalla laitoksella tai muualla yliopistossa tutkitaan, ja mennä rohkeasti kysymään aiheen asiantuntijoilta. Myös asiantuntijoiden julkaisuissaan käyttämät lähteet voivat johdattaa tiedon lähteille.
- 4. Riittääkö kielitaito?** Lähdemateriaali kaventuu sen mukaan, mitä vähemmän kieliä hallitset. Tämä pätee niin vieraiden kielten kuin myös jo kohdassa 2. esiin nostettuun oppiaineen erikoissanaston ja oppihistorian tuntemukseen.
- 5. Oletko kriittinen?** Ensisijaisesti kannattaa aina turvautua ensikäden (primaarisiin) lähteisiin, ja oppia erottamaan näistä toisen ja kolmannen käden (sekundaariset ja tertiaariset) lähteet. Jokainen välikäsi muokkaa tietoa, joten mieti, kertooko lähteesi oman tutkimuksensa vai toisen henkilön kautta saadun tiedon perusteella.
- 6. Onko tieto tallessa?** Jos et jo lukiessasi kirjaa tarkasti ylös lähteitäsi ja niistä heränneitä ideoita, on läpikäydystä aineistosta hyvin vähän iloa kirjoittamista aloittaessasi. Lukemisen tukena kannattaakin hyödyntää muistiinpanoja tai ajatuskarttaa (luku 3.3). Myös oma lähdekortisto, jonka kokoaminen kannattaa aloittaa jo opintojen alkuvaiheessa, auttaa pitämään itseä kiinnostavat lähteet tallessa. (ks. Luostarinen & Väliverronen 1991.)

VAIKEA VALINTA

Lähdemateriaalia opiskelutehtävistä suoriutumiseen on tarjolla joskus jopa ahdistavan paljon. Aiheeseen sopivaa kirjallisuutta voisi halutessaan kantaa kirjastosta

reppukaupalla, ja Internetistä voisi lisäksi tulostaa vähintäänkin mapillisen mielenkiintoisia artikkeleita. Samoin kuin liiallinen tai pilaantunut ruoka voi aiheuttaa ruuansulatusongelmia ja ahkyä, voi myös ympärillä oleva informaation paljous tai sen huono laatu aiheuttaa tiedonsulatusongelmia ja infoähkyä (Koski 1999). Valtavan informaatiomäärän lisäksi opiskelijan haasteena on epävarmuus informaation laadusta. Läheskään kaikkea ei kannata niellä purematta. Mistä sitten voi tietää, mikä on se oikea, tärkeä ja luotettava lähde, jota tietyn esseen tai tutkielman kirjoittaminen vaatii tuekseen?

Lähdettä arvioitaessa kannattaa käyttää hyväkseen seuraavia kysymyksiä:

1. Milloin ja mihin tarkoitukseen teksti on kirjoitettu ja julkaistu?
2. Kuka tekstin on kirjoittanut ja julkaissut?
3. Kertooko kirjoittaja omista kokemuksistaan tai tutkimuksistaan, vai jonkun toisen ajatuksista?
4. Miten kirjoittaja perustelee ajatuksensa?
5. Kuinka kattavasti ja millaisista näkökulmista kirjoittaja tarkastelee aihetta?
6. Millaisia lähteitä kirjoittaja on käyttänyt? (ks. Halttunen ym. 2001.)

Myös vertailemalla erilaisten tekstien julkaisutietoja ja lähdeluetteloita, voi oppia tunnistamaan aiheesta käytävää tieteellistä keskustelua sekä eri julkaisujen painoarvoa. Lähteen luotettavuuden lisäksi kannattaa pohtia lähteen tarkoituksenmukaisuutta omaa opiskelua ajatellen. Mihin aiheeseen oikeastaan haet tietoa, tai mihin kysymyksiin vastauksia? Entä millaista tietoa tai lähdemateriaalia opiskelusi ja tehtäväsi vaativat?

OMAA VAI LAINATTUUA?

Olemassa olevalle tiedolle ja alkuperäiselle lähteelle on

osattava antaa arvoa. Tieteellisissä teksteissä, myös esseissä ja seminaaritöissä, on omat ajatukset erotettava toisen kirjoittamasta tai sanomasta viittausten avulla. Plagioinnilla tarkoitetaan toisen tekijän ideoiden, havaintojen, tutkimustulosten tai sanamuodon varastamista, eli toisen tekstin tai puheen esittämistä omana tietonaan (Hirsjärvi ym. 2000). Kannattaa muistaa, että myös julkaisemattoman tekstin, esimerkiksi opiskelukaverin esseen, lainaaminen on yhtä lailla ajatusten varastamista kuin arvostetun kirjoittajan merkkiteoksen suora kopioiminen. Myös Internetistä tai luentomateriaalista lainaaminen tai vieraan tekstin kääntäminen vaatii aina ehdottomasti tarkan viittauksen alkuperäiseen lähteeseen. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Omalle tieteenalalle tyypilliset lähdeviitteiden merkitsemistavat on hyvä opetella jo opintojen alkuvaiheessa, vaikka niitä vaadittaisiin vasta myöhemmissä opin- näytetöissä. Itseäsi kiinnostava ja ajan myötä merkittäväksi muodostuva lähde voi tulla vastaasi missä opintojen vaiheessa tahansa. Siihen liittyvät ajatukset ja lähdetiedot esimerkiksi oppimispäivkirjassa ovat silloin osa oman tiedon rakentamista.

Opiskelukavereiden kanssa keskusteltaessa on joskus hankalaa pysyä selvillä siitä, kenen ideasta jokin keskeinen ajatus on lähtenyt liikkeelle. Vastaava ongelma on myös tiedeyhteisössä, jossa opiskelija pikkuhiljaa omaksuu alansa keskeiset käsitteet ja ajattelutavat. Yhteisesti rakennettua kokonaisuutta ei olekaan tarpeen pilkkoa osiin, mutta selvästi toiselta saadut ideat, ajatukset ja sanamuodot on aina merkittävä lähdeviitteitä käyttäen. (Hirsjärvi ym. 2000.)

Rehellisyys ja toisten tekemän työn arvostaminen on toimiva lähtökohta niin tieteesä kuin opiskelun arjessakin. Suoraan toisen tekstiä kopioimalla et arvosta tekstin ja ajatusten alkuperäistä kirjoittajaa, mutta samalla kavennat myös merkittävästi omia oppimisen mahdollisuuksiasi. On huomattavasti hyödyllisempää rakentaa ja muokata olemassa

olevaa tietoa omien ajatustesi tukemana sekä kehittää omaa ilmaisutapaa kuin kopioida toisen ajatuksia tai kirjoitustyylä (Lindblom-Ylänne ym. 2001).

3.2 LUKEMISTAKIN PITÄÄ HARJOITELLA

Yliopisto-opiskelussa on kyse erilaisten tekstien löytämisestä ja lukemisesta; pyrkimyksestä ymmärtää, mitä tekstissä sanotaan ja miten uusi asia on liitettävissä aikaisempaan tietovarastosi. Lukutaito ei ole vain lapsuuden tai kouluopetuksen tuottama perustaito, vaan koko eliniän kehittyvä opiskelun, henkisen kasvun, työn ja aktiivisen kansalaisuuden avaintaito (Linnakylä ym. 2000). Oman asiantuntijuutesi jatkuva kehittäminen ja esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan lisääntyvä käyttö edellyttävät uudenlaisen lukutaidon harjoittelemista ja luettavan materiaalin löytämistä uusista ympäristöistä.

Lukeminen on tekstikoodin avaamista, tekstin ymmärtämistä, tulkintaa, päättelyä ja arviointia. Parhaimmillaan lukutaito on teknisesti hallittua, sujuvaa, nopeaa, monipuolista ja joustavaa sekä kulloisenkin tilanteen, tarkoituksen, tekstityypin ja median huomioon ottavaa. (Linnakylä ym. 2000.) Usein lukeminen on niin automatisoitunutta, ettei lukija osaa kiinnittää siihen lainkaan huomiota. Oman lukutaidon kehittäminen onnistuu kuitenkin vain tiedostamalla omat lukutavat ja -tottumukset erilaisissa tilanteissa ja erilaisia tekstejä lukiessaan. Hyvä lukija huomaa hidastaa tai muuttaa lukutapaansa, jos hän ei ymmärrä lukemaansa. Lisäksi hän löytää tekstistä keskeiset ajatukset ja pystyy erottelemaan, milloin teksti on kuvausta, milloin teorian tietoa tai tulkintaa. (Lehtonen 1998.) Jokainen voi opetella lukemaan entistä paremmin ja tehokkaammin. Tehokas lukeminen ei kuitenkaan tarkoita nopeaa lukemista, jonka on virheellisesti väitetty jopa helpottavan luetun ymmärtämistä (Lindblom-Ylänne ym. 2001).

Tänä päivänä lukemisen perustaitoihin liitetään myös

Kuva 8. Yliopisto-opiskelijan tulisi ylittää lukutaidossaan aina korkeimmalle luovan lukutaidon tasolle, jossa oma ajattelu yhdistyy aikaisempiin ajatuksiin (ks. Pääkkönen & Varis 2000; Lehtonen 1998).

Luova lukutaito

oman ajattelun yhdistäminen teksteihin ja kuviin, sekä uusien ideoiden kehittäminen niiden pohjalta

Kriittinen lukutaito

lukutaidon sekä tekstin ja kuvan hyödyntäminen arjessa, esimerkiksi tiedon etsimisessä, arvioinnissa ja esittämisessä

Toimiva lukutaito

lukemisen ja erilaisten lukutapojen soveltaminen erilaisiin tilanteisiin

Peruslukutaito

tekstin tai kuva aiheen ja merkityksen ymmärtäminen

taito käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa esimerkiksi tiedon etsimiseen ja viestintään. Koska tietotekniikan ja verkon lisääntyvä käyttö muuttaa myös tekstejä ja niiden saatavuutta, on opiskelijan perinteisen kirjatekstin lisäksi osattava lukea kuvaa, grafiikkaa, animaatiota, ääntä sekä näiden erilaisia yhdistelmiä. (ks. Linnakylä ym. 2000; Lehtonen 1998.) Moni opiskelija ohittaa lukiessaan erilaiset kuvat, kaaviot ja taulukot, vaikka ne usein kertovat tekstiä nopeammin ja tehokkaammin asian ytimen. Yhä useammalla kurssilla hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa esimerkiksi opettajan ja opiskelijoiden välisessä viestinnässä tai kurssimateriaalin jakelussa, joten opiskelijoiden on harjoiteltava myös omaa medialukutaitoaan.

MITEN LUKEA MILLOINKIN?

Opiskelijoille on usein tyypillistä yrittää lukea mahdollisimman paljon mahdollisimman lyhyessä ajassa, jotta he ehtisivät määräaikaan mennessä kahlata koko tenttialueen läpi. Kuinka paljon tällä tavoin luetusta lopulta kuitenkin jää mieleen? Koska perustietojen ja -taitojen oppiminen on edellytys paitsi seuraavilla kursseilla pärjäämiselle myös oman asiantuntijuutesi rakentumiselle, on tärkeää pyrkiä muistamaan opiskeltava asia tentin ja vielä suoritettun tutkinnon jälkeenkin.

Asiantuntijat lukevat nopeasti, koska heillä on jo entuudestaan aiheesta paljon loogisiksi kokonaisuuksiksi

rakentunutta tietoa, johon he pystyvät lukemaansa tietoa liittämään. Lisäksi he pystyvät nopeasti erottamaan olennaisen epäolennaisesta, mitä asiaan perehtymätön ei vielä pysty tekemään. Koska opiskelijat ovat vasta rakentamassa omaa asiantuntijuuttaan ja muodostamassa lukemastaan ja kuulemastaan omaa osaamistaan, vaatii eheän kokonaisuuden hahmottaminen ja uuden tiedon liittäminen aikaisempaan opiskelijalta enemmän aikaa ja vaivannäköä. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Nopeasti lukevan opiskelijan on syytä pysähtyä hetkeksi miettimään omaa lukemistaan. Ehditkö lukiessasi sisäistä lukemasi ja liittämään sitä aikaisempaan tietoonsi? Kannattaisiko hidastaa hieman ja pysähtyä miettimään, mitä juuri luit? Toisaalta lukea voi myös liian hitaasti. Jotkut opiskelijat juuttuvat lukiessaan jokaiseen yksittäiseen sanaan ja uuteen käsitteeseen, joten tässäkin asiassa on syytä olla varuillaan. Kuten liikenteessä sekä liian hidas että liian nopea ajaminen on vaaraksi muulle liikenteelle, on myös lukiessa liian hidas tai nopea lukeminen este omalle ymmärrykselle. Lukunopeutta on osattava säädellä tilanteen vaatimusten mukaan.

Koska erilaiset tilanteet ja tekstit vaativat erilaisen lukunopeuden lisäksi myös erilaista lukutapaa, on sinun ennen lukemista hyvä pysähtyä miettimään, mitä tarkoitusta varten luet, minkälaista tietoa etsit, mitä tiedät aiheesta jo ennalta ja mitä haluaisit tietää lisää. Lisäksi on hyvä pohtia, millaista lukemista tilanne ja tekstityyppi edellyttävät, sillä on selvää, että romaanin lukeminen syysyllän iloksi tai tuhatsivuisen tenttikirjan lukeminen kuukauden päästä olevaan tenttiin edellyttävät aivan erilaista lukemista ja siihen valmistautumista. Myös lukeminen tenttiä, esseetä tai tutkielmaa varten asettaa erilaisia vaatimuksia, vaikka teos olisi samakin. Tenttiin tulee yleensä lukea koko teos tai ainakin opettajan osoittama alue siitä, kun taas esseetä tai tutkielmaa kirjoittaessasi voit keskittyä oman työsi kannalta olennaisimpaan teokseen tai sen osaan. Toki laajojen tenttialueiden ja valtavien

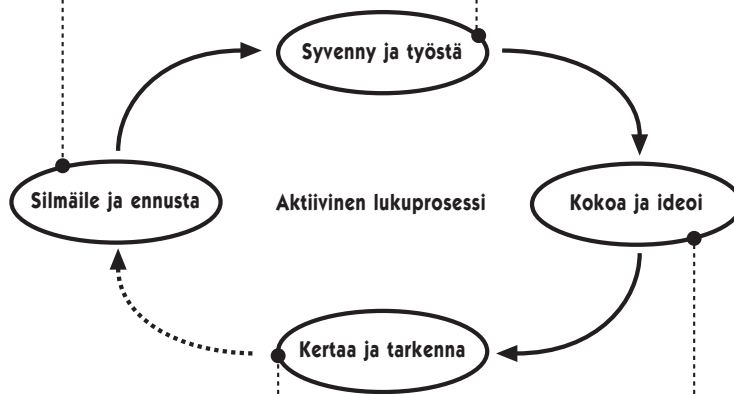
tietomäärien syvälinen hallinta edellyttää myös jonkinlaista valikointia ja olennaisimman tiedon löytämistä, mutta itse tentin näkökulmaan et välttämättä pääse esseen tavoin vaikuttamaan. Esseen tai tutkielman tekoon vaadittava lukeminen on myös tuntuu lukemista avarakaisempaa, koska hyödyllisimmät artikkelit ja tärkeimmät lähteet saattavat löytyä niin Internetistä kuin alan uusista julkaisuistakin.

Lukemisen suunnitteleminen on tärkeää, jotta osaa orientoitua oikein luettavaan materiaaliin ja varata tarpeeksi aikaa käsiteltävien asioiden ymmärtämiseen. Omaan lukemiseen on kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös lukemisen aikana ja sen jälkeen. Lukiessa kannattaa pitää mielessään lukemiselle asetetut tavoitteet sekä yrittää aktiivisesti ymmärtää ja tulkita tekstin sisältöä, liittämään sitä aikaisempaan tietoon sekä tehdä muistiinpanoja. Lukemisen jälkeen on hyvä kerrata lukemaansa, asettaa itselleen kysymyksiä ja testata omaa ymmärrystään sekä uutta tietoa ja sen sovellusmahdollisuuksia.

Usein tenttiin lukiessa tuntuu, ettei yksinkertaisesti ole tarpeeksi aikaa lukea hitaasti ja jokainen yksityiskohta mieleenpainaen. Nopeassa ja tietoa toistavassa "hauki on kala" -lukutavassa teksti on kuitenkin luettava useampaan kertaan, kun taas pohtimalla ja omin sanoin kertaamalla yksikin lukukerta saattaa riittää. Aikaa kuluu siis lopulta yhtä paljon, mutta jälkimmäinen lukutapa auttaa ymmärtämään asian paremmin ja muistamaan sen myös tentin jälkeen. Oppimisen kannalta lukunopeus ei olekaan läheskään yhtä ratkaiseva kuin luetun muistaminen ja ymmärtäminen. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Muistamista ja ymmärtämistä voi lukutavan ja -nopeuden lisäksi vahvistaa hyödyntämällä erilaisia muistiinpanotekniikoita (luku 3.3). On myös itsestään selvää, että luetun muistaminen edellyttää pidempiaikaista tiedon prosessointia, eli esimerkiksi tenttiin lukemisen aloittamista hyvissä ajoin ennen viimeisten iltojen loppurutistusta. Helpommin sanottu kuin tehty, mutta kannattaa aloittaa varaamalla

- selaa otsikot, johdannot, tiivistelmät, kuvatekstit ja kaaviot
- kokoa aiempia tietojasi ja käsityksiäsi aiheesta esimerkiksi ajatuskartaksi tai listaksi
- kerää sisällöstä itsellesi uudet ja vieraat aiheet
- hahmottele tekstin keskeisiä käsitteitä ja teemaa
- mieti, miten ja missä ajassa aiot lukea ja tee tarkka lukusuunnitelma

- lue yhtäjaksoisesti taketumatta yksityiskohtiin
- hahmottele kokonaisuutta, keskeisiä käsitteitä ja asioiden välisiä suhteita kaavioksi tai ajatuskartaksi
- mieti tekstin tarkoitusta ja kysymyksiä joihin se pyrkii vastaamaan
- mieti, mitä tekstissä väitetään ja miten väitteet perustellaan
- jaa aineisto käsitteilyä varten sopiviksi kokonaisuuksiksi

Kuva 9. Aktiivinen lukuprosessi (ks. Kirstinä & Mörskäri 1994; Repo & Nuutinen 1998; Takala 1990).

- kuulestele itseäsi ja kerro asioista omin sanoin
- tee kysymyksiä, mieti mikä jää askarruttamaan ja mistä haluaisit lisätietoa
- mieti, löytyykö tekstistä hankalia tai ristiriitaisia kohtia
- tarkista toimiko lukusuunnitelmasi
- mieti, mitä teit ymmärtääksesi, muistaaksesi ja jäsentääksesi lukemaasi
- mieti, voisitko jotenkin kehittää lukutapaasi

- alleviivaa ydinasioita ja avainsanoja
- laadi tiivistelmiä kirjoittamalla asiat omin sanoin
- vertaile lukemaasi aikaisempiin tietoihisi ja käsityksiäsi
- jatka tekstiä, yhdistä asioita, etsi syitä ja seurauksia
- mieti esimerkkejä ja tiedon käyttömahdollisuuksia
- tarkista lukusuunnitelmasi toteutuminen ja korjaa tarpeen tullen suunnitelmaa

kalenterista tarpeeksi aikaa tenttiin lukemiselle (luku 2.3). Myös opintopiiriin perustaminen auttaa pitämään kiinni kalenteriin merkitystä lukusuunnitelmasta (luku 4.1).

KUVA KERTOO

Kuvalukutaidolla tarkoitetaan kykyä lukea kuvia, eli ymmärtää ja tulkita erilaisten visuaalisten, graafisten ja tilastollisten esitysten sisältämää informaatiota. Koska tieteelliset julkaisut esittävät ja havainnollistavat asioita usein graafisesti, on kuvalukutaito myös yliopisto-opiskelijan olennainen työväline. Kuvioiden ja kaavioiden avulla on helppo tiiviisti esittää pelkän tekstin välityksellä vaikeasti ymmärrettäviä asioita, kuten käsitteiden tai ilmiöiden välisiä suhteita. Ajatusten ja ilmiöiden kuvallinen esittäminen ja niiden tulkinta auttavat myös jakamaan ja kehittelemään tietoa yhdessä muiden kanssa (ks. Hakkarainen ym. 1999).

Kuvalukutaitoasi voit harjoitella esimerkiksi seuraavasti:

1. Valitse jokin kuva tai kaavio tenttikirjastasi tai vaikka päivän uutislehdestä. Peitä kuvateksti tai kuvaa selventävä osa tekstistä.
2. Tarkastele kuvaa huolellisesti ja kirjoita ylös, mistä kuva mielestäsi kertoo: Mikä on kuvan pääasia tai keskeisin sisältö ja miten eri asiat on kuvassa liitetty toisiinsa?
3. Mieti, mitä kuva ei mielestäsi kerro: Mitä muuta sen esittämään aiheeseen liittyy ja miten sitä voisi täydentää?
4. Vertaa, mitä mahdollisesti kuvaan liittyvässä tekstissä kerrotaan kuvan esittäjästä aiheesta: Vastaavatko vai täydentävätkö kuva ja teksti toisiaan? Kummasta esitetty asia selviää sinulle paremmin?
5. Mieti, miten ja millaisia asioita opit kuvien avulla, ja miten voit käyttää erilaisia kuvia tai kaavioita oman opiskelusi tukena.

Kuviin ja kuvalliseen ilmaisuun kannattaa suhtautua vähintään yhtä kriittisesti kuin tekstiin, koska myös niillä voidaan sanomaa vääristää. On myös hyvä tuntee erilaisten kuvien tekoja ja ymmärtää, miten niitä on mahdollisesti muokattu ja muunneltu. Vaikka kuvien sanotaankin kertovan enemmän kuin tuhat sanaa, on usein hyvä miettiä mitä kuva jättää kertomatta: Mitä kuvasta on rajattu pois, miten kaavion asteikko on valittu tai miten kuvan tekijä on halunnut katsojan kuvaa tarkastelevan?

MEDIALUKUTAITO

Medialukutaidolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää, käyttää ja arvioida erilaisia tekstejä sekä kykyä käyttää monipuolisesti sekä perinteisiä viestimiä että uusia tieto- ja viestintäteknisiä laitteita (Opetusministeriö 1999; 2000). Nämä taidot ovat myös opiskelussa tarpeellisia, jotta opiskelija pystyy etsimään tietoa tai osallistumaan esimerkiksi kurssin verkkoympäristössä käytävään keskusteluun. Opiskelijan medialukutaito on siis kykyä hyödyntää tiedonhaussa ja viestinnässä erilaisia medioita, kuten Internetiä, sähköpostia, televisiota ja lehtiä. Medialukutaitoon voidaan liittää monenlaisia taitoja:

1. **Tiedonhallintataito**, eli taito etsiä ja valita valtavasta tietomäärästä olennainen ja soveltaa sitä.
2. **Tieto- ja viestintätekninen osaaminen**, eli kyky käyttää teknisiä laitteistoja ja ohjelmistoja tiedon etsimisessä, tuottamisessa ja muokkaamisessa.
3. **Mediaesitysten vastaanotto- ja prosessointitaito**, eli taito kriittisesti tulkita ja analysoida tekstiä, kuvaa ja ääntä sekä niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä.
4. **Mediaesitysten tuottamistaito**, eli taito tehdä itse tekstiä, kuvaa ja ääntä.
5. **Mediaympäristön toimintasäntöjen tuntemus**, eli esimerkiksi netiketin ja tekijänoikeuksien tunteminen.
6. **Kielitaito ja kulttuurien tuntemus**,

7. **Esiintymistaito, kommunikaatiotaidot ja sosiaaliset taidot**, eli esimerkiksi kyky jakaa mielipiteitä ja ottaa toiset huomioon.
8. **Taito hakea ja kokea elämyksiä median kautta** sekä ymmärrys siitä, kuinka nämä kokemukset ja havainnot voivat vaikuttaa voimakkaastikin tunteisiimme. (ks. Nurminen 2000.)

Vaikka medialukutaidolla tarkoitetaan huomattavasti perinteistä lukutaitoa laajempia taitoja, on perinteinen lukutaito yhä medialukutaidon tärkeä perusta. Lukuympäristö, luettavat tekstit ja niiden vaatimat lukutavat ovat erilaisia, kun opiskeltava teksti on perinteisen kirjan sijaan esimerkiksi verkossa. Verkossa teksti ja lukeminen etenevät eri tavalla, ja opiskelijalla on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa siihen, missä järjestyksessä hän tekstiä lukee, tai jopa mahdollisuus osallistua itse tekstin tuottamiseen ja muokkaamiseen. Lukutaidon vaatimukset laajenevat, kun yhä useammat opiskeluun, työhön ja arkeen liittyvät tehtävät hoidetaan tietokoneita ja Internetiä hyödyntäen. (Linnakylä ym. 2000.)

Koska kuka tahansa pystyy kirjoittamaan omia tekstejään verkkoon kaikkien luettavaksi, jää opiskelijalle entistä suurempi vastuu tiedon pätevyuden ja luotettavuuden arvioinnista (Linnakylä ym. 2000). Medialukutaidossa olennaista onkin oppia käyttämään erilaisia medioita sekä ymmärtämään ja arvioimaan kriittisesti niiden välittämää tietoa (Tella ym. 2001). Medialukutaito on myös tietoisuutta omasta tavasta tulkita median välittämää informaatiota sekä kykyä arvioida sen taustalla olevia arvolähtökohtia ja poliittisia intressejä (Varis 1998).

3.3 KIRJOITTAMINEN OPPIMISEN TYÖKALUNA

Koska merkittävä osa akateemisesta opiskelusta ja kommunikoinnista tapahtuu kirjallisesti, ovat monipuoliset kirjoittamisen taidot eräitä keskeisimpiä yliopisto-opiskelijan

valmiuksia. Opiskelijoiden välillä on kuitenkin suuria eroja niin kirjoitustaidoissa kuin kirjoitushalukkuudessa. Usein opiskelijat myös luulevat tieteellisen kirjoittamisen olevan totista ja monimutkaista kamppailua, vaikka tuloksena pitäisi olla nimenomaan persoonallinen ja omakohtaiseen pohdintaan perustuva teksti. (Väljörvi 1997.)

Joidenkin opiskelijoiden mielestä kirjoittamisen painottaminen yliopisto-opiskelussa suosii hyviä kirjoittajia. Kirjoittaminen on kuitenkin arvokas ja kaikkien opittavissa oleva taito, joka on avain omien ajatusten jäsentämiseen ja edelleen kehittelemiseen. Koska vain kirjoittamalla voi tulla hyväksi kirjoittajaksi, voi esteet helpoiten voittaa harjoittelemalla ja kirjoittamalla mahdollisimman paljon. Aloittelevan kirjoittajan ongelmana on usein pyrkimys toistaa esimerkiksi lähteenä olevan kirjan tai artikkelin tietoa sellaisenaan, kun taas kokeneemmat kirjoittajat muokkaavat tietoa omien ajatustensa valossa. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Viimeistään yliopistossa on päästävä eroon ns. kirjoittamisen palapelitaidoista, eli monelle tutusta tavasta kirjoittaa mekaanisesti lainauksia lainauksen perään.

Tietoa muokkavan kirjoittajan taidot voivat näyttää aluksi varsin haastavilta. Kyse on kuitenkin työskentelytaivoista, joihin voit harjaannuttaa itsesi opintojen aikana kirjoittamalla eri tilanteissa ja eri tavoilla. Erilaisia kirjoitustyyplejä voit harjoitella esimerkiksi oppimis-päiväkirjassasi ottamalla erilaisia rooleja ja tekniikoita käyttöön eri asioista kirjoittaessasi. Myös kaunokirjallisuuden rikas kieli auttaa hiomaan omaa ilmaisua kiinnostavammaksi ja vivahteikkaammaksi.

Kirjoittaminen prosessina

Kirjoittaminen on kielen monipuolista käyttöä, mutta se on myös luova prosessi, jonka tavoitteena on auttaa jäsentämään ja pohtimaan omia ajatuksia ennen kirjoittamista sekä muokkaamaan ja rakentamaan niitä

Tietoa toistava kirjoittaja

- * Aloittaa kirjoittamisen impulsiivisesti ja suunnittelematta.
- * Ei pohdi kirjoituksen sisällön ja ilmaisutavan suhdetta, eli sitä miten asioista kirjoittaa.
- * Listaa helposti kirjoitukseensa irrallisia ajatuksina kaiken mitä aiheesta muistaa.
- * Toistaa sellaisenaan lähteitä pohtimatta tai kyseenalaistamatta niiden ajatuksia.
- * Kokee kirjoittamisen näennäisen helppona eikä näe sen työstämisen eteen vaihua.
- * Kirjoittaa valmiin tekstin kerralla alusta loppuun.

Tietoa muokkaava kirjoittaja

- * Käyttää ennen kirjoittamisen aloittamista paljon aikaa suunnittelemiseen ja tavoitteen asetteluun.
- * Sovittaa käsitteellisen ilmaisun ja kirjoitustyylin tarkasti sisältöä tukevaksi ja siihen sopivaksi.
- * Valikoi, karsii ja muokkaa tietoa pyrkien erottamaan olennaisen epäolennaisesta.
- * Keskustelee lähteiden kanssa tuoden esille myös omaa ajatteluaan sekä arvioi lähteitä.
- * Työstää tekstiä ahkerasti ja käyttää aikaa tekstin muokkaamiseen.
- * Tekee tekstistä useita luonnoksia, sekä tarkistaa, korjaa ja muokkaa tekstiä useaan kertaan.

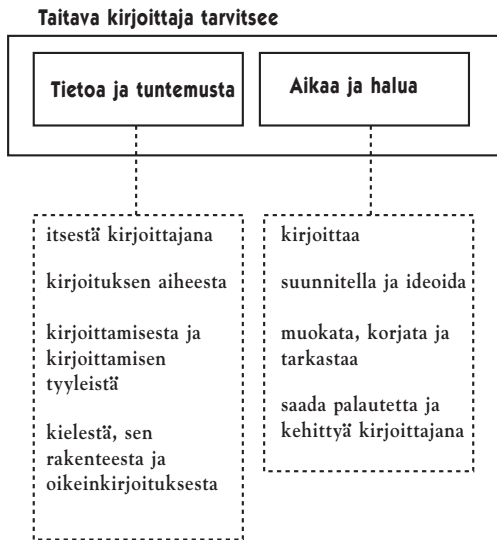
Kaavio 1. Tietoa toistava ja tietoa muokkaava kirjoittaja (ks. Lindblom-Ylänne ym. 2001).

uudelleen kirjoittamisen aikana. Kirjoittamisprosessin tavoitteena on saada aikaan viimeistely, tasapainoinen ja loogisesti etenevä teksti. Prosessissa on mietittävä tarkoin paitsi se, mitä haluat sanoa, myös se miten asian parhaiten ilmaista. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Kirjoittamisen työprosessi etenee valmistautumisesta ja suunnittelusta, luonnostelun ja useiden muokkauksetojen kautta sisällön, ilmaisun, kieliasun ja rakenteen hiomiseen, päättyen tekstin julkaisemiseen ja arviointiin. Kirjoitusprosessin eri vaiheet eivät ole toisistaan irrallisia eikä prosessi etene jokaisessa tilanteessa ja jokaisen kirjoittajan kohdalla samalla tavalla. Esimerkiksi luonnosteluun liittyviä uusia ideoita ja ajatuksia herää usein vielä muokkaus-, toimitus- ja oikolukuvaiheissakin. Lisäksi jokaiseen kirjoittamisprosessin vaiheeseen kuuluu olennaisesti tekstin lukeminen ja palautteen saaminen, joiden kautta uusia

ideoita syntyy ja tekstin yksityiskohtia ja kokonaisuutta muokataan. Oman tekstin tarkastelu lukijan näkökulmasta on vaikeaa, joten esimerkiksi muiden opiskelijoiden tai opettajien kysymykset ja kommentit ovat tärkeitä tekstin eteenpäin työstämisen välineitä. (Linnakylä ym. 1989.) Ideoita, suunnitelmia ja kirjoitettuja tekstejä voi kirjoittamisprosessin eri vaiheissa käydä läpi esimerkiksi seminaariryhmissä, opintopiireissä, ja opettajan tai opiskelukaverin kanssa keskustellen.

Vaikka yksittäinen kirjoitusprosessi onkin tarpeen saattaa päätökseen asetettuun määräaikaan mennessä, jatkuu seuraavan kirjoittamisprosessin valmistelu siitä, mihin edellinen päättyi. Aikaisemmat kirjoittamiskokemukset, niiden kautta kertyneet tiedot ja osaaminen sekä niistä saatu palaute vaikuttavat siihen, miten innokkaasti tai kangerellen seuraavaan kirjoittamisprosessiin ryhdytään.

Kuva 10. Taitava kirjoittaja (ks. Lindblom-Ylänne ym. 2001).

Kun kirjoittaminen ei suju

Kirjoittamisen esteitä tulee eteen jokaiselle: kirjoittamisen aloittaminen on vaikeaa, ajatus ei kulje tai teksti ei tunnu tarpeeksi hyvältä. Tarkkailemalla kirjoittamisen esteitäsi, voit ennakoita oman kirjoittamisesi ongelmakohtia ja etsiä niihin ratkaisuja.

Miksi kirjoittaminen ei suju?

1. Löytyykö sinusta sisäinen kriitikko, joka hylkää mieleesi tulevat ajatuksesi, koska ne eivät ole tarpeeksi hyviä, älykkäitä tai valmiita? Sisäinen kriitikko ei hyväksy prosessiin kuuluvia useita luonnoksia ja ei-valmista tekstiä, vaan yrittää heti kirjoittaa julkaisukelpoista tekstiä.

2. Pyritkö täydellisyyteen pääsemättä ikinä kirjoittamisen loppuun? Perfektionisti muokkaa tekstiään loputtomiin, koska se ei ikinä saavuta tavoiteltua täydellisyyttä.
3. Lannistaako epäonnistumisen pelko, joka estää luovuuden sekä persoonallisen tekstin kirjoittamisen? Epäonnistumisen pelko lisääntyy kirjoittaessasi arvosteltavaksi tulevaa tekstiä. Jos et uskalla näyttää kirjoituksiasi muille, et voi kehittyä kirjoittajana.
4. Oletko viivytelijä, joka loputtomiin lykkää kirjoittamisen aloittamista? Taustalla voi olla huonot kirjoittamiskokemukset tai epäily omista kyvyistä. Viivytys voi käynnistää noidankehän, sillä viimehetkellä kirjoitetusta tekstistä et ikinä saa kannustavaa palautetta.
5. Tuotatko tekstiä ryöppyinä niin, ettei pysty hallitsemaan tekstiäsi? Tunnet hukkuvasi tekstiisi; karsiminen ja

loogisen rakenteen löytäminen on mahdotonta.
(Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Monessa tilanteessa auttaa rentoutuminen ja keskittyminen tekstin sisältöön. Myös suunnitelmallisuus ja ajanhallinta (ks. luku 2.3) sekä itselle sopivan kirjoitusympäristön valinta ovat hyviä tapoja varmistaa kirjoittamisprosessin eteneminen. Ulkoisia puitteita vaikeampaa on opetella hallitsemaan omaa kirjoittamisprosessia sekä omia kirjoittamisen taitoja ja tapoja. Kirjoitustyötä tukee kuitenkin myös kirjoittamisen ymmärtäminen yksin puurtamisen sijaan sosiaalisena tapahtumana, jossa tärkeää on uskaltaa näyttää muille keskeneräisiä tuotoksiaan sekä oppia kuuntelemaan omaan työhön kohdistuvaa palautetta ja kritiikkiä. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Tyhjän paperin edessä voi auttaa myös puheen jäljittely eli kirjoittaminen niin kuin puhuisit ystävällesi. Näinhän monet kirjoittavat yksityisiä kirjeitä, eikä kirjoittamiselle tuolloin synny ahdistavia esteitä. Samalla tavalla voit aloittaa tieteen sisällöistä kirjoittamisen ja oman pohdiskelun. Tarpeen tullen voit palata teksteihin myöhemmin ja muokata niitä niin paljon kuin on tarpeen.

Kirjoittamisen käynnistämässä ja kirjoittamisen esteiden ylittämässä kannattaa kokeilla myös miellekarttaa sekä alla esitelyjä silmukointi- ja kuutiointiharjoituksia. Karttoita ja hahmottele harjoitusten avulla aihepiiriäsi, selvennä itsellesi sen keskeisiä kohtia ja ideoi uusia näkökulmia. Mieti, mitä uutta löysit aiheeseesi. Silmukointiharjoitus auttaa sekä ideoimaan että rajaamaan kirjoituksesi aihepiiriä.

Silmukointiharjoitus

1. Kirjoita valitsemastasi aiheesta yksi sivu.
2. Alleviivaa, tai pyydä jotain toista alleviivaamaan, kirjoittamastasi tekstistä mielenkiintoisin tai tärkein asia ja kirjoita siitä yksi sivu.
3. Valitse edelleen kirjoittamastasi tekstistä mielenkiintoisin

tai tärkein asia ja kirjoita siitä yksi sivu.

4. Jatka silmukointia kunnes päädyt selkeästi ja mielekkäästi rajattuun aiheeseen. (Lonka ym. 1998; Linnakylä ym. 1989.)

Kuutiointiharjoitus auttaa monipuolistamaan ja täsmentämään näkökulmaa, tai ideoimaan uusia ulottuvuuksia aiheeseesi. Valitse kirjoituksesi aihepiiristä yksi keskeinen sana. Harjoituksessa tarkastelet sanaa kuudesta eri näkökulmasta, aivan kuin kuution eri sivuilta. Älä mieti liian kauan, sillä sinun ei tarvitse tietää ainoaa oikeaa vastausta. Kirjoita ensivaikutelmasi mukaan, käyttäen kustakin näkökulmasta kirjoittamiseen noin 3-5 minuuttia.

Kuutiointiharjoitus

1. Kuvaile! Tarkastele aiheitasi tarkasti ja läheltä, kuvaile yksityiskohtaisesti.
2. Vertaile! Mihin aiheitasi voi verrata? Mitä samaa/erilaista aiheessasi on verrattuna muihin aiheisiin?
3. Yhdistele! Mitä aiheesi tuo mieleesi ja mihin muihin aiheisiin se liittyy?
4. Analysoi! Millaisista osista, esimerkiksi käsitteistä tai ominaisuuksista, aiheesi muodostuu.
5. Sovella! Mihin/kuka aiheitasi voi soveltaa ja mihin/kennelle siitä on hyötyä?
6. Esitä väitteitä puolesta ja vastaan! Kannata ja vastusta aiheitasi. Esitä mieleesi tulevia tai kuulemiasi väitteitä aiheesi puolesta ja sitä vastaan. (Lonka ym. 1998; Linnakylä ym. 1989.)

Kirjoittamisen vaatimukset nousevat yliopisto-opinnoissa esille väistämättä. Seuraavissa alaluvuissa nostamme esille muutamia lisävinkkejä kirjoittamisen maailmasta yliopistossa korostaen samalla kirjoittamisen merkityksellisyyttä oppimisen ja opiskelun arvokkaana työvälineenä. Kirjoittaminen toimii tehokkaana muistin ja tiedon omaksumisen

tukena. Se on myös oiva tiedon jakamisen, ajattelun ja itseilmaisun väline, joka auttaa sinua jäsentämään ajatuksiasi ja synnyttämään uusia ideoita.

MUISTIINPANOT MERKITSEVÄT

Akateemisissa opinnoissa on tärkeää oppia käsittelemään ja jäsentämään tietoa suurina kokonaisuuksina joiden hahmottaminen ja mieleenpainaminen on kuitenkin varsin hankalaa ilman minkäänlaisia apuvälineitä. Muistiinpanojen tekeminen ja erilaisten muistiinpanotekniikoiden hallitseminen kuuluvatkin yliopisto-opiskelijan perustaitoihin. Luetun muokkaaminen ja jäsentäminen erilaisia muistiinpanotekniikoita hyödyntäen auttaa oppimaan ja ymmärtämään huomattavasti paremmin kuin pelkkä tekstin läpi lukeminen. (Lindblom-Ylänne ym. 2001). Oppimiselle onkin mieleenpainetun tiedon määrää olennaisempaa se, miten tieto on mielessä jäsentynyt (Hakkarainen ym. 1999), eli millaiseksi kokonaisuudeksi tieto on hahmoteltu ja miten se on liitetty aikaisempaan osaamiseen.

Erilaisia muistiinpanotekniikoita ovat esimerkiksi alleviivaus, asioiden kirjoittaminen omin sanoin, yhteenvetojen tekeminen ja erilaisten kaavioiden piirtäminen. Muistiinpanoja voi tehdä myös ilman kynää ja paperia, esimerkiksi kertaamalla asioita mielessä, tekemällä päätelmiä, eläytymällä tilanteeseen, visualisoimalla tai rakentamalla mielikuvia. Muistiinpanojen muotoa tärkeämpää on kuitenkin muistiinpanojen laatu eli se, millaisia muistiinpanoja teet. Luettua tai kuultua tietoa toistavat muistiinpanotekniikat voivat olla hyödyllisiä, jos sanatarkat muistiinpanot ja yksityiskohtien muistaminen on tärkeää. Yleensä tiedon jäsentäminen ja muokkaaminen on kuitenkin sekä tehokkaampaa että hyödyllisempää, sillä se auttaa oppimaan asian syvällisemmin, helpommin ja laaja-alaisemmin. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Tietoa toistavat muistiinpanotekniikat:

- * asioiden kertaaminen ja toistaminen mielessä tai paperilla
- * satunnaisten käsitteiden tai kokonaisten lauseiden alleviivaaminen
- * muistiinpanojen kopioiminen sellaisenaan esimerkiksi kirjasta tai opettajan kalvoista

Tietoa muokkaavat muistiinpanotekniikat:

- * tiedon järjestäminen ja jäsentäminen esimerkiksi numeroimalla, listaamalla tai piirtämällä kaavioita sellaiseen muotoon, jossa asia on itselle helpoiten ymmärrettävissä
- * tiedon kehittäminen ja yhdistely liittämällä uutta tietoa aikaisempaan, kirjoittamalla asia uudestaan omin sanoin tai piirtämällä erilaisia kaavioita
- * aikaisemman tiedon aktivointi miettimällä, mihin uusiin yhteyksiin tai aikaisempiin opittuun uusi tieto liittyy
- * mielikuvien käyttö ja erilaisten tarinoiden keksiminen. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Opiskelijoilla on usein yksi tekniikka, jonka käytön he hallitsevat hyvin ja jota he sitten hyödyntävät kaikessa opiskelussaan. Erilaiset opiskelutalanteet vaativat kuitenkin erilaisia opiskelutekniikoita, joten jokaisen opiskelijan olisi hyvä opetella ainakin muutama erilainen tapa opiskella ja jäsentää asioita. Helpoin ja nopein tapa on harvoin se tehokkain, ja varsinkin uuden tekniikan opettelu vaatii aina aikaa ja ponnistelua. Harjoittelun myötä vaikealtakin tuntuva tapa automatisoituu ja tulee luonnolliseksi työskentelyn apuvälineeksi. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Muistiinpanojen tekemiseen ja erilaisten muistiinpanotekniikoiden opetteluun on monta hyvää syytä.

Muistiinpanot tukevat:

- * huomion kiinnittämistä opiskeltavaan materiaaliin ja sen keskeisiin kohtiin
- * ajatusten jäsentämistä ja kokonaisuuksien hahmottamista
- * opiskeltavan asian muokkaamista, pohtimista ja kertaamista
- * tiedon prosessointia ja liittämistä omiin ajatuksiin
- * opiskelijan omaa tunnetta aktiivisuudesta. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.)

Muistiinpanojen tekeminen on jo itsessään aktiivinen yritys ymmärtää opiskeltavaa aihetta. Omien muistiinpanojen kirjoittaminen kannattaa myös siksi, että toiselta opiskelijalta kopioidut muistiinpanot eivät useinkaan aukene muille kuin niiden kirjoittajalle. Monelle opiskelijalle pelkkä muistiinpanojen kirjoittaminen on hyödyllistä, koska he pystyvät niiden avulla jo lukemisen tai luennon kuuntelemisen aikana jäsentämään ajatuksensa ja palauttamaan ne sitten helposti mieleen myöhemmin. Tämä edellyttää kuitenkin aiheeseen liittyvää ennakkotietoa, johon opiskelija pystyy uuden tiedon liittämään. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Varsinkin opintojen alkuvaiheessa muistiinpanoja on hyvä kerrata jälkepäin. Palaaminen muistiinpanoihin esimerkiksi pian luennon tai kirjan lukemisen jälkeen auttaa myös täydentämään puuttuvia tietoja ja keskeneräisiksi jääneitä lauseita. Jälkepäin muistiinpanoja voi muokata esimerkiksi ajatuskartan, oppimispäiväkirjan tai omien yhteenvetojen avulla. Muistiinpanoja kirjoittaessasi sinun kannattaa muistaa muutama perusasia:

- * Kokeile erilaisia tapoja tehdä muistiinpanoja ja mieti millaisessa muodossa sinun on helpoin muistaa ja hahmottaa opiskeltavat asiat.
- * Valitse sopiva muistiinpanotekniikka oman tarpeesi sekä tilanteen ja opiskeltavan asian mukaan.

- * Keskity kuuntelemaan ja kirjoita ylös vain olennainen; kaikkea opettajan sanomaa ei kannata toistaa, sillä kuuntelemalla ymmärrät asian varmemmin ja osaat täydentää muistiinpanojasi myöhemmin.
- * Kirjoita omin sanoin, niin että ymmärrät asian itsekin muistiinpanoihin palatessasi. Avainsanat, esimerkit ja selitykset on kuitenkin hyvä kirjoittaa ylös melko tarkasti.
- * Jäsennä tekstiäsi jo kirjoittamisvaiheessa; otsikoi eri kokoisin otsikoin, numeroi, listaa ja hahmottele kuvin.
- * Merkitse muistiinpanoihisi päivämäärä ja lähde, esimerkiksi luennoitsija tai kirjan kirjoittaja. (ks. Repo & Nuutinen 1998.)

Vaikka erilaisten muistiinpanotekniikoiden hallitseminen on hyödyllistä, tärkeintä on löytää itselle sopiva ja mieluisa tapa opiskella. Jonkun kohdalla asiat jäsenyivät mieleen parhaiten visuaalisten kaavioiden ja karttojen avulla, mutta toiselle esimerkiksi oppimispäiväkirjan tai referaatin kaltainen kokonaisen tekstin kirjoittaminen on opetta-vaisempaa.

AJATUSKARTTA JÄSENTÄÄ

Ajatuskartta on visuaalinen muistiinpanotekniikka, kaavio, joka kuvaa asioiden välisiä suhteita ja tuo esiin ilmiön kannalta olennaisimmat käsitteet (Lindblom-Ylänne ym. 2001). Ajatuskartan tekeminen on kokonaisuuden rakentamista aiheen avainsanojen varaan. Perusajatus on sama puhutaan sitten ajatuskartasta, ajatuskermästä, miellekartasta tai mind mapistä. Ajatuskartta on oiva apuväline niin luennolla, seminaarissa, kokouksessa kuin itsenäisesti kirjaa lukiessa. Se on myös toimiva apu esimerkiksi kirjoitusprosessin ideoinnissa ja suunnittelussa (Aulanko 1994). Ajatuskarttaa voit käyttää myös nauhurin rinnalla tehdessäsi esimerkiksi seminaarityöhösi liittyvää haastattelua, sillä nauhuri ei tallenna haastattelun aikana sinulle heränneitä ajatuksia ja ideoita.

Ajatuskartan etuna ja samalla haasteena on, ettei sen tekeminen onnistu ilman opiskeltavan asian ymmärtämistä. Perinteisillä muistiinpanotekniikoilla asioita voi jäljentää paperille esimerkiksi ranskalaisin viivoin ymmärtämättä lainkaan niiden sisältöä. Perinteiset muistiinpanotekniikat saattavat kuitenkin tuntua ajatuskarttaa turvallisemmilta, joten ajatuskarttaa kannattaa alkuun kokeilla tutun muistiinpanotekniikan rinnalla, esimerkiksi kirjoittamalla luentomuistiinpanot kotona uudelleen ajatuskartan muotoon. Ajatuskartan kirjoittaminen kokonaan uudelleen auttaa myös muistamaan asian paremmin ja kehittämään asiasisältöjä eteenpäin (Aulanko 1994).

Tärkeintä on muistaa, että ajatuskartan tarkoituksena on tukea omaa oppimistasi ja opiskeluasi, joten sinun on harjoittelemaa ja kokeilemaa muokattava siitä itsellesi sopiva työkalu.

Ajatuskartan kokoamisen voit aloittaa etenemällä seuraavia askeleita:

1. Aseta tarpeeksi iso paperi eteesi vaakaasuoraan. Yhdessä ideoitaessa ajatuskartan voi piirtää myös taululle tai piirtoheitinkalvolle.
2. Kirjoita luennon, kirjan kappaleen tai esimerkiksi oman esseesi aihe keskelle paperia.
3. Voit myös halutessasi piirtää tai kuvata aiheen tekstin viereen.
4. Kirjoita keskellä olevan aiheen ympärille avainsanoja, tai piirrä kuvia. Valitse avainsanoiksi mielellään substantiiveja tai verbejä ja yhdistä ne viivalla keskellä olevaan aiheeseen.
5. Pyri käyttämään kullakin viivalla korkeintaan kahta sanaa tai käsitettä, poikkeuksena lainaukset, matemaattiset kaavat ja määritelmät, jotka voidaan viittauksella varustettuna sijoittaa myös paperin reunaan.
6. Jatka ajatuskarttaa yhdistämällä avainsanoihin niihin liittyviä alakohtia, jaotteluja ja tarkennuksia.
7. Kirjoita selvästi tekstien ja hahmottele asioiden välisiä

suhteita, aihekokonaisuuksia tms. esimerkiksi kuvioilla, merkeillä, symboleilla, nuolilla, piirroksilla ja väreillä. (ks. Ringo 1994; Aulanko 1994.)

Ajatuskartan plussat...

- + Taloudellisuus: ajatuskarttaa vie vähän tilaa ja aikaa.
- + Auttaa kehittämään luovuutta, ymmärrystä ja muistia.
- + Patistaa aktiiviseen ajatteluun ja asioiden työstämiseen.
- + Auttaa jäsentämään kokonaisuuksia, rakennetta sekä asioiden välisiä suhteita ja hierarkioita.
- + Ajatuskarttaan on helppo myöhemmin lisätä uusia ajatuksia.

... ja miinukset

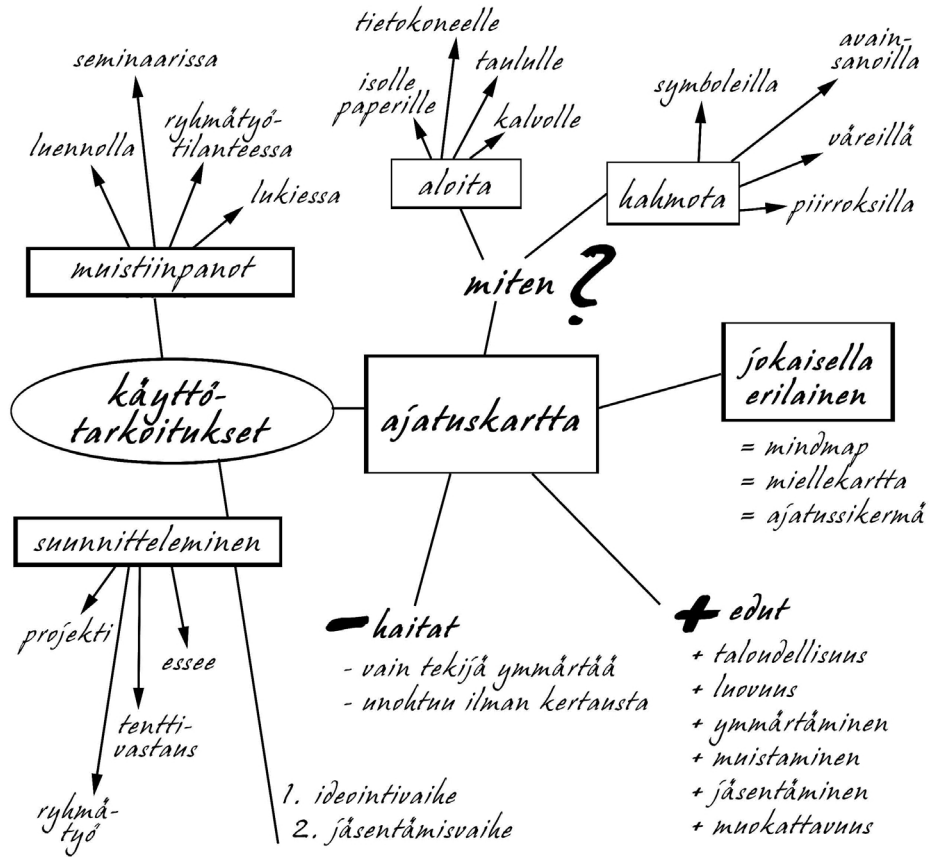
- Ajatuskartta ei välttämättä aukene niille, jotka eivät ole olleet sitä työstämässä tai eivät tunne sen kuvaamaa aihetta.
- Asioiden täsmällinen muoto saattaa unohtua, jos niitä ei kerrata tarpeeksi usein.

Käyttäessäsi ajatuskarttaa suunnittelun apuvälineenä, sinun on edettävä kahden hyvin erilaisen vaiheen kautta. Ensimmäinen luova vaihe on kritiikitöntä ideoiden hakemista, jossa aiheeseen liittyvät asiat saattavat olla missä järjestyksessä tahansa. Seuraavassa vaiheessa aihetta jäsennetään systemaattisesti olemassa olevien ja uusina heräävien ideoiden pohjalta. Tällöin valitaan lopulliset avainsanat, karsitaan turhat pois ja käydään jokainen avainsana yksityiskohtaisesti läpi. (Aulanko 1994.)

MONIPUOLINEN OPPIMISPÄIVÄKIRJA

Oppimispäiväkirja on erinomainen oman asiantuntijuuden kehittämisen väline sekä opiskelijan henkilökohtainen oppimisen, opiskelun, ajattelun ja muistin tuki.

Kuva 12. Mikä ajatuskartta on?

Oppimispäiväkirja on itseä varten kirjoitettu, tavallisen päiväkirjan kaltainen omien ajatusten ja kokemusten kokoelma, joka käsittelee esimerkiksi kursilla käsiteltyjä ja opittuja asioita. Se voi olla myös laajempi, esimerkiksi tutkielman teon tai koko opintojen mittainen päiväkirja, johon olet koonnut ajatuksiasi tietystä teemasta tai mielenkiinnon kohteestasi.

Oppimispäiväkirjan ensisijaisena tarkoituksena on kannustaa pohdiskeluun ja oman edistymisen arviointiin, joten se toimii erinomaisena itsearviointin välineenä. Oppimis- tai luentopäiväkirja voi olla myös joko osittain tai kokonaan julkinen, jolloin opiskelija voi käyttää sitä keskustellessaan opettajan tai muiden opiskelijoiden kanssa. Tällöin se voi korvata esimerkiksi tentin tai osan siitä. (Lonka ym. 1998.) Sekä julkista että yksityistä oppimispäiväkirjaa voidaan hyödyntää myös opintopiireissä (ks. luku 4.1) nostamalla päiväkirjoista ajatuksia, ideoita tai kysymyksiä yhteiseen keskusteluun.

Oppimispäiväkirjaa kannattaa kokeilla, vaikkei se kurssin vaatimukseen kuuluisikaan, sillä se auttaa jäsentämään ja muistamaan luennolla tai seminaarissa käsiteltyjä asioita. Pidemmältä ajanjaksolta kirjoitettu oppimispäiväkirja mahdollistaa myös asetettujen tavoitteiden sekä oman ajattelun ja asiantuntijuuden kehittymisen arvioimisen, toimien esimerkiksi oman opintosuunnitelman (luku 2.3) tukena.

Oppimispäiväkirjaa voi opintojen eri vaiheissa hyödyntää omatoimisesti tai ohjatusti hyvin erilaisiin tarkoituksiin:

- 1. Luentopäiväkirjaan** voit omin sanoin selventää luennolla käsiteltyä aihetta tai kirjoittaa aiheesta heränneitä kysymyksiä. Luentopäiväkirjassa aihetta voi selventää myös esimerkkien, aikaisempiin tietoihin yhdistämisen tai soveltamisen avulla.
- 2. Lukupäiväkirjaan** voit esimerkiksi tenttiä tai esseetä varten lukiessasi jäsentää kirjan keskeisiä asioita, vaikeita kohtia ja omia lukemisen myötä heränneitä ajatuksiasi.

Lukupäiväkirjaan voit myös hahmotella aiheen kokonaisuutta tai yhteyksiä muihin lähteisiin referoiden ja kommentoiden lukemaasi lähdeä.

- 3. Kirjoittamispäiväkirja** auttaa seuraamaan edistymistäsi kirjoittamisessa. Kirjoita päiväkirjaan mahdollisimman monenlaisia tekstejä erilaisista asioista ja kokeile rohkeasti erilaisia kirjoitustyyliä. Myös tieteellisistä tutkimuksista ja asiasisällöistä voi kirjoittaa kertovasti ja kuvaillen.
- 4. Ryhmäpäiväkirja** voi toimia ryhmätyöskentelyn ja oman ryhmässä toimimisen arvioinnin ja kehittämisen työkaluna. Siinä voit pohtia esimerkiksi ryhmän toimintaa, ongelma-kohtia, onnistumisia ja kehittymisen paikkoja.
- 5. Harjoittelupäiväkirjaa** kannattaa kirjoittaa koko harjoittelujakson ajan, kooten päiväkirjaan ajatuksia, haasteita ja oppimisen iloa harjoittelujalalta. Harjoittelupäiväkirjan pohjalta on helppo koota myöhemmin myös mahdollinen harjoitteluraportti.
- 6. Tutkimuspäiväkirja** on hyvä ajatusten kokoamisen ja pohtimisen väline suurempien seminaaritöiden ja tutkielman teossa. Tutkimuspäiväkirjaan voit kirjata suunnitelmiasi, tunteitasi, ajatuksiasi, ideoitasi ja löydöksiäsi. Siinä voit seurata edistymistäsi ja jäsenellä heränneitä kysymyksiä esimerkiksi tulevia ohjaustilanteita ajatellen. (Hirsjärvi ym. 2000.)
- 7. Asiantuntijan päiväkirja** on tukenasi koko opintojen ajan. Siihen voit koota ajatuksiasi ja tuntemuksiasi aina fuksivuosista maisterin papereiden vastaanottamiseen asti. Asiantuntijan päiväkirjan voit sisällyttää esimerkiksi henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaasi, jossa voit pohtia omaa kehittymistäsi ja asiantuntijaksi kasvamistasi. Se auttaa hahmottamaan ja pukemaan sanoiksi omaa osaamista ja omia erityistaitoja.

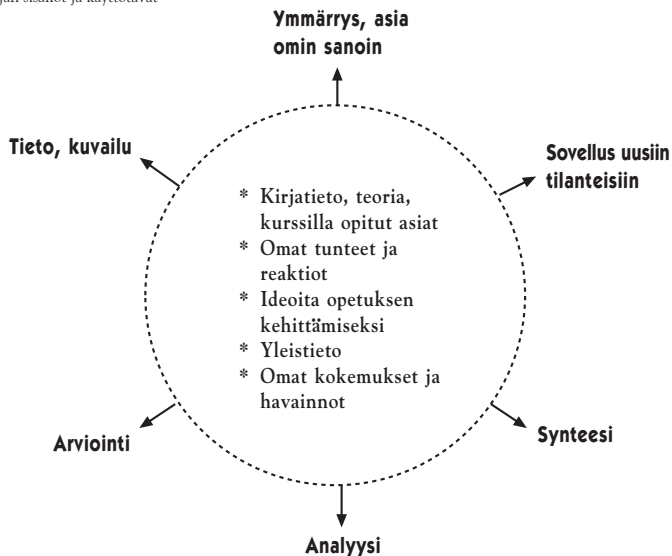
Oppimispäiväkirjaa voi kirjoittaa muistikirjaan, vihkoon tai esimerkiksi tietokoneelle. Erillisen vihkon etuna on mahdollisuus pitää oppimispäiväkirjaa mukana aina, jolloin

esiin nousevat ajatukset voi heti kirjoittaa ylös. Erillisille paperilapuille tai luentomuistiinpanojen marginaaleihin kirjoitettuna hyvilläkin ajatuksilla on taipumus kadota ja unohtua liian helposti. Koneella kirjoitettua oppimispäiväkirjaa on toisaalta helpompi muokata ja sen osia voi kätevästi poimia esimerkiksi osaksi esseevastausta tai verkkokeskustelua.

Oppimispäiväkirjan teho perustuu ajatusten säännölliseen jäsentämiseen ja työstämiseen kirjoittamalla, minkä vuoksi oppimispäiväkirjaa tulisikin kirjoittaa säännöllisesti (Lonka ym. 1998) esimerkiksi jokaisen luennon tai ryhmätapaamisen jälkeen. Kirjoittaa kannattaa myös silloin, kun olet

innostunut jostakin aiheesta, sillä innostuksen hetkiin on kadonnutta motivaatiota etsiessä mukava palata. Oppimispäiväkirjan etu on myös ajatusten hahmottaminen ja ymmärtäminen kokonaisuuksina sekä niiden kirjoittaminen kokonaisiksi lauseiksi. Luentopäiväkirjakaan ei siis ole referaatti luennoista vaan eräänlainen yhteenvedo, joka sisältää myös omia ajatuksiasi ja arvioitasi luennolla käsitellyistä asioista. Myös oppimispäiväkirjaan kannattaa merkitä lähteet ja viittaukset huolellisesti, jotta pystyt myöhemmin erottamaan oman pohdintasi luennoitsijan tai kirjan kirjoittajan ajatuksista.

Kuva 13. Oppimispäiväkirjan sisällöt ja käyttötavat (ks. Lonka ym. 1998).

REFERAATISTA ESSEeseen JA TUTKIELMAAN

Päivittäin vastaan tulevien muistiinpanojen lisäksi yliopisto-opiskelu sujuu pitkälti kynä kädessä tai näppäimistössä naputellen myös erilaisia esseitä, referaatteja, tutkielmia ja raportteja kirjoittaessasi. Tieteellisiä tekstejä kirjoittamalla harjoittelet niin tiedeyhteisön pelisääntöjä ja puhetapoja kuin tieteellisen tiedon auki kirjoittamista (Hirsjärvi ym. 2000). Asiasisältöjen oppimisen lisäksi tieteellisen kirjoittamisen taustalle kätkeytyy siis suuri määrä muita akateemisen opiskelun ja asiantuntijuuden vaatimuksia.

Referaatti

Referaatti on kuullun tai luetun tekstin tiivis selostus, jossa välitetty pohjana olevan tekstin keskeinen sisältö ja painotukset. Sen on oltava samalla kattava, selkeä ja tarkka, mutta myös tiivis katsaus alkuperäiseen tekstiin. Koska referaatin tekeminen vaatii tarkkaa tutustumista referoitavaan aineistoon ja keskeisten ideoiden tiivistämistä, on referaatti myös hyvä luku- ja kirjoitustaidon kehittämisen väline. (Lonka ym. 1998.)

Referaatteja voi karkeasti jakaa olla kahdenlaisia:

1. **Objektiivinen referaatti** kertoo alkuperäisen tekstin sisällön ottamatta kantaa siinä esitettyihin väitteisiin tai mielipiteisiin.
2. **Kommentoiva referaatti** rakentuu alkuperäisen tekstin keskeisten sisältöjen lisäksi tekstistä esiin nousevien näkemysten pohdinnasta ja kommentoinnista. (Lonka ym. 1998.)

Referaattia tehdessäsi hahmottele ensin aihetta kokonaisuudessaan ja mieti referoitavan tekstin keskeisiä sisältöjä ja tavoitteita. Sisällön kokoamisessa ja rajaamisessa voit hyödyntää esimerkiksi ajatuskarttaa , jonka avulla on helppo jäsenellä referaattisi runkoa. Kirjoittamisvaiheessa kannattaa miettiä, miten ilmaiset lähdetekstin asioita omin

sanoin, ymmärrettävästi ja kokonaisin virkkein. Kommentoivassa referaatissa vaaditut omat ajatukset on osattava erottaa selkeästi referoiduista. Myöskään referoidun tekstin lähdetietoja ei pidä unohtaa. (Repo & Nuutinen 1998.)

Essee

Essee on pohdiskeleva pienoistutkielma, jossa itse valittua tai annettua aihetta käsitellään lähdeaineistoon perustuen kirjoittajan omalla persoonallisella tyyllillä. Esseen tarkoituksena on osoittaa sekä aiheen tuntemus että kirjoittajan näkökulma aiheeseen (Korhonen ym. 1999). Esseen tunnusmerkkejä ovat kehitleminen, kuvaileminen, pohtiminen, omien perusteltujen näkemysten esittäminen ja vertaileminen (Lonka ym. 1998).

Kiinnitä esseetä kirjoittaessasi huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Oletko käsitellyt aihetta tehtävänannon ja otsikon mukaisesti?
2. Oletko tuonut esiin aiheesi kannalta olennaiset ja tärkeät asiat ja jättänyt pois epäolennaiset?
3. Oletko ymmärtänyt käsittelemäsi asiat etkä vain kopioinut muiden ajatuksia?
4. Oletko pohtinut aihetta tuoden esille omia ajatuksiasi ja konkreettisia esimerkkejä?
5. Eteneekö esseesi johdonmukaisesti ongelmasta johtopäätöksiin, eli oletko päätenyt johonkin?
6. Esitätkö mielipiteesi ja väitteesi perustellusti?
7. Kirjoitatko ytimekkäästi, luotettavasti, selkeästi ja kiinnostavasti? (Korhonen ym. 1999.)

Tutkielma

Tutkielman, esimerkiksi seminaarityön tai pro gradun, tarkoituksena on kehittää tutkimusentekotaitojasi. Esseestä poiketen tutkielman tekoon liittyäkin usein kirjallisen

aineiston lisäksi myös haastattelu-, kysely- ja havainnointimateriaalin kerääminen ja analysointi. (Korhonen ym. 1999.) Tieteellinen tutkielma pyrkii täsmällisesti ja loogisesti kuvaamaan, analysoimaan, perustelevaan ja selittämään kohteena olevaa ilmiötä erilaisista näkökulmista (Luostarinen & Välvirronen 1991).

Tutkielmaa tehdessäsi kannattaa lähteä liikkeelle tieteenteon yleisistä ohjeista ja vaatimuksista:

1. Tutustu oman tieteenalasi traditioihin sekä ajattelu- ja raportointitapoihin.
2. Valitse tutkimusongelma, jonka pystyt ratkaisemaan.
3. Ole kriittinen:
 - Ota huomioon myös vaihtoehdot ja vastakkaiset näkökulmat.
 - Arvioi työskentelyäsi sen eri vaiheissa.
 - Ole valmis korjaamaan toimintaasi ja johtopäätöksiäsi tarvittaessa.
 - Hyväksy, että tutkimustulokset voivat tulla myöhemmin kumotuiksi.
4. Ole suunnitelmallinen ja järjestelmällinen ja nojaa perusteluihin:
 - Selvitä aiheesi tausta ja aikaisemmat tutkimukset.
 - Perehdy hyvin tutkimuskohteeseesi ja käyttämiisi menetelmiin.
 - Laadi tutkimussuunnitelma.
 - Perustele esittämäsi väitteet.
5. Pyri yksinkertaisuuteen ja selkeyteen:
 - Esitä asiat selkeästi ja ymmärrettävällä kielellä.
 - Käytä käsitteitä, joita ainakin alasi asiantuntijat ymmärtävät.
6. Ota huomioon tutkimukseesi liittyvät eettiset kysymykset. (ks. Hirsjärvi ym. 2000.)

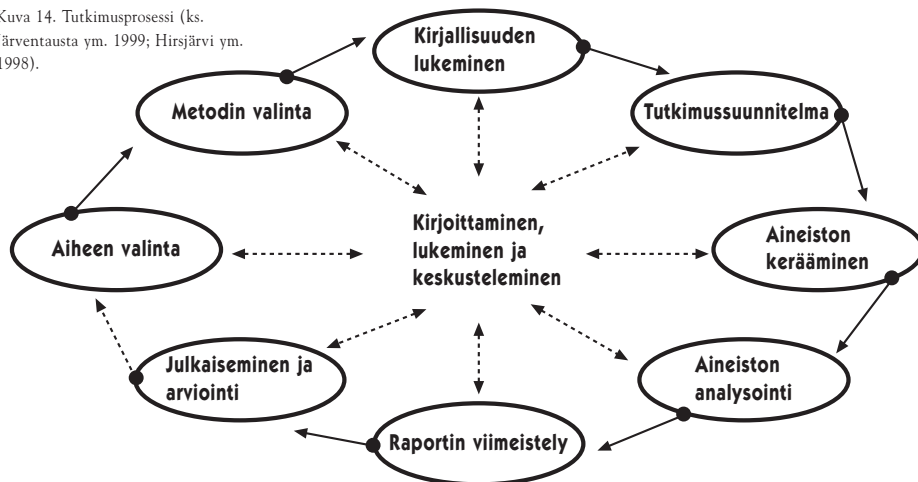
Tutkielmasi ideoinnissa ja suunnittelussa voit käyttää apunasi prosessikirjoittamisen yhteydessä esiteltyjä ideoinnin työkaluja ja ajatuskarttaa. Tärkeä työkalu tutkielman teossa

on myös tutkimussuunnitelma, joka auttaa ideoinnin jälkeen tarttumaan tuumasta toimeen. Tutkimussuunnitelman tavoitteena on selvittää kirjoittajalle, mitä hän on tekemässä, arvioida asetettujen tavoitteiden realisuutta ja samalla kertoa muille suunnitteilla olevasta työstä (Luostarinen & Välvirronen 1991). Tutkimussuunnitelma tehdään aivan tutkielman alkuvaiheessa, mutta sitä kannattaa arvioida ja korjata useaan kertaan tutkielman teon aikana.

Vastaa tutkimussuunnitelmaa tehdessäsi lyhyesti seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä aiot tutkia? Tutkimuksen kohde ja tärkeimmät tutkimusongelmat, taustatiedot, mahdolliset lähtöoletukset ja keskeiset käsitteet.
2. Miksi valitsit tämän aiheen? Perustele, mikä aiheessasi on tutkimisen arvoista ja kiinnostavaa.
3. Mitä aiheesta tiedetään jo ennestään? Aiheeseen liittyvän aiemman tutkimuksen kuvaaminen ja viittaukset mahdollisiin lähteisiin. Perustele myös, mitä uutta oma tutkimuksesi tuo jo olemassa olevaan tietoon.
4. Miten lähestyt tutkimuskohdetta? Teoreettiset lähtökohdat eli viitekehys ja aiemman tutkimuksen tarjoamat yleistyksyt ja selitykset, joiden valossa tutkimuskohdetta lähestytään.
5. Miten saat vastauksia esittämiisi kysymyksiin? Tutkimuksen menetelmät eli, miten aiot lähestyä tutkimuskohdetta.
6. Mikä on konkreettinen tutkimusaineistosi? Täsmennä, mikä on tutkimusaineistosi sekä miksi ja miten se on valittu.
7. Miten tulkitset saamiasi tuloksia? Kerro, miten tulkitset, esität ja arvioit tutkimuksesi tuloksia.
8. Missä aikataulussa etenet? Kirjaa ylös aikataulusi tutkielman teon eri vaiheille, esimerkiksi aineiston keräämiselle, analysoinnille ja kirjoittamisprosessin etenemiselle.

Kuva 14. Tutkimusprosessi (ks. Järventausta ym. 1999; Hirsjärvi ym. 1998).

Aineiston keräämiseen ja analysointiin kannattaa oman tutkimusaineiston ja valitun lähestymistavan mukaan hankkia lisätietoa tutkimusmenetelmiä käsittelevästä kirjallisuudesta, menetelmään perehtyneiltä tutkijoilta tai oman seminaarin vetäjältä ja muilta opiskelijoilta. Tutkielman ulkoasun viimeistelyyn löytyy myös kasapäin kielioppaita, joista saat vastauksia mm. lähdeviittauksia ja oikeinkirjoitusta koskeviin kysymyksiin.

TENTTIMISEN MONET MUODOT

Vaihtoehtoisia tenttimistapoja perinteisille valtavissa saleissa järjestetyille yksilötentteille on lukuisia. Tentin voi suorittaa myös ryhmässä, aineiston kanssa luentsalissa, kotona tai verkossa. Perinteiset tentit kun ovat valitettavan kaukana arjen tai työelämän ongelmanratkaisutilanteista, joissa olennaista on tiedon muistamisen sijaan tiedon löytäminen ja soveltaminen (Tynjälä 1999). Tentistä

selviytyminen saattaa tällöin asiasisällön hallinnan sijaan mitata ennemminkin tenttitilanteesta selviytymisen keinoja (Karjalainen & Kemppainen 1994), eli kykyä toistaa mahdollisimman nopeasti vaaditut osat tentittävästä kirjallisuudesta. Toisaalta kysymykset voidaan myös tentissä rakentaa sellaisiksi, että ne vaativat opiskellun tiedon soveltamista ja kekseliäisyyttä (Tynjälä 1999). Uusimmatkaan tenttimisen muodot eivät toimi, jos kysymyksissä vaaditaan tiedon pirstaleiden mekaanista erittelemistä. Tenttikin voi olla antoisa oppimistilanne, jossa tentittävän materiaalin asioita jäsennetään kirjoittamalla, pohtimalla ja mahdollisesti muiden kanssa keskustelemalla.

Perinteisille tentteille löytyy runsaasti kokeilemisen arvoisia vaihtoehtoja:

* **Ryhmätentissä** opiskelijat saavat pienessä ryhmässä kirjoittaa yhteisen vastauksensa yleensä soveltavaan tenttikysymykseen. Sen lisäksi, että yhteisessä

keskustelussa nousee esiin monipuolisempia näkökulmia, antaa se opiskelijoille mahdollisuuden harjoitella tarpeellisia yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä perusteltujen mielipiteiden esittämistä.

- * **Aineistotentissä** opiskelijoilla on lupa pitää mukanaan tenttikirjoja, kurssimonisteita tai luentomuistiinpanoja. Myös tässä tenttitavassa kysymykset ovat yleensä soveltavia, ja vaativat erillisten tietojen yhdistämistä, soveltamista, kriittistä arviointia sekä päätelmien tekoa (Tynjälä 1999). Selviytyäkseen tentistä hyvin arvosanoin ja annetussa ajassa on opiskelijan tentissä mukana olevasta aineistosta huolimatta perehdyttävä tenttimateriaaliin tarkasti etukäteen.
- * **Kotitentissä** vastauksiin on mahdollista etsiä tukea kaikista kotoa löytyvistä lähteistä, kuten kirjallisuudesta tai Internetistä. Ideana on antaa opiskelijoille joustavimmat mahdollisuudet suorittaa tentti ja tarjota mahdollisuus osallistua tenttiin esimerkiksi vammasta tai sairaudesta huolimatta. Kotitentti vähentää myös tiukasti kontrolloituun tenttitilanteeseen liittyvää ahdistusta ja antaa aikaa oivallusten ja ideoiden syntymiselle, joskin tällöin tenttivastauksilta voidaan myös edellyttää parempaa tasoa kuin perinteisessä tenttitilanteessa (Karjalainen & Kempainen 1994). Aikaa kotitenttiin suorittamiselle voidaan antaa muutamasta tunnista aina kokonaiseen vuorokauteen, jolloin kysymykset ja vastaukset voidaan toimittaa esimerkiksi sähköpostin välityksellä.
- * **Verkkotentin** etuna on niinkään joustavuus tentin suorittamisessa, joskin siinä opiskelijan on osallistuttava tenttiin verkkoyhteydellä varustetun tietokoneen ääressä. Kysymykset voidaan antaa opiskelijoille etukäteen tai ne voidaan laittaa verkkoon sovituna ajankohtana. Aikaa verkkotentissä on yleensä normaalin tentin verran ja palautus tapahtuu joko sähköpostitse tai kurssialueella olevan tenttivastauslomakkeen kautta.
- * **Suullisessa tentissä** päästään sisältöjen lisäksi

harjoittelemaan myös suullisia esiintymis- ja argumentointitaitoja (luku 3.4). Perinteisestä tentistä poiketen kysymyksiin vastataan tentaattorille suullisesti. Suullisen tentin ei tulisi kuitenkaan olla pelkkä kuulustelutilanne, jossa tentaattori pistää tenttijän ahtaalle, vaan ennemminkin yhteinen tiedonrakenteluhetki, jossa opiskelija näyttää ymmärtäneensä kurssin keskeiset asiasisällöt ja osaavansa soveltaa niitä.

3.4 VARMUUTTA SUULLISEN VIESTINTÄÄN

Suullisen viestinnän eli puhumisen ja esiintymisen taito yhdistetään usein perimän mukanaan tuomaksi lahjaksi, joka toisilla on, mutta toisilla ei. Monia opiskelijoita jännittää suuremman joukon edessä puhuminen ja omien mielipiteiden ilmaiseminen, minkä vuoksi he välttelevät tällaisia tilanteita viimeiseen asti. Valmistautuminen ja harjoittelu tuovat kuitenkin sujuvuutta ja varmuutta myös suulliseen argumentointiin ja esiintymiseen, joka ajoittain tuntuu yliopistolla jäävän niinkään tärkeiden kirjallisten taitojen varjoon. Hyvin valmisteltu ja harjoiteltu esitelmä todennäköisesti onnistuu ja tuo sitä kautta lisää varmuutta tuleviin puhe- ja esiintymistilanteisiin.

Myös esimerkiksi seminaarissa käytävään keskusteluun kannattaa valmistautua tutustumalla käsiteltäviin aiheisiin etukäteen, ettei suomalaiselle puhekuulttuurille ominainen "en puhu, kun en tiedä tarpeeksi" -ajatus estä keskusteluun osallistumista (Laurinen & Marttunen 1998). Paras keino harjoittaa suullista ilmaisua onkin pistää itsensä likoon ja osallistua mahdollisimman paljon keskustelua ja esitelmöintiä vaativiin tilanteisiin. Koska omien ajatusten esittäminen on usein epämuodollisissa keskustelutilanteissa helpompaa kuin virallisemmissa tilaisuuksissa, kannattaa puhumista ja esiintymistä harjoitella alkuun tutussa seurassa ja pienemmällä porukalla.

ESITELMÄT JA ALUSTUKSET

Yliopisto-opintoihin kuuluviin harjoitus- ja seminaaritoihin liittyy usein työn esitleminen muille opiskelijoille ja seminaarin ohjaajalle. Liian usein esitelmän tai alustuksen valmistelu unohtuu tai jää muuten vähemmälle huomiolle, kun opiskelija viime hetkellä viimeistelee työn kirjallista osuutta. Syynä voi olla suullisen esityksen vähäinen merkitys arvosanaa ajatellen, mutta myös virheellinen käsitys esitelmän vaatimasta valmistelutyöstä. Esitelmän ajatellaan sujuvan omalla painollaan, jos vain aihe on tuttu. Valitettavasti tämänkaltaista "hihasta vedettyä" esitystä eivät edes sujuvat puhelahjat aina onnistu pelastamaan, vaan esityksen onnistuminen on aina yhteydessä sen valmisteluun käytettyyn aikaan ja vaivaan. Seminaarityön esitystä voidaankin verrata luentoon tai oppituntiin, koska myös esitelmän tarkoitus on tutustuttaa yleisö aiheeseen kiinnostavalla ja informatiivisella tavalla. Kuten kirjoittamista suunnitellessasi, on sinun myös esitelmää valmistellessasi mietittävä tarkoin sekä sisältö että sen esitystapa. Olet varmasti joskus seurannut luentoa, jota luennoitsija ei selvästikään ole ehtinyt valmistella kunnolla. Viisas ottaa opikseen toisten virheistä!

Kuusi kömmähdystä ja valmistautumisvinkit niiden välttämiseksi:

1. Esitelmöitsijä kiiruhtaa paikalle myöhässä ja rupeaa siinä vaiheessa etsimään materiaaliaan valtavan paperipinon tai kannettavan tietokoneensa kätköistä.
 - Tee tarpeelliset valmistelut ajoissa, jottei jumiutunut kopiokone tai printeri sotke aikatauluasi juuri ennen esitelmää.
 - Laita materiaalisi hyvään järjestykseen, jotta esitelmäaikaa ei mene sen selvittämiseen.
 - Valitse normaalia aikaisempi bussi tai ratikka, sillä epäkunnossa olevat liikennevalot hidastavat todennäköisesti matkaasi juuri tuona aamuna.

2. Esitelmän havainnollistamiseen tarkoitettuista kalvoista eivät saa selvää muut kuin eturivissä istuvat.
 - Älä laita yhdelle kalvolle liikaa asiaa.
 - Kirjoita tarpeeksi isoin kirjaimin tai valitse tarpeeksi suuri kirjasinkoko.
 - Kirjoita selkeällä käsialalla tai kirjasintyyppillä.
 - Kirjoita mieluiten mustalla tai sinisellä, sillä vihreä ja punainen ovat korostusvärejä.
 - Liitä kalvoihisi kuvia harkitusti, ja mieltä havainnollistavatko ne aihettasi vai vievätkö vain huomion olennaisesta.
3. Esitelmän pitäjä katoaa alkutervehdyksen ja loppukiihtöksen väliseksi ajaksi täysin papereidensa taakse lukien esitelmänsä sujuvasti suoraan paperista.
 - Tiedä, mistä puhut, eli suunnittele ja mieltä tarkoin esitelmäsi aiheet.
 - Kuivaharjoittele tarpeen tullen ainakin kerran vaikka kotiväen tai ystävien edessä.
 - Ota tueksi koko tekstin sijaan muistilaput, joissa on koottuna vain keskeiset asiat.
4. Esitelmöitsijä hätäaantyy ja punastuu yleisön pyytäessä selvennystä esitelmässä esille nostettuun termiin.
 - Puhu esitelmässäsi kieltä, jota niin sinä kuin myös kuulijasi ymmärtävät.
 - Ota etukäteen lukemalla tai kysymällä selvää vaikeista käsitteistä ja varaa tarpeen tullen mukaan lisämateriaalia niiden selventämiseksi.
 - Jos et tiedä, sekin kannattaa myöntää suoraan. Hankalaa termiä voitte pohtia yhdessä.
5. Esitelmälle olennainen videon pätkä jää näkemättä, koska videokanavaa ei löydy, tai verkossa oleva materiaali näyttämättä, koska verkkoyhteys on väliaikaisesti poikki.
 - Varmista etukäteen vaikka paikanpäällä, että kaikki havainnollistamismateriaalisi vaatimat laitteet löytyvät

esitystilasta, että ne toimivat ja osaat käyttää niitä.

- Varaudu pahimpaan, eli tee myös suunnitelmat B ja C siltä varalta, että joudut sähkökatkoksen sattuessa pitämään esitelmäsi kynttilän valossa.

6. Yli puolet esitelmäajasta hupenee musiikkivideon seuraamiseen, eikä senkään yhteyttä itse esitelmän aiheeseen ole helppo paikantaa.
 - Valitse havainnollistamateriaaliksi vain aiheesi kannalta olennainen ja tarpeellinen.
 - Mieti etukäteen havainnollistamateriaalin näyttämiseen kuluva aika suhteessa esitelmäsi kokonaisaikaan. Materiaalin tarkoitus on toimia esitelmäsi tukena, ei korvata sitä kokonaan.

Hyvin valmistellulla esitelmällä on jo hyvät onnistumisen mahdollisuudet. Esitelmätilanteessa kannattaa kuitenkin vielä muistaa, että oma innostuksesi ja kiinnostuksesi tarttuu myös kuulijoihin, joten tärkeintä on uskoa itse omaan aiheeseensa. Onnistumisen kannalta tärkeitä kohtia ovat myös aloitus, jossa motivoit ja johdattelet aiheeseen, sekä lopetus, jossa jälleen motivoit ja kokoat esitellyt asiat lyhyesti yhteen. (ks. Repo & Nuutinen 1998.)

KESKUSTELUT JA VÄITTELYT

Argumentointitaito, niin suullinen kuin kirjallinenkin, on tärkeä akateemisen opiskelun tavoite ja työväline. Argumentointi tarkoittaa kannanottoa, syiden, perusteluiden tai todisteiden esittämistä, väittelyä ja järkeilyä (Laurinen & Marttunen 1998). Se ei siis ole aggressiivista kinastelua aiheesta, vaan ennemminkin vahvojen perusteiden esittämistä toisen näkökulman puolesta tai toista vastaan. Argumentoinnin tavoitteena on saada kuulija tai lukija vakuuttuneeksi esitetystä näkökulmasta (emt.).

Keskusteluun liittyvä jännittäminen vaikeuttaa monen opiskelijan osallistumista esimerkiksi seminaarissa tai

luennolla käytävään keskusteluun. Harjoitus tekee mestarin, mutta puhumiseen liittyvää jännitystä voi helpottaa myös ottamalla selvää keskustelun aihepiireistä ja tutustumalla aiheisiin etukäteen esimerkiksi lukemalla.

Keskusteluun tai väittelyyn valmistautuessasi sinun kannattaa kiinnittää huomiota neljään onnistumiseen vaikuttavaan tekijään:

1. **Puhuja** eli sinä itse. Tärkeintä on kiinnittää huomiota omaan uskottavuuteen; paitsi siihen mitä tiedät asiasta, myös siihen miten suhtaudut kuulijoihin, miten ilmaiset oman kiinnostuksesi ja miten suhtaudut erilaisiin asioihin.
2. **Sisältö** eli se mitä puhut. Kiinnitä huomiota siihen, mitä ja miten argumentoit; mitä näkökulmia tuot esille, miten perustelet väitteesi ja missä järjestyksessä asiiasi esität.
3. **Vaikutuskanava** eli se missä puhut. On eri asia käydä keskustelu tai väittely seminaarihuoneessa tai luentosalissa, kuin esimerkiksi sähköpostitse, videoneuvotteluna tai puhelimitse. Mieti, miten ilmaiset asiiasi selkeästi ja havainnollisesti tietyn vaikutuskanavan kautta.
4. **Vastaanottaja** eli se kenelle puhut. Asian esittämisessä on ehdottoman tärkeää ottaa huomioon myös vastaanottaja; mitä hän tietää käsiteltävästä asiasta, miten hän suhtautuu siihen ja miten kiinnostunut hän on. Myös esimerkiksi vastaanottajan sukupuolella, iällä, koulutuksella ja yleissivistyksellä voi olla olennainen merkitys. (ks. Laurinen & Marttunen 1998.)

Kaikissa keskustelutilanteissa myös ilmapiirillä on valtava merkitys keskustelun sujuvuudelle. Hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri näkyy viihtymisenä ja kaikkien aktiivisena osallistumisena, jolloin myös erimielisyyksiä osataan käsitellä rakentavasti. Keskustelutilanteen ilmapiiriin voit itse vaikuttaa paljon omalla olemuksellasi, katseellasi, äänelläsi ja puhetavallasi. (Repo & Nuutinen 1998.)

Vinkkejä lisätiedon lähteille:

- Hakala, J. T. 1996. Opinnäyte ja sen ohjaaminen: Johdatus tutkimusprosessin hallintaan. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakala, J. T. 1998. Opinnäyte luovasti: Kehittämisen ja tutkimustyön opas. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakala, J. T. 1999. Graduopas. Helsinki: Gaudeamus.
- Halttunen, K., Hirvimäki, E., Niinikangas, L. & Perttula, S. 2001. Tiedonhakijan opas. Jyväskylä: BJT Kirjastopalvelu.
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Iso gee: Gradua ei jätetä! 1999. M. Kinnunen & O. Löytty (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Järventausta, H., Moisala, M. & Toivakka, S. 1999. Tutkimalla oppii. Tutkimuksenteko-opas. Porvoo:WSOY.
- Kirjoituksia tieteellisestä kirjoittamisesta. 1998. J. Eskola (toim.). Tampere: Taju.
- Kirstinä, L. & Mörskäri, H. 1994. Aikuisopiskelijan äidinkieli. Keuruu: Otava.
- Leino, P. 1999. Taitavan kirjoittajan kielenhuolto. Opiskelijan opas. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Lindblom-Yläne, S., Lonka, K. & Slotte, V. 2001. Aiotko opiskelijaksi? Helsinki: Edita.
- Lonka, I., Lonka, K., Karvonen, P. & Leino, P. 1998. Taitava kirjoittaja. Opiskelijan opas. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Pihlaja, J. 2001. Tutkielmaa tekemään. Lahti: Soceda.
- Repo, I. & Nuutinen, T. 1998. Aikuisten viestintätaito. Keuruu: Otava.
- Ringom, B. 1994. Opi oppimaan. Tuloksellisen

- aivotyöskentelyn ja opiskelun opas. Helsinki: Innotiimi, Kaukaa viisas, Opintotoiminnan Keskusliitto OK ry.
- Teirilä, M., & Jyväsjärvi, E. 2001. Tutkielmantekijän työkirja. Helsinki: Finn lectura.
- Viskari, S. 2001. Tieteellisen kirjoittamisen perusteet: Opas kirjoittamiseen ja seminaarityöskentelyyn. Tampere: Tampereen yliopiston julkaisuja B; 17.

WWW

- Gradusivut. Nyyti ry: <http://www.nyyti.fi/gradu/>
- Hauista tietoon. Tiedonhakijan opas. Helsingin yliopisto: <http://www.helsinki.fi/kasv/kirjasto/hauistatietoon/verkkotaidot.html>
- Opintoneuvonta. Suomen avoin yliopisto: <http://www.avoinyliopisto.fi/neuvonta/>
- Opiskeluohjeita opiskelijoille. Turun yliopisto: <http://www.oppiminen.utu.fi/>
- Opiskeluopas. Helsingin yliopiston avoin yliopisto: <http://www.avoin.helsinki.fi/opas/>
- OVI - Ohjausta virtuaalisesti: Joensuun yliopisto: <http://ovi.joensuu.fi/>
- Teekkarin tehopenaali. Teknillinen korkeakoulu: <http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/tehopenaali/>
- Tiedonhakuopas. Tampereen yliopiston kirjasto: <http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/tietopalvelu/osastokurssi/>
- Tuumasta tekstiksi. Perusopas seminaari- ja opinnäytetyön tekijälle. Tampereen yliopisto: <http://www.uta.fi/laitokset/hoitto/wwwoppimateriaali/>

4 YHDESSÄ ANTOISAMPAAN OPISKELUUN

Akateemisen vapauden asettamat haasteet pakottavat sinut opiskelun arjessa tekemään vaativia päätöksiä, asettamaan itsellesi tavoitteita ja vastaamaan ankaralla panostuksellasi myös niiden toteutumisesta. Tästä urakasta selviytymiseen on yliopistossa onneksi tarjolla monenlaista tukea, jonka yhtenä tärkeimpänä osana ovat muut opiskelijat.

Yhdessä toimimisessa ja opiskelussa kiteytyy hyvin akateemisen vapauden kaksi ääripäätä. Samalla kun voit toisten opiskelijoiden tukemana jakaa vastuun raskasta taakkaasi, kapenee myös vapautesi toimia. Opiskelun ajasta, paikasta ja toteutuksesta on pareittain tai ryhmässä työskenneltäessä kytettävä sopimaan useamman henkilön kesken, ja aikaa on varattava eri tavoin kuin itsenäisesti työskenneltäessä. Jaettaessa työtä useamman henkilön kesken on samalla panostettava myös ryhmän toimintaan ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen.

Ensituntumalta voikin vain ihmetellä, onko yhdessä opiskelun kautta saavutettu hyöty todella vaivansa arvoista. Muiden opiskelijoiden kanssa toimiminen on kuitenkin yksi tärkeimmistä reiteistä kohti antoisampaa opiskelua, vaikka se toisille opiskelijoille onkin väistämättä mieluisampaa kuin toisille. Toisten opiskelijoiden tuki ja ryhmän voima ovat usein korvaamaton etu verrattuna siihen, että kaikki vastuu jäisi yksin sinun kannettavaksesi

(luku 4.1). Ajatusten keskinäinen jakaminen tuo esille monipuolisemman näkökulman käsiteltävään aiheeseen, minkä lisäksi omien ajatusten selventäminen muille usein selkiyttää parhaalla mahdollisella tavalla niitä myös itselle (luku 4.2). Ei myöskään ole syytä unohtaa sosiaalisten taitojen kysyntää ja monipuolisten kontaktien merkitystä tämän päivän arjessa ja esimerkiksi työmarkkinoilla. Ja missäpä muualla opiskelija paremmin yhdessä toimimisen taitojaan kartuttaisi, kuin muiden opiskelijoiden kanssa yhdessä opiskellen (luku 4.3)?

4.1 RYHMÄN VOIMA

Yliopisto-opiskelu on usein yksinäistä puurtamista, jossa jokainen kantaa yksin vastuun opinnoistaan ja niiden etenemisestä. Opiskeluun sisältyy kuitenkin paljon yhteistyön mahdollisuuksia, joiden hyödyntämisen lisäksi kannattaa oma-aloitteisesti ottaa kaikki ilo irti opiskelukavereista. Erityisesti pulmallisissa tilanteissa keskustelu muiden kanssa tarjoaa hyvien vinkkien lisäksi tärkeää tukea ja kannustusta. Lisäksi yhdessä opiskeleminen auttaa sinua pitämään paremmin kiinni omista opiskeluaikatauluistasi ja -suunnitelmistasi.

Yliopisto-opintoihin kuuluvat perinteisesti erilaiset

seminaariryhmät, jotka voivat toimia esimerkiksi proseminaari- tai pro gradu -töiden tekemisen tärkeänä tukena. Myös luentokursseihin voi sisältyä ryhmätyöskentelyä, jossa voidaan keskustella kurssin aihepiiristä pienemmällä joukolla tai työstää esimerkiksi kurssiin liittyviä harjoitus- tai projektitöitä. Projekteissa ja ryhmätöissä opiskelijat työskentelevät pidemmän ajanjakson tietyn teeman parissa sekä suunnittelevat ja toteuttavat aiheeseen liittyvän konkreettisen tuotoksen (Tynjälä 1999). Yhdessä opiskeleminen voi tarkoittaa myös tietyistä ongelma-alueista keskustelusta ja ongelmien ratkaisemista kurssia varten perustetussa opintopiirissä tai kurssin verkkokeskustelualueella, joita käsitellään tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Yliopisto-opetukseen sisältyvät ryhmätyöt, seminaarit ja verkkokeskustelut ovat kuitenkin vain murto-osa niistä mahdollisuuksista, joita yhdessä opiskelulle on yliopistossa tarjolla. Luentokurssin tai kirjallisuustentin asioita tai kurssiin liittyviä esseitä ja referaatteja voi käydä läpi esimerkiksi ystävien kanssa muodostetussa ryhmässä tai vapaamuotoisessa opintopiirissä. Aina yhdessä opiskelun ei tarvitse olla tarkkaan suunniteltua, organisoitua tai ohjattua. Kun löytää opiskelukaverin, jonka kanssa yhteistyö pelaa ja kiinnostuksen kohteet ovat samansuuntaiset, voi oppimistehtävistä tai tentin aihepiiristä keskustella vaikka yhteisen kahvihetken merkeissä. Yhdessä opiskeleminen on yleensä paljon hausempaa juuri siksi, että voit kotona kirjapinon äärellä istumisen sijaan nauttia keskustelusta esimerkiksi kirjaston ryhmätyötilassa.

Ryhmätyöskentelyn onnistuminen riippuu ryhmän kokoonpanosta, ilmapiiristä, ryhmäläisten asennoitumisesta ryhmätyöskentelyä kohtaan sekä sitoutumisesta yhteiseen tehtävään. Usein ystävien kesken omatoimisesti muodostetut ryhmät toimivat parhaiten, mutta uusien ihmisten kanssa saattaa keskustelussa nousta esiin myös sellaisia näkökulmia, jotka tutussa porukassa jäisivät huomaamatta.

Onnistuneen ryhmätyöskentelyn edellytyksiä ovat:

1. Ryhmän jäsenet kokevat todella tarvitsevansa toisiaan.
 - Sopikaa yhteisistä tavoitteista.
 - Miettikää, mitä etua ryhmässä työskentelystä on tavoitteenne saavuttamisessa.
2. Ryhmässä on hyvä ilmapiiri ja jokainen osallistuu ryhmän toimintaan.
 - Kannustakaa ja auttakaa toisiaanne.
 - Jakakaa ideoitanne ja arvostakaa erilaisuutta, sillä yhden idea tai kysymys voi herättää toisessa eronleimauksen.
 - Kuunnelkaa toisiaanne ja olkaa uteliaita.
 - Kritisoiakaa asioita, älkää niiden esittäjiä.
3. Jokainen ryhmän jäsen kantaa vastuuta omasta ja ryhmänsä toiminnasta sekä edistää yhteisten tavoitteiden saavuttamista.
 - Sopikaa työnjaosta ja vastuualueista niin, että kaikilla on mielekästä tekemistä ryhmässä.
 - Sopikaa, koska tapaatte ja miten toimitte, jos joku joutuu olemaan pois tapaamisesta.
 - Sopikaa, miten lähdeaineiston kerääminen sekä työn viimeisteleminen ja esittelemine toteutetaan.
 - Viekää kysymyksillänne ja ehdotuksillanne työskentelyä eteenpäin, älkää jarrutelko.
4. Ryhmän jäsenet kiinnittävät huomiota omiin sosiaalisiin ja ryhmätyötaitoihinsa.
 - Harjoitelkaa ryhmässä toimimista esimerkiksi roolipelin (luku 4.3) avulla.
 - Tukekaa toistenne kehittymistä antamalla palautetta.
5. Ryhmä arvioi itse omaa toimintaansa ja tuotoksiaan.
 - Arvioikaa koko prosessin ajan ryhmän toimivuutta, omaa toimintaanne ryhmässä sekä yhteisen tavoitteen saavuttamista.

- Jos asiat eivät tunnu sujuvan, muuttakaa toimintaanne jo ryhmätyöskentelyn aikana. (ks. Tynjälä 1999; Repo & Nuutinen 1998; Kirstinä & Mönkäri 1994.)

Ryhmässä työskentely voidaan toteuttaa kahdella eri tavalla. Ryhmän jäsenten kesken voidaan sopia tietystä tehtävänjaosta, jolloin jokainen vastaa tehtävässä omasta osuudestaan, jotka lopuksi kootaan yhteiseksi kokonaisuudeksi. Suurempi etu ryhmästä on kuitenkin jokaiselle sen jäsenelle, jos yhteistä tehtävää pohditaan ja muokataan yhdessä keskustellen. Tällöin kukin ryhmän jäsen kantaa yhtäläisen vastuun koko työn etenemisestä ja on yhtäläisesti mukana kaikissa työskentelyn eri vaiheissa. (ks. Tynjälä 1999.)

OPINTOPIIRIT

Eräs ryhmätyöskentelyn toimiva muoto yliopistossa on opintopiiri, eli tietystä aiheesta kiinnostuneiden ihmisten omatoimisesti muodostama ryhmä (n. 4-12 henkeä), jonka tavoitteena on opiskella kurssiin tai tiettyyn aiheeseen liittyvää asiaa yhdessä. Opintopiirit toiminta voi olla myös osa laitoksen opetusta, jolloin opintopiiriä ohjaa kurssin opettaja, erikseen palkattu henkilö tai vastaavasti kurssille valittu opiskelijatuutori.

Olennoisinta opintopiiritöinnässä on, että ryhmä tapaa säännöllisesti, suunnittelee itse toimintansa ja käsittelee asioita sopimansa tavan mukaisesti. Opintopiirissä kukin ryhmän jäsen voi esimerkiksi pitää vuorollaan alustuksen jostain opintopiirin aiheeseen liittyvästä teemasta, jonka jälkeen aiheesta keskustellaan yhdessä.

Opintopiirin voi perustaa hyvin erilaista aihetta tai tarkoitusta varten:

1. **Luentopiirissä** keskustellaan luennoilla heränneistä kysymyksistä, vaikeaksi koetuista aiheista tai luennon keskeisimmistä asioista. Lisäksi luentopiirissä voidaan

verrata ja täydentää muistiinpanoja sekä käsitellä yhdessä luennoitsijan antamia materiaaleja, tehtäviä tai lisälähteitä.

2. **Lukupiirissä** valmistaudutaan yhdessä kirjatenttiin, esimerkiksi laatimalla tenttikirjan luvuista referaattia tai alustuksia yhteisen keskustelun pohjaksi. Lukupiirissä voidaan harjoitella erilaisia lukemistekniikoita sekä sopia yhteisestä aikataulusta, jolloin lukeminen ei jää tenttiä edeltävään iltaan. Lukupiiri voi toimia myös kokonaan tai osittain tentin korvaavana vaihtoehtona.
3. **Artikkelipiirissä** tutustutaan esimerkiksi tieteellisissä aikakauslehdissä julkaistuihin ajankohtaisiin ja mielenkiintoisiin artikkeleihin. Artikkeleista voidaan tehdä esimerkiksi referaatteja tai keskustella muuten niiden herättämistä ajatuksista.
4. **Teemapiirissä** voidaan tutustua tiettyyn aiheeseen tai teemaan ja jakaa siihen liittyviä lähdevinkkejä. Siinä voidaan käsitellä yhtä tai useampaa eri lähdettä valittuun teemaan tai ongelmaan liittyen.
5. **Opintojen suunnittelu- ja kehittämispääiri** toimii opintojen suunnittelun ja henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekemisen tukena. Ryhmän kesken voidaan yhdessä suunnitella, mitä kursseja kannattaisi lukea missäkin vaiheessa tai etsiä erilaisia vaihtoehtoja sivuaineiksi ja vapaavalintaisiksi kursseiksi. HOPS-piirissä voidaan myös seurata kunkin opiskelulle asettamien tavoitteiden saavuttamista tai pohtia opiskelun ongelmakohtia.
6. **Taitavan oppimisen -piirissä** perehdytään erilaisiin opiskelutekniikoihin ja opiskelun vaatimien taitojen kehittämiseen. Yhdessä voidaan etsiä erilaisia vaihtoehtoja esimerkiksi oman lukemisen, kirjoittamisen tai suullisen esiintymisen tueksi (ks. luku 3).
7. **Proseminaari- tai gradupiiri** voi varsinaisen seminaariryhmän lisäksi olla kaivattu apu ja tuki eteen tulevien käytännön ongelmien jakamisessa ja pohtimisessa. Proseminaari- tai gradupiirissä voidaan

keskittyä myös yhteisen aihealueen, tutkimuskohteen tai menetelmällisen lähestymistavan käsitteilyn ja selventämiseen.

Opintopiiriin voi perustaa kuka tahansa ja siihen voi myös kuulua kuka tahansa aiheesta kiinnostunut. Ryhmän voit muodostaa esimerkiksi tiedustelemalla kiinnostuneita tapaamiesi ihmisten parista, ainejärjestöstäsi, sähköpostilistalla tai ilmoitustaululla. Tärkeintä on, että jokainen opintopiiriin osallistuva on todella kiinnostunut käsiteltävästä aiheesta ja sitoutuu opintopiiriin toimintaan. Sitoutuminen tarkoittaa ajan varaamista yhteisiin tapaamisiin ja omaan työskentelyyn sekä halua tehdä oma osuutensa mahdollisimman hyvin yhteisen tavoitteen eteen.

Jos kaikki opintopiiriin osallistuvat sitoutuvat toimintaan, voi opintopiiri toimia ilman ohjaajaakin, mutta opintopiiriin käynnistäminen ja asioiden käsitteleminen saattavat vaatia myös vetäjää. Vetäjäksi voi pyytää esimerkiksi aiheesta kiinnostunutta vanhempaa opiskelijaa, jatko-opiskelijaa tai opettajaa. Mahdollista opintopiiriin ohjaajalle maksettavaa korvausta varten kannattaa ottaa selvää opintopiiri-toimintaan saatavasta tuesta ja rahoitusmahdollisuuksista esimerkiksi HYY:stä tai omalta ainelaitokselta. Opintopiiriiden käytännön järjestelyissä voi neuvoa ja tukea hakea myös omasta ainejärjestöstä.

YHDESSÄ VERKOSSA

Yliopisto-opinnoissa tietokoneet ja verkko ovat kovassa käytössä. Ne voivat toimia opiskelijan tai opettajan itsenäisen työskentelyn tukena, mutta myös koko kurssiympäristönä, jolloin esimerkiksi opiskeluun liittyviä keskusteluita käydään seminaarihuoneen tai luentosalin sijaan verkkoympäristössä. Koska verkkoon perustettu keskusteluryhmä antaa hyvin tilaa opiskelijoiden omille kysymyksille ja ajatusten vaihtamiselle, voidaan myös luennolla tai ryhmässä aloitettua keskustelua jatkaa ja

syventää verkossa. Verkkokeskustelu voi olla rajattu tarkasti tiettyyn teemaan tai se voi olla vapaata, aivoriihen kaltaista ideointia ja ongelmanratkaisua. (Lindblom-Ylänne ym. 2001.) Keskustelun lisäksi verkossa voidaan työstää yhdessä erilaisia seminaari- ja harjoitustöitä sekä kommentoida toisten tuotoksia.

Vaikka verkkoympäristö tarjoaa melko joustavan ympäristön opiskelijoiden väliselle ajatustenvaihdolle, ongelmanratkaisulle ja yhteiselle opiskelulle, asettaa se myös monia haasteita opiskelijaryhmän toiminnalle. Vaikka opiskelijoiden ei tarvitse olla läsnä samassa tilassa juuri samalla hetkellä, vaatii verkossa tapahtuva keskustelu ja toiminta opiskelijaa entistä enemmän tarkkailemaan omia keskustelun ja toiminnan tapojaan (ks. Aarnio 1999). Verkkokeskusteluun osallistuessasi sinun onkin entistä tärkeämpää miettiä, miten asiat ilmaiset, miten annat palautetta opiskelukaverillesi tai kommentoit hänen ajatuksiaan, millaisen viestin välität vastaanottajalle verkon välityksellä, ja miten vastaanottaja sen mahdollisesti tulkitsee.

Puhtaasti tekstiin perustuvassa keskustelussa ilmeet, eleet ja äänensävyt eivät anna sinulle normaalin kasvokkain tapahtuvan keskustelun tavoin vihjeitä siitä, puhuuko toinen esimerkiksi vitsaillen vai vihaisesti. Toisaalta kokenut verkkokeskustelija osaa jo etsiä tämänkaltaisia sosiaalisia vihjeitä myös kirjoitetusta tekstistä, ja samalla myös itse ilmaista esimerkiksi tunteitaan tekstin välityksellä (Aarnio 1999). Miten kerrot silmiin katsomatta ja nyökyttelemättä keskustelukumppanillesi, että olet kuullut ja ymmärtänyt hänen kertomansa asian? Entä, mistä tiedät, että joku toinen on kiinnostunut siitä, mitä sanot, kun et voi nähdä kiinnostuneita katseita? Eleiden ja katsekontaktin puuttuessa verkkokeskustelu vaatii muunlaista reagointia, esimerkiksi toisen viestiin vastaamista, sen lainaamista tai kysymysten esittämistä. (ks. Rourke ym. 1999.) Vain osallistumalla eli kirjoittamalla viestejä olet olemassa verkossa ja vain siten voit osoittaa muille kiinnostuksesi

ja halusi osallistua.

4.2 AJATUKSESTA YHTEISEKSI IDEAKSI

Hyvin toimivassa ryhmässä kaikkien ei tarvitse tietää ja osata kaikkea, sillä kun jokainen tuo ryhmään oman osaamisensa, on ryhmä parhaimmillaan älykkäämpi ja osaavampi kuin sen yksittäiset jäsenet yhteensä (Hakkarainen ym. 1999; Lindblom-Ylänne ym. 2001). Yhdessä opiskelun merkittävä etu on ideoiden, kokemusten ja osaamisen jakamisessa sekä asioiden selventämisessä yhdessä muiden kanssa. Keskustelemalla opiskeltavista asioista sinun on myös helpompi hahmottaa, millaista osaamista ja tietoutta sinulta edellytetään ja mitkä ovat tieteenalasi keskeisimmät kysymykset.

Ryhmässä tai pareittain opiskeleminen tuo keskusteluun uusia näkökulmia ja auttaa selventämään ja arvioimaan jo olemassa olevia ajatuksia. Selittäessään ja perustellessaan näkökulmiaan muille, opiskelija joutuu jatkuvasti työstämään ja arvioimaan omia ajatuksiaan (Väisänen 2000), sekä jäsentämään ja muotoilemaan niistä loogisen ja ymmärrettävän kokonaisuuden, joka auttaa opiskelijaa itseäänkin ymmärtämään asian. Yhteisen tiedon ja asiantuntijuuden jakamisen arvo on myös toisilta saadussa palautteessa, joka toimii uusien ajatusten testaamisen välineenä. Omien käsitysten tarkastelu muiden näkökulmasta auttaa ymmärtämään asioita laajemmin ja toimii myös pohjana uusien ajatusten syntymiselle. (Hakkarainen ym. 1999.)

Entistä monipuolisempia näkemyksiä keskusteluun löytyy, kun samassa ryhmässä on eri pää- tai sivuaineen opiskelijoita, jotka osaavat katsoa samaa asiaa uusista näkökulmista. Mitä erilaisempia ihmiset ovat, sitä monipuolisempia ajatuksia ryhmässä nousee esiin ja sitä antoisampaa ja korkeatasoisempaa myös oppiminen ja opiskelu on. Jokaisella ryhmän jäsenellä on omia aikaisempien opintojen ja muualla kuin koulussa opitun pohjalta kerääntyneitä tietoja, taitoja ja kokemuksia. Ihmisten erilaisuutta tai erilaista

osaamista ei tulisikaan nähdä ongelmana vaan rikkautena, jota voidaan hyödyntää opiskelussa ja opetuksessa monin tavoin.

4.3 YHDESSÄ TOIMIMISEN ARVOKAS TAITO

Ryhmässä opiskeleminen ei voi väittää helpoksi tai vaivattomaksi. Se syö väistämättä mahdollisuksiasi päättää esimerkiksi opiskelusi aikataulusta tai työtavoista. Toisaalta edeltävissä luvuissa on nostettu esille ryhmätyöskentelyn opiskelulle tuomia etuja, joiden lisäksi sosiaaliset ja tiimityöskentelyyn liittyvät valmiudet ovat yksi tärkeimmistä työelämässä pärjäämisen edellytyksistä. On kyettävä toimimaan ryhmässä erilaisten ihmisten kanssa, osattava tuoda esille omia mielipiteitään ja vastaavasti kuunnella toisten mielipiteitä, on tunnettava ryhmän toimimisen edellytykset ja kyettävä vielä omalla toiminnallaan niitä tukemaan.

Vaadittuja taitoja ei opi itsestään tai yhdessä yössä. Yhdessä opiskelu tukee oppimistasi ja toimii peilinä asiantuntijuutesi kehittymiselle, mutta kehittää siinä ohessa myös omia sosiaalisia valmiuksiasi. On siis turha tuudittautua ajatukseen, ettei ole tottunut työskentelemään yhdessä muiden kanssa tai että opiskelet mieluummin yksin. Realistisempaa on yksinkertaisesti hyväksyä se tosiasia, että ilman sosiaalisia valmiuksia asiantuntijuutesi on vasta puoliittesää.

OMAA ROOLIA ETSIMÄSSÄ

Ryhmässä työskentely vaatii kykyä asettua erilaisiin rooleihin ryhmän sisällä sekä kykyä tiedostaa oma vastuu ryhmän toiminnan onnistumisen kannalta (Väljijärvi 1997). Ryhmässä toimimista voi tarkastella ja kehittää käyttämällä apuna esimerkiksi roolipeliä, joka voidaan ottaa osaksi aitoa ryhmätyöskentelyn tilannetta; esimerkiksi yhteisen tuotoksen ideointia, aiheen rajaamista tai toimintatapojen miettimistä.

Roolipeli ryhmän toiminnan kehittäjänä:

1. Jokainen ryhmän jäsen kirjaa ylös itselleen tyypillisimmän sekä vieraimman ryhmässä toimimisen roolin. Olenko yleensä sivusta seuraava tarkkailija, maan pinnalle tiputtava kriitikko, uusia ajatuksia pursuava ideoija vai jotain aivan muuta?
2. Kerätään näitä ja muita mieleen tulleita rooleja pienille lapuille ryhmän jäsenten lukumäärää vastaava määrä. Ryhmässä toimimisen erilaisia rooleja voivat olla esimerkiksi puheenjohtaja, tarkkailija, ideoija, kyseenalajataja, kannustaja, sihteeri ja ryhmähengen ylläpitäjä.
3. Tarpeen tullen voidaan myös yhdessä miettiä, mitä eri roolit tarkoittavat, eli millaisena toimintana ja vaikutuksena ne näkyvät ryhmässä ulospäin.
4. Kun käytössä olevat roolit on sovittu, jaetaan laput ryhmäläisten kesken, jolloin jokaiselle määrittyy tietty rooli ryhmässä.
5. Valitussa ryhmätilanteessa, esimerkiksi ryhmäprojektin suunnittelussa, kukin ryhmän jäsen ottaa tiukasti sen roolin, joka hänelle on lapulla määriteltä ja toimii sen roolin mukaisesti.
6. Tilanne jatkuu niin kauan, kunnes asetettu tavoite on saatu toteutetuksi, esimerkiksi alustava ryhmäprojektin suunnitelma on paperilla.
7. Roolipelin jälkeen mietitään yhdessä omaa roolia, sen sopivuutta omaan työskentelyyn ja vaikutuksia ryhmän toimintaan. Harjoitus voidaan myös toistaa eri rooleilla jossain toisessa ryhmätyön vaiheessa.

Roolipeli toimii myös suullisen tai esimerkiksi verkossa tapahtuvan argumentoinnin harjoittelussa (ks. myös luku 3.4) siten, että opiskelijoille jaetaan tiettyä keskusteluun valittua aihetta puolustavat ja vastustavat roolit. Tärkein roolipelin etu on siinä, että opiskelija huomaa monia kysymyksiä pystyttävän tarkastelemaan perustellusti toisilleen

hyvin vastakkaisista näkökulmista. (Marttunen & Laurinen 2001.) Erilaiset roolipelit opettavat yhteistyön tärkeitä taitoja, kuten erilaisten ihmisten ja mielipiteiden hyväksymistä sekä keskustelu- ja argumentointitaitoja.

RYHMÄ ARVIOI JA ANTAA PALAUTETTA

Onnistunut ryhmätyöskentely sekä sisällöistä ja käytännön järjestelyistä neuvottelemineen edellyttävät luottamusta ja avoimuutta ryhmän jäsenten välillä. Hyvin toimivassa ryhmässä ei ole ns. vapaamatkustajia, jotka antavat toisten tehdä työn ja osallistuvat itse vain minimaalisesti yhteiseen työskentelyyn. Aivan samalla tavalla kuin itsearviointi auttaa kehittämään itseään opiskelijana (ks. luku 2.3), auttaa ryhmän toiminnan arviointi kehittämään ryhmää ja omaa toimintaa sen osana. Ryhmän toiminta vaikuttaa merkittävästi yhteisiin aikaansaannoksiin, joten saavutettujen tavoitteiden ja yhteisen tuotoksen onnistumisen lisäksi myös yhteisen työskentelyn onnistumista on tärkeää arvioida koko prosessin ajan.

Ryhmän toiminnan arvioiminen ja siitä yhdessä keskusteleminen ei aina ole helppoa, varsinkin jos keskustelussa pitäisi nostaa esille myös negatiivisia kokemuksia ja kehittämisen paikkoja. Yleensä jokaisen ryhmän jäsenen onkin ensin hyvä arvioida ryhmätyöskentelyn hyviä ja huonoja puolia itseksensä, ja vasta sitten keskustella niistä kokemuksensa ja mielipiteensä perustellen yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa. Ryhmän toimivuutta voi jokainen opiskelija pohtia työskentelyn kuluessa myös omassa oppimispäiväkirjassaan, josta ajatuksia voidaan nostaa esille yhteisissä tapaamisissa tai verkkokeskustelussa.

Myös SWOT-analyysin (ks. luku 2.3) kaltainen ryhmän vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien tarkasteleminen voi toimia arviointikeskustelun pohjana. Ryhmän jäsenet voivat käyttää sitä myös omaa toimintaansa pohtiessaan. SWOT-analyysiä voi hyödyntää työskentelyn eri vaiheissa, esimerkiksi suunnittelussa, väliarvioinnissa

ja työskentelyn päätyttyä, jolloin myös kehittymistä on helpompi seurata. Esiin voi nostaa esimerkiksi ryhmän toimintaa edistäviä ja estäviä tekijöitä, omia yhteistyöhön liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia, sekä ryhmätyöskentelyn yksittäiselle opiskelijalle tuomia etuja ja haittoja.

Työskentelyn aikana tai sen päätyttyä jokainen ryhmän jäsen voi myös antaa palautetta toisilleen. Palautteen antamisen voi toteuttaa esimerkiksi niin, että jokaiselle arvotaan henkilö, jolle hän palautteensa kohdistaa. Jokainen miettii kyseisen henkilön ryhmätyöskentelystä kolme vahvuutta ja kolme kehittämisehdotusta, jonka jälkeen palaute annetaan joko suullisesti tai lapuille kirjoittamalla. Joissain tapauksissa opettaja voi myös ottaa ryhmän jäsenet mukaan päättämään ryhmälle ja sen jäsenille annettavasta arvosanasta. Esimerkiksi edellä esiteltyjen arviointikeinojen avulla ryhmä voi perustellusti sopia kullekin sen jäsenelle kuuluvan arvosanan. Toinen vaihtoehto on, että ryhmä keskenään sopien muuttaa esimerkiksi plussan tai miinuksen verran opettajan kullekin antamaa arvosanaa.

Ryhmän itse toteuttama arviointi auttaa ryhmää ja sen jäseniä kehittämään omaa toimintaansa, ja antaa samalla arvoa yhteistyön onnistumiselle. Se myös auttaa kiinnittämään huomiota ryhmän toiminnan onnistumisen edellytyksiin ja niihin valmiuksiin, joita yhteistyö opiskelijoilta vaatii. Samoin se auttaa kiinnittämään huomiota yhteistyön heikkoihin lenkkeihin, kuten ryhmän jäsenen vastuuttomuuteen ja yhteistyökyvyn puutteisiin. Palautteen antaminen toiselle kehittää myös opiskelijan taitoa antaa kriittistä, mutta samalla kehittymistä tukevaa palautetta. Tätä kautta ryhmän arviointi auttaa jokaista sen jäsentä kehittämään omalle asiantuntijuudelleen olennaista osaa, taitoa työskennellä osana toimivaa tiimiä.

Vinkkejä lisätiedon lähteille:

Kirstinä, L. & Mörskäri, H. 1994. Aikuisopiskelijan äidinkieli. Keuruu: Otava.

Matikainen, J. 2001. Vuorovaikutus verkossa:

Verkkopohjaiset oppimisympäristöt vuorovaikutuksen näyttämöinä. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Repo, I. & Nuutinen, T. 1998. Aikuisten viestintätaito. Keuruu: Otava.

Sahlberg, P. & Sharan, S. 2002. Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY.

WWW

Opintoneuvonta. Suomen avoin yliopisto:

<http://www.avoinyliopisto.fi/neuvonta/>

Opintopiiriopas - Mikä on opintopiiri ja miten sellainen järjestetään. Turun yliopisto:

<http://www.kas.utu.fi/opintopiiri.htm>

Opiskeluohjeita. Turun yliopisto:

<http://www.oppiminen.utu.fi/>

Opiskeluopas. Helsingin yliopiston avoin yliopisto:

<http://www.avoin.helsinki.fi/opas/>

Oppimisklinikka - Oulun yliopiston opetuksen kehittämisyksikkö:

<http://www.hallinto oulu.fi/optsto/opetkeh1/oppimisklinikka/>

Teekkarin tehopenaali. Teknillinen korkeakoulu:

<http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/tehopenaali/>

Verkko-opiskelij@n.opas. Tietoa verkko-opiskelusta.

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto:

http://www.avoin.jyu.fi/psykologia/verkko_opiskeluopas

Verkko-tutor. Tampereen yliopiston

täydennyskoulutuskeskus:

<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/>

5

YLIOPISTOYHTEISÖ ANTOISAMMAN OPISKELUN AREENANA

Aloittaessaan vuosien pituisen taipaleensa yliopistossa opiskelijasta tulee tiedeyhteisön jäsen siinä missä laitoksen opettajista, tutkijoista ja professoreistakin. Valitettavan usein opiskelijasta kuitenkin tuntuu, että hän on vain läpikulkumatkalla oleva vieras tai matkalainen. (Aaltola 1995.) Opiskelijat ajattelevat, etteivät he voi vaikuttaa opiskeluympäristöönsä, ja että paras ratkaisu on yrittää sopeutua tilanteeseen ja hyödyntää käytössä olevat resurssit parhaalla mahdollisella tavalla. Useimmiten opiskelijalla on kuitenkin erinomaiset mahdollisuudet vaikuttaa tiedeyhteisönsä toimintaan ja omaan opiskeluympäristöönsä.

Tiedeyhteisö on opiskelun ja oppimisen yhteisö, jossa ovat oppimassa niin opiskelijat, opettajat kuin tutkijatkin. Opiskelijana olet omalla asenteellasi ja suhtautumisellasi luomassa tämän yhteisön ilmiä. Aito kiinnostus omaan alaan sekä avoin asenne houkuttelevat pohtimaan asioita yhdessä ja myös pinnistelemään niiden kehittämiseksi. Uskaltautumalla keskusteluun ja yhteistyöhön opettaja- ja tutkijakunnan kanssa (luku 5.1), keräät itsellesi hedelmällisiä oppimisen mahdollisuuksia ja vaikutat samalla tiedeyhteisösi kehittymiseen.

Vaikka opiskelijana oletkin noviisi tieteellisen tiedon ja ajattelun maailmassa, rikastuttavat ja virkistävät kysymyksesi, ideasi ja työpanoksesi tiedeyhteisöä monin tavoin. Jo sen vuoksi osallistumisesi oman laitoksesi tai koko yliopiston toimintaan sekä kehittämiseen on erityisen tärkeää (luku 5.2). Opetuksen ja opiskelun kehittämisestä puhutaan paljon, mutta mitä se oikeastaan on? Missä ja miten yksittäinen opiskelija voi antaa panoksensa kehittämistyöhön, ja millaisten mahdollisuuksien ja haasteiden keskellä sitä todellisuuksessa tehdään?

5.1 VUOROVAIKUTUSTA YLIOPISTOSSA

Opiskelijat, opettajat ja tutkijat jäävät valitettavan usein varsin vieraisiksi toisilleen, vaikka he toimivatkin samoissa tiloissa ja ovat kiinnostuneita samoista asioista. Koska sekä opiskelijoilla että opettajilla on paljon kokemuksia ja niiden mukanaan tuomaa asiantuntemusta opiskeluun ja opetukseen liittyen, tarvittaisiin enää toimivia kanavia tämän tiedon jakamiselle laitosten sisällä sekä eri laitosten ja tiedekuntien välillä. Myös tutkiminen, opettaminen ja

oppiminen voivat muodostaa hyvin toimivan ja tehokkaan kokonaisuuden, mikäli yhteistyöhön vain uskalletaan ja halutaan lähteä (Aaltola 1995).

Yhteistyön ja asiantuntijuuden jakamisen esteitä ja raja-aitoja voi löytyä kolmelta tasolta:

1. Tieteenalan asiantuntijoiden ja opiskelijoiden väliset rajat, joita vahvistaa perinteinen ajatus opettajasta tai tutkijasta tiedon jakajana ja opiskelijasta tiedon vastaanottajana.
2. Eri sisältöjen tai tieteenalojen väliset rajat, joita vahvistaa sisällöllisesti hyvin erilainen osaaminen, jota voi olla niin laitoksen sisällä kuin eri laitosten ja tiedekuntien välillä.
3. Organisaatioiden ja yksiköiden väliset rajat, joita vahvistavat eri laitosten ja tiedekuntien fyysinen etäisyys, erilaiset vakiintuneet toimintatavat tai erilainen asema yliopiston hierarkiassa. (ks. Launis 1997.)

Yhteistyö, eli edellä mainittujen rajojen ylittäminen, vaatii osallistujilta konkreettista toimintaa ja ponnistelua, esimerkiksi yhteisten kehittämiskokeilujen, tilaisuuksien ja keskustelun muodossa. Se vaatii jokaista ottamaan huomioon erilaisia näkökulmia, ymmärtämään erilaisia ihmisiä, ja sietämään jopa omaa asiantuntemattomuuttaan ja toista asiantuntijaa omalla reiviirillään. (ks. Launis 1997.) Omat konkreettiset rajansa yhteistyölle aiheuttavat jo laitosrakennukset, joissa asustaa selkeästi kahden kerroksen väkeä. Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden yhteistyö ja keskustelu olisi varmasti luonnollisempaa, jos henkilökunnan huoneet ja sosiaalililat olisi sijoitettu samoihin kerroksiin kuin opiskelijoiden käyttämät tilat. Yhteistyön kehittämiselle löytyy siis kasapäin haasteita, joita vastaan joudutaan kamppailemaan tietoisesti niin laitoksen sisäistä kuin eri yksiköiden välistäkin yhteistyötä kehitettäessä.

KESKUSTELUA TIEDEYHTEISÖN SISÄLLÄ

Paras keino yhteistyön kehittämiseen on yksinkertaisesti opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden välisen keskustelun ja tiedotuksen lisääminen. Erilaisia vuorovaikutuksen väyliä ovat yhteiset kokoukset ja tapaamiset, keskustelutilaisuudet tai kahdenkeskiset keskustelut esimerkiksi opettajien vastaanottoaikoina. Virallisia tiedotuskanavia ja keskustelutilaisuuksia paremmin toimivat kuitenkin epäviralliset kontaktit, eli keskustelut ja tilaisuudet, jotka lähtevät opiskelijoiden ja opettajien omasta tarpeesta keskustella ja toimia yhteistyössä. Virallisissa kokouksissa moni opiskelija ja opettajakin istuu vain kuunteluoppilaana, vaikka kokouksen jälkeisessä käytäväkeskustelussa mielipiteitä vaihdetaan vilkkaasti.

Yksittäistä opettajaa kannattaakin lähestyä rohkeasti niin tieteenalan sisällöllisiin kysymyksiin kuin opetusjärjestelyihin ja opetuksen kehittämiseenkin liittyen. Yhteyttä voi ottaa menemällä opettajan vastaanotolle tai lähettämällä hänelle sähköpostia. Ennen yhteydenottoa on kuitenkin syytä miettiä ja tarkentaa omia kysymyksiään ja kannanottojaan, sillä muuten opettajan on mahdotonta löytää ratkaisua ongelmaasi (ks. luku 2.3). Opiskelijoiden ja opettajakunnan yhteisiä tapaamisia voi sopia myös oman ainejärjestön kautta. Yksittäisen idean tai ongelmakohtan nostaminen pöydälle esimerkiksi työryhmässä tai muussa laitoksen toimielimessä voi olla helpompaa, jos on ensin keskustellut asiasta pienemmällä joukolla.

Yhteistyötä ja keskustelua tiedeyhteisön sisällä voidaan kehittää myös ottamalla opiskelijat mukaan laitoksella tehtävään tutkimustyöhön, eli ottamalla opiskelijat aktiiviseksi osaksi tiedeyhteisöä. Opiskelijat ovat tieteenalansa asiantuntijuuden polulla eri vaiheessa kuin pidemmälle edenneet opettajat ja tutkijat, mutta asiantuntijuus kehittykin parhaiten juuri eritasoisten asiantuntijoiden yhteistyössä. He huomaavat erilaisen osaamisensa ja tietämyksensä vuoksi erilaisia ongelmakohtia ja kehittämisen paikkoja, jolloin niihin on yhteisen

keskustelun jälkeen helpompi puuttua. Opiskelijalle tutkimusryhmä on tutkimustyön sisältöihin tutustumisen lisäksi myös paras mahdollinen paikka kehittää omalle asiantuntijuudelleen tärkeitä taitoja, päästä seuraamaan monimutkaisten ongelmien ratkaisuprosessia ja omaksuma tieteenalalleen tyypillisiä toimintatapoja. (Hakkarainen ym. 1999.)

TUTKIMUSMATKALLA YLI TIEDEKUNTARAJOJEN

Tiedon jakamisessa yli laitosten rajojen pätevät samat säännöt kuin laitoksen sisäisessäkin vuorovaikutuksessa, minkä lisäksi tieteiden väliset raja-aidat asettavat omat haasteensa toimivalle yhteistyölle. Onnistuminen riippuu olennaisesti siitä, kuinka valmiita ihmiset ovat vastaanottamaan uutta tietoa ja ymmärtämään erilaisia näkökulmia. Usein sellaista, mitä ei ole kehitetty ja keksitty omassa yhteisössä, ei helposti hyväksytä käyttöön. Vanhoista tavoista pidetään jääräpäisesti kiinni, eikä uusille vaihtoehdoille anneta jalansijaa. Tämä voi johtua siitä, että uuden tiedon hyväksyminen vaatisi liian suuria muutoksia tutuissa ja turvallisisa ajattelutavoissa tai sitten oma toimintatapa vain yksinkertaisesti tuntuu aina parhaimmalta. (Mäki 2001.)

Aina ei myöskään muisteta, ettei muilta lainattua menettelytapaa tarvitse omassa yksikössä soveltaa täysin saman kaavan mukaan, eikä tämä välttämättä tieteenalojen erilaisuudesta johtuen onnistuisikaan. Muissa tiedekunnissa ja muilla laitoksilla testatuista ja hyväksi havaituista käytänteistä voi kuitenkin poimia sopivia osia tai vinkkejä esimerkiksi oman laitoksen opetuksen kehittämiseen. Uusi tieto on usein seurausta nimenomaan kahden tai useamman palasen yhteen liittamisestä, olemassa olevan tiedon jalostamisesta (Mäki 2001).

Tiedekuntien välisen yhteistyön virallinen organisoiminen vaatisi usein paljon aikaa, jota ei yksinkertaisesti ole. Eräs ratkaisu ongelmaan voisi olla epävirallisten monitieteisten

asiantuntijayhteisöjen ja -verkostojen muodostaminen sekä niiden toiminnan tukeminen. (Mäki 2001.) Laitokset ja tiedekunnat voisivat ajallisesti ja tilojen osalta mahdollistaa tietystä aihealueesta kiinnostuneiden opettajien, tutkijoiden ja miksei opiskelijoidenkin säännöllisen kokoontumisen, ja ryhmän vastuulla puolestaan olisi koota ja välittää asiantuntemustaan ja ideoitaan omaan yksikkönsä. Koska ryhmän jäsenille kertyisi yhteistyön kautta sisällöllisen asiantuntemuksen lisäksi myös monipuolisia kokemuksia muiden tieteenalojen opetuksesta, he voisivat omalla laitoksellaan tukea muita opettajia oman opetuksensa kehittämässä.

5.2 KEHITTYVÄ YLIOPISTO

Miksi opiskelijan kannattaisi osallistua opetuksen kehittämiseen? Syyt saavat olla itsekäitäkin. Kehittämistyöhön osallistuminen on omiaan laajentamaan kuvaasi opintojesi rakenteesta, tavoitteista ja sisältöistä. Opetussuunnitelmiin tutustumalla pääset tarkastelemaan omaa tieteenalaasi kokonaisuutena ja samalla osallistumaan sen kehittämiseen ja uudistamiseen. Kannattaa kuitenkin muistaa, että yliopistomaailmassa elää rinnakkain hyvin erilaisia käsityksiä opetuksesta ja opiskelusta. Myös yliopistoon eri suunnilta kohdistuvat paineet ovat hyvin ristiriitaisia; hallinto ja valtio vaativat tehokkuutta, opettajat ja tutkijat hyviä työskentelyolosuhteita ja opiskelijat laadukasta opetusta ja tutkintojen pätevyyttä työmarkkinoilla (Aittola 2000). Näiden käsitysten ja niiden taustalla vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen auttaa välttämään opetuksen ja opetussuunnitelmien kehittämistyöhön liittyvää turhautumista. Isot pyörät liikkuvat joskus hitaasti, ja niiden pyörittämiseen tarvitaan toimivaa yhteistyötä sekä pitkäjänteistä suunnittelua.

Yliopiston opetussuunnitelmia (OPS) tehdään käytännössä kolmella tasolla:

1. Tutkintoja koskevat asetukset, joiden kohdalla uudistusten väli on vähintään useampia vuosia.
2. Tutkintovaatimukset, jotka uusitaan ja julkaistaan noin kahden vuoden välein opinto-oppaissa.
3. Yksittäisten opintojaksojen suunnitelmat, jotka ovat opettajien tekemiä ja usein julkaisemattomia.

Seuraavissa alaluvuissa keskitytään lähinnä tasoihin 2 ja 3, minkä lisäksi mietitään opiskelijan mahdollisuuksia vaikuttaa opetuksen ja tutkintojen kehittämiseen erilaisten opiskelijajärjestöjen, työryhmien, kehittämisprojektien ja palautteen antamisen kautta. Tutkintovaatimusten (taso 2) suunnittelukäytännöt vaihtelevat laitoksittain; toisilla laitoksilla opiskelijat ovat mukana suunnitteluprosessin alusta asti, toisilla opiskelijoiden edustajat näkevät suunnitelmat vasta laitosjohtoryhmässä. Suunnitteluun voivat kuitenkin osallistua myös muut kuin hallinnon opiskelijaedustajat, ja erittäin hyödyllistä olisikin, jos suunnittelutyössä olisi mukana opiskelijoita opintojen eri vaiheista. Aivan opintojen alussa olevalta opiskelijalta saattaa löytyä paljon uusia ideoita, joita yliopiston käytänteisiin sopeutuminen ei ole vielä päässyt rajaamaan ja yksipuolistamaan. Kauemmin opiskellut osaa puolestaan jo laajemmin eritellä kehittämisen paikkoja ja toimivia käytänteitä. Tärkeimmät opiskelijan valttikortit opetuksen ja opintojen kehittämistyössä ovat opiskelijan omat kokemukset opiskelun arjesta. Niitä eivät pysty luotettavasti tuomaan esille muut kuin opiskelijat itse, minkä vuoksi opiskelijoiden on tärkeää tuoda asiantuntemuksensa myös opettajakunnan kuultavaksi. Helpoin tapa vaikuttaa opetuksen ja opintojen kehittämiseen on antaa palautetta ja hankkia lisätietoa esimerkiksi oman ainejärjestön tai ylioppilaskunnan välityksellä.

Myös opettajien panostaminen omien kurssiensa tai opintojaksojensa jatkuvaan kehittämiseen (taso 3) on hyvin vaihtelevaa johtuen pitkälti siitä, ettei opettamiselle tai sen kehittämiseksi ole yliopistokulttuurissa perinteisesti

annettu juurikaan arvoa tai resursseja. Vaikka opettaja haluaisikin kehittää omaa opetustaan, joutuu hän usein ajan rajallisuuden vuoksi tekemään valintoja opetustyön ja sen kehittämisen, tutkimuksen teon ja mahdollisten hallinnollisten tehtävien välillä.

JÄRJESTÖT, TYÖRYHMÄT JA VERKOSTOT VAIKUTUSKANAVANA

Päätöksiä ja kehittämistä ei yliopistolla tehdä yksittäisten ihmisten toimesta, mutta järjestöjen, eri tarkoituksiin perustettujen työryhmien ja verkostojen kautta yksittäinenkin opiskelija saa äänensä kuuluviin. Lähimpänä opiskelijaa on yleensä oma ainejärjestö, jonka kautta saa helppoiten tietoa ja pääsee myös osallistumaan opetuksen kehittämiseen omalla laitoksella tai tiedekunnassa. Ylioppilaskunta on puolestaan eri tiedekuntien ja laitosten opiskelijoiden vaikutuskanava laajemmin yliopistolla. Yksin on vaikea saada mielipiteitään esiin ja muutosta aikaiseksi, mutta yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa ongelmakohtiin on jo huomattavasti helpompi puuttua. Kun asioista on ensin keskusteltu esimerkiksi ainejärjestön kokouksessa, on niitä helpompi ottaa esille erilaisissa työryhmissä tai vapaamuotoisemmissa keskusteluissa opettajien ja tutkijoiden kanssa.

Järjestötoimintaan tai työryhmiin ei tarvitse osallistua ainoastaan hyvästä tahdosta tai palavasta halusta kehittää yliopisto-opiskelun ja -opetuksen käytänteitä. Järjestötoiminta ja työryhmät ovat myös hyviä paikkoja harjoitella yliopisto-opiskelulle ja akateemiselle asiantuntijuudelle olennaisia taitoja, kuten hyvin perusteltujen mielipiteiden esittämistä ja suullista argumentointia sekä yhteistyötaitoja ja sosiaalisia valmiuksia. Myös järjestötoiminnan tuntemus, kehittämisprosesseihin tutustuminen, kokouskäytänteiden hallinta ja erilaisten tilaisuuksien ja tapahtumien organisointi ovat kenelle tahansa hyödyllisiä ja työelämässä varmasti arvostettuja valmiuksia.

Ainejärjestöjen toiminnasta ja niihin liittymisestä saat yleensä tietoa jo opiskelupaikan varmistumisesta kertovan tervetulokirjeen mukana, mutta hyödyllistä informaatiota löydät myös opinto-oppaista ja tuutoreilta sekä järjestöjen omilta www-sivuilta. Oman ainejärjestösi kautta löydät helpoiten tietoa laitoksellasi ja tiedekunnassasi toimivista työryhmistä sekä niiden toiminnasta. Usein työryhmien opiskelijaedustajat myös valitaan ainejärjestöjen kautta.

Ylioppilaskunnan valiokuntien ja työryhmien kautta sinulla on hyvä mahdollisuus kurkistaa muualla yliopistolla tehtävään kehittämistyöhön. Opetusta kehitetään eri yksiköissä koko ajan. Suuret kehittämissuunnitelmat ja -hankkeet nousevat muidenkin tietoisuuteen, mutta pienemmät kokeilut jäävät liian usein vain harvojen hyödynnettäväksi. Välttämättä onnistuneita, tai varsinkaan epäonnistuneita, kokemuksia ei jaeta ja hyödynnetä edes laitoksen tai tiedekunnan sisällä, saati sitten eri tiedekuntien rajoja ylittäen. Haasteellisinta, mutta samalla myös hedelmällisintä opetuksen kehittämistä on yhdistää eri aloilta tulevia tietämyksiä ja erityyppiset tavat totuttaa opetusta. Se, että luonnontieteilijä katsoo asioita eri suunnasta kuin humanisti, saattaa olla varsin avartavaa oman toiminnan arvioimisen ja kehittämisen kannalta.

Ylioppilaskunnassa on opiskelijoiden voimin onnistuttu yhdistämään eri tieteenalojen osaaminen, joka laajemmin yliopistolla tuntuu olevan valtava haaste. Tutustumismatkat yli laitos- ja tiedekuntarajojen, jopa kurkistukset eri yliopistoissa tai korkeakouluissa meneillään oleviin kehittämishankkeisiin voivat antaa hyviä vinkkejä mietittäessä opetuksen kehittämisen suuntaviivoja omalla laitoksella.

TEMPAUKSESTA TAI PROJEKTISTA TOIMIVAKSI KÄYTÄNNÖKSI

Laitoksen tai tiedekunnan hitaasti muuttuvia käytänteitä voi ravisuttaa myös kiinnittämällä projektin tai tempauksen välityksellä huomiota johonkin yksittäiseen kehittämiseen

kohteeseen. Projektin tai tempauksen käynnistäjänä voi toimia esimerkiksi ainejärjestö tai työryhmä, mutta hedelmällisintä on, jos sekä opiskelijat että opettajat saadaan toimintaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Yksittäinen tempaus voi olla esimerkiksi yhteisvoimin järjestetty päivä tapahtuma tai illanvietto, jonka aihepiiriksi on rajattu jokin laitoksella tai tiedekunnassa kehittämistä vaativa käytäntö tai ongelma, josta nousut asia.

Opetuksen kehittämisen historiaa -teemapäivä

Vaikka laitoksen toimintakulttuuri saattaa tuntua jämähtäneen samoille vakiintuneille raiteilleen, löytyy oman laitoksen ja tiedekunnan lähimenneisyyteen tutustumalla varmasti paljon aineksia myös nykyisten uudistusten pohjaksi. Opetuksen kehittämisen historian voi itsessään nostaa tempauksen aiheeksi, jolloin laitoksella tapahtuneita muutoksia tai joka vuosi toistuvia ongelmakohtia voidaan ottaa yhteiseen keskusteluun. Aikaisempiin ponnisteluihin ja olemassa olevien käytänteiden taustoihin voidaan tutustua ainejärjestöjen tai työryhmien pöytäkirjojen, laitoksella tai ainejärjestössä ilmestyvien lehtien sekä opettajien tai vanhempien opiskelijoiden kautta. Näistä voi myös herätä toimivia ideoita uusien tempausten tai projektien käynnistämiseksi, eikä vanhoja virheitäkään tule niin helposti toistettua.

Gradu tai väikkäri kansissa -tapahtuma

Eri laitosten tavat esitellä valmistuneita opinnäytetöitä vaihtelevat suuresti. Pahimmassa tapauksessa esimerkiksi gradut vain unohtuvat hyväksymisen jälkeen pölyttymään kirjaston hyllyille, vaikka ne sisältävät paljon arvokasta ja ajankohtaista tietoa tutkimuksen kohteena olleesta aiheesta. Jotta tämä tieto ei jäisi vain tekijän ja arvostelijoiden haltuun, voitaisiin laitoksella tai tiedekunnassa järjestää muutaman kerran lukukaudessa tapahtuma, jossa 1-4 gradun juuri valmiiksi saanutta

tuoretta maisteria kertoisi gradun tekemisen vaiheista ja oman gradunsa aihepiiristä. Vastaavasti myös valmistuneista väitöskirjoista tai ajankohtaisista tutkimuksista voitaisiin järjestää epämuodollisempia tapahtumia, joissa alustusten ja keskustelun kautta tutustuttaisiin tutkimuksen teon vaiheisiin ja saatuihin tuloksiin. Tempausten kautta laitoksella tehtävä tutkimus ja opinnäytetyöt nousisivat yhteiseen keskusteluun ja samalla voitaisiin käsitellä myös niiden tekemiseen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia.

Tutkielma työn alla -paneeli

Opinnäytetyönsä kanssa vielä kamppaileville tai sitä juuri aloitteleville opiskelijoille voisi myös kerran lukukaudessa järjestää oman keskustelutilaisuutensa, jossa pohdittaisiin tutkimuksen teon kompastuskiviä ja ideoita niiden ylittämiseksi. Samaan tilaisuuteen voisivat osallistua niin seminaarityön, gradun kuin väitöskirjankin kanssa yksin puurtavat opiskelijat, sillä tutkimuksen teon haasteet voivat olla samanlaisia opinnäytetyön tasosta riippumatta. Seminaarien ohjaajilla ja kokeneilla tutkijoilla voisi puolestaan olla hyviä neuvoja tutkimustyön eteenpäin viemiseksi, ja samalla keskustelussa voisi herätä kehittämisohdotuksia esimerkiksi opinnäytetyön ohjaukseen liittyen. Paneelikeskustelun alustajat voitaisiin sopia etukäteen niin, että edustettuna olisi mahdollisimman erilaisia keskustelijoita, joiden alustusten pohjalta myös muut voisivat osallistua keskusteluun. Saattaisipa omasta tiedeyhteisöstä löytyä paneelin kautta myös tutkimusryhmä opinnäytetyön tekijälle.

Opintopiirimarkkinat

Jos opintopiiritoiminta ei vielä ole juurtunut osaksi laitoksen toimintaa, voi sen käynnistämiseksi pystyttää opintopiirin käytännön järjestelyjä ja erilaisia aiheita kartoittavat opintopiirimarkkinat. Perusajatuksena on koota opintopiirityöskentelystä kiinnostuneet opiskelijat, opettajat ja

tutkijat samaan paikkaan samaan aikaan, jolloin voidaan verrata kiinnostuksen kohteita ja ideoita sekä suunnitella opintopiiritoimintaa ja sopia opintopiirin perustamisesta. Etukäteen on syytä ottaa selvää opintopiiritoiminnasta ja siihen eri tahoilla tarjolla olevasta tuesta (ks. myös luku 4.1).

Samassa veneessä -tempaus

Laitoksen tai tiedekunnan yhteistyön ja keskustelukulttuurin kehittämiseksi voidaan järjestää myös samassa veneessä -tempaus, jonka tarkoituksena on saada koolle mahdollisimman paljon tiedeyhteisön väkeä miettimään yhteistyön toimivuutta ja välineitä sen kehittämiseksi. Yhteistyön ja keskustelun lisäämiseen tähtäävä tempaus voi lähteä liikkeelle yhdessä tekemisestä esimerkiksi erilaisten pelien, illanvieton, musiikin, ruokailun tai kahvihetken merkeissä. Tempauksen toiminnan ohessa ajatuksia tiedeyhteisön kehittämiseksi voi kerätä esimerkiksi seinälle ripustettavalle isolle taululle tai kaikkien nähtävillä olevaan "Yhteistyön kultaiseen kirjaan".

Tässä siis vain muutama idea tempaukselle, jonka on tietenkin lähdeävä liikkeelle oman laitoksen tai tiedekuntasi tarpeista, toiveista ja kehittymisen haasteista. Tempauksen tai projektin suunnittelun voi käynnistää esimerkiksi arvioimalla SWOT-analyysin avulla laitoksen tai tiedekunnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia (ks. luku 2.3). Mitkä ovat oman tiedeyhteisösi haasteita tai vahvuuksia, ja miten niihin kannattaisi tarttua?

Edellä mainittujen lisäksi tempauksen voi järjestää esimerkiksi teemalla:

- * Millaisin taidoin työelämään? Alustajina jo työelämässä olevia entisiä opiskelijoita.
- * Maailman merkillisin sivuaine! Alustajina erilaisia sivuaineita valinneita opiskelijoita.
- * Valtava vaihto-opiskelukokemus! Alustajina ulkomailla

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt	Budjetti
Listataan allekkain kaikki projektille asetetut tavoitteet.	Listataan tavoitteiden kohdalle käytännön toiminta, jota tavoitteiden saavuttaminen vaatii.	Piirretään allekkain jokaiselle käytännön toiminnalle aikajana, jolloin toiminta on ajankohtainen.	Merkitään kullekin käytännön toiminnalle 1-2 vastuuhenkilöä.	Kirjataan ylös eri käytännön toimille varatut rahoittajat ja käytössä olevat rahamäärät.
Jokainen projektiin osallistuva tietää, mihin projektilla tähdätään, mikä helpottaa sitoutumista projektiin.	Määritellään miten tavoitteisiin päästään, jolloin varmistetaan myös tavoitteiden realistisuus.	Määritellään projektille ja sen osille aikarajat, jotka raamittavat työskentelyä sekä auttavat paikantamaan projektin kiireisimmät vaiheet.	Vastuuhenkilöt varmistavat, että kukin asia tulee tehdyksi ajallaan, hoitavat organisoinnin ja pitävät huolta siitä, että tehtävää varten on varattu riittävästi aikaa ja resursseja.	Eri toiminnoille varatut rahamäärät auttavat pysymään suunnitelmissa, ja niiden kautta on helppo seurata projektin eri vaiheissa jäljellä olevia varoja.

Kaavio 2. Projektin suunnitelman voi kirjata yhteisen keskustelun pohjalta esimerkiksi kaavion muotoon.

vaihdossa olleita opiskelijoita.

- * Korkeakouluharjoittelun haasteet! Alustajina harjoittelunsa suorittaneita opiskelijoita.
- * Opi oppimaan, tule taitavaksi! Alustajina oppimisen ja opiskelun asiantuntijoita.
- * Tehdäänkö täällä tutkimusta? Alustajina laitoksen tutkijoita ja tutkimusryhmiä.
- * Ideasta opinnäytetyöksi! Alustajina laitoksen tutkijoita sekä seminaarien ohjaajia.

Kehittämiprojekti ajoittuu yleensä tempausta huomattavasti pidemmälle aikavälille, jolloin edellisten kaltainen tempaus

voi toimia projektin lähtölaukauksena, jossa kehittämisen tarpeita ja mahdollisuuksia kartoitetaan yhteisvoimin. Varsinaisen projektin toteutus vaatii täsmällisempää suunnitelmaa, eli esimerkiksi tavoitteista, aikataulusta, rahoituksesta, toteutuksesta, vastuuhenkilöistä ja arvioinnista sopimista.

Jo suunnitteluvaiheessa on hyvä kirjata ylös, milloin ja miten projektin tavoitteiden saavuttamista ja tuloksia arvioidaan. Tärkeintä on, että tempaus tai projekti tuottaa hedelmää eli herättää uusia ideoita ja saa pohtimaan vanhoja käytänteitä uudessa valossa. Myös konkreettisten tavoitteiden ja toimintaehdotusten löytyminen jokapäiväistä

arkea ajatellen on tärkeä onnistumisen mittari. Parhaimmillaan projektin tulokset näkyvätkin vasta varsinaisen arkeen palaamisen tapahduttua, jolloin tulosten tulisi näkyä toiminnanmuutoksina vakituisissa käytänteissä.

PALAUTELAATIKOSTA YHTEISEEN KESKUSTELUUN

Opetuksen ja opintojen kehittämiseen liittyviä ideoita kootaan laitoksilla ja tiedekunnissa myös erilaisten palautejärjestelmien avulla. Palautetta kerätään esimerkiksi kurssin päätteeksi jaettavalla paperisella tai verkossa olevalla lomakkeella. Parhaimmillaan sitä kerätään jo kurssin aikana, jolloin sinulla on mahdollisuus vaikuttaa kurssin etenemiseen. Monella laitoksella on olemassa systemaattinen tapa kerätä palautetta, mutta turhan usein se jää vain aktiivisten opettajien harteille. Usein opiskelijaa myös mietityttää, kuinka suuri osa palautteesta todella hyödynnetään opetusta ja kursseja kehitettäessä. Hyvin annettu ja perusteltu palaute löytää usein paikkansa opetuksen kehittämässä, mutta paras tapa varmistua palautteen perille menosta on ottaa se opettajien ja opiskelijoiden yhteisen keskustelun kohteeksi.

Opettajien vastaanottoja ja mahdollisia opettajatuutoritapaamisia voi käyttää molemminpuolisen palautteen antamiseen, mutta hedelmällisintä olisi ottaa keskusteluun mukaan samanaikaisesti useampia opettajia ja opiskelijoita. Tällaisia tilaisuuksia voivat järjestää niin

opettajakunta kuin ainejärjestötkin, mutta mieluiten tietysti molemmat yhdessä. Säännöllisille epävirallisemmille keskusteluhetkille kannattaa varata tietty viikonpäivä ja kellonaika esimerkiksi kerran kuussa. Tilaisuuksiin ovat tervetulleita kaikki opiskelijat, opettajat ja tutkijat, ja keskustelun teemaksi voi nostaa tietyn kehittämistä vaativan opetusjärjestelyn tai kurssin, tai meneillään olevan opetussuunnitelmauudistuksen kokonaisuudessaan. Tärkeintä on, että jokaisella on mahdollisuus ideoida tilaisuuksien teemoja esimerkiksi palautelaatikon, yhteisen suunnitteluhetken tai verkon kautta. Tarpeen tullen tilaisuuteen voidaan pyytää alustajaksi ja keskustelun herättäjäksi joku käsiteltävään aiheeseen perehtynyt opiskelija, opettaja tai jopa talon ulkopuolinen asiantuntija.

Palautelomakkeiden rinnalle tai niitä korvaamaan voidaan kehittää myös vuorovaikutteisempi tapa antaa palautetta ja osallistua opetuksen kehittämiseen. Tällainen keskusteluyhteys opiskelijoiden ja opettajien välille voidaan avata esimerkiksi verkkoon tai yhteiselle sähköpostilistalle. Nämä keskustelukanavat voivat toimia myös edellä mainittujen keskustelutilaisuuksien jatkeena, jolloin keskustelua on mahdollista jatkaa verkossa. Eri tavoin toteutetuissa yhteisissä keskusteluissa esiin nousseita ideoita on muistettava myös kirjata ylös, jotta niitä voidaan jälleenpäin tuoda esille esimerkiksi opetussuunnitelmaa tai tutkinto-vaatimuksia uudistettaessa.

Vinkkejä lisätiedon lähteille:

- Karjalainen, A. & Kumpula H. 1994. Matkaopas tiedeyhteisöön. Korkeakouluopetuksen perusmateriaali -sarja. Oulun yliopisto. Opetuksen kehittämissyksikkö.
- Kekäle, J. 1994. Luento-opetuksen kehittäminen. Vähemmällä luennoimisella parempiin tuloksiin. Korkeakouluopetuksen perusmateriaali -sarja. Oulun yliopisto. Opetuksen kehittämissyksikkö.
- Kuittinen, M. 1994. Mitä luennoinnin sijaan? Malleja opiskelijan itsenäisen työskentelyn lisäämiseksi. Korkeakouluopetuksen perusmateriaali -sarja. Oulun yliopisto. Opetuksen kehittämissyksikkö.
- Mäki-Terkka, J. 2002. Yhdessä yhteisöksi -projektin loppuraportti. Helsinki: Nytyi ry.
- Yliopisto-opettajan käsikirja. 2002. Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. (toim.). Helsinki: WSOY.

WWW

- Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuun yliopisto.
<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/kipinat/>
- Opetuksen ja opiskelun tuki. Teknillinen korkeakoulu:
<http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/>
- Opetuksen kehittämissyksikkö. Oulun yliopisto.
<http://www.hallinto.oulu.fi/optsto/opetkeh1/>
- Peda-Forum. Yliopistopedagogiikan asiantuntija- ja yhteistyöverkosto: <http://www-hallinto.oulu.fi/optsto/pedaforum/>
- Pedagoginen kirjahylly. Turun yliopisto:
<http://www.utu.fi/hallinto/kehyp/pedakehi/kirjahyl.htm>

6 KATSE KOHTI TULEVAISUUTTA

Vihdoin olemme tulleet Antoisampaan opiskeluun -oppaan tien päähän, tai oikeammin pääteypysäkille. Polkusi kohti asiantuntijuutta jatkuu eteenpäin, mutta uskomme sinun jo pärjäävän akateemisen maailman sokkeloilla kujilla. Onhan polulla aina muitakin kulkijoita, joilta voit tarvittaessa pyytää apua ja opastusta.

Matkastasi läpi yliopisto-opintojen ei ehkä tule aivan sellaista, millaiseksi sen alkuun kuvittelit. Saatat löytää uusia mielenkiinnonkohteita ja muuttaa suunnitelmiasi matkan varrella. Parhaimmillaanhan yliopistoyhteisö tarjoaa sinulle arvokkaita kokemuksia ja oppimisen hetkiä, jotka auttavat rakentamaan entistä laaja-alaisempaa asiantuntijuutta ja osaamista omalla tieteenalallasi. Ehkä onnistut luomaan myös ihmissuhteita, jotka auttavat sinua niin opiskelussa, työssä kuin arkielämässäsikin. Toivommekin, että saat opinnoistasi irti enemmän kuin osaat niiltä tässä vaiheessa odottaa.

Opiskelun suunnitelmallisuus ja oman oppimisen arviointi esimerkiksi omaa portfolioa kokoamalla auttavat hahmottamaan sitä kokonaisuutta, josta opiskeluaikasi ja

sen myötä kertyvä asiantuntijuutesi muodostuvat. Mitä opit pääaineesi ja sivuaineitteesi myötä? Millaisia valmiuksia tuovat mukanaan osallistuminen tiedeyhteisön toimintaan ja kaikkeen siihen mitä yliopistossa varsinaisen opiskelun ohella tapahtuu? Miten ne kytkeytyvät toisiinsa tai esimerkiksi työelämän asettamiin asiantuntijuuden vaatimuksiin?

Pitkä yliopisto-opiskelun taival on yllättävän nopeasti takanapäin. Turvallinen yliopisto-aika omine komer-venkkeineen on pian vain kokoelma ajan myötä haalistuvia muistoja ja muistikuvia enemmän tai vähemmän opiskelunäyteisestä elämästä. Toivomme, että tämän oppaan myötä saat opintoihisi lisää puhtia ja sellaista draivia, joka auttaa sinua etenemään opinnoissasi ja myös myöhemmässä elämässäsi. Asiantuntijuus on kehittämistä ja kehittymistä, ja tärkein yliopisto-opiskelun anti onkin oppia arvioiden tarkastelemaan omaa osaamistaan ja ympäristöään. Koko elämähän on yhtä opiskelua, jossa aina tulee eteen uusia asioita ja uusia haasteita, joiden yli ei selviä ilman halua ja rohkeutta kehittää jatkuvasti omaa asiantuntijuuttaan.

LÄHTEET

- Aaltola, J. 1995. Tiedeyhteisö, tieto ja oppiminen. Teoksessa Aaltola, J. & Suortamo, M. (toim.). Yliopisto-opetus: Korkeakoulupedagogiikan haasteita. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY, 25-42.
- Aarnio, H. 1999. Dialogia etsimässä: opettajaopiskelijoiden dialogin kehittyminen tieto- ja viestintäteknistä ympäristöä varten. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Aittola, T. 2000. Yliopisto oppimisympäristönä. Teoksessa Laurinen, L. (toim.). Koti kasvattajana, elämä opettajana: Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena kustannus, 190-212.
- Appelqvist, P. 2001. Opiskelijapaneeli: Opiskelija oppijana. Peda-forum - yliopistopedagoginen tiedotuslehti 1, 23-25.
- Asikainen, E. 1995. Pienryhmät - dynaaminen voimavara ja haaste korkeakouluopiskelussa. Teoksessa Aaltola, J. & Suortamo, M. (toim.). Yliopisto-opetus. Korkeakoulupedagogiikan haasteita. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY, 163-193.
- Aulanko, M. 1994. Minä osaan. Anna aivojesi toimia. Juva: WSOY.
- Dryden, G. & Vos, J. 1996. Oppimisen vallankumous. Ohjelma elinikäistä oppimista varten. Juva: WSOY.
- Goman, J. & Perttula, J. 1999. Mitä on oppimaan oppiminen ja miten sitä voidaan kehittää? Kasvatus 2, 109-119.
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 1999. Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Helsinki: WSOY.
- Haltunen, K., Hirvimäki, E., Niinikangas, L. & Perttula, S. 2001. Tiedonhakijan opas. Jyväskylä: BJT Kirjastopalvelu.
- Handal, G. 2000. Onko opetuksen kehittäminen ammatti? Peda-forum - yliopistopedagoginen tiedotuslehti 2, 10.
- Hankala, M. 1999. Verkkolukutaidolla tietotulvan hallintaan. Teoksessa Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U. Mediakasvatus. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Järventausta, H., Moisala, M. & Toivakka, S. 1999. Tutkimalla oppii. Tutkimusenteko-opas. Porvoo: WSOY.
- Kankaanranta, M. & Linnakylä, P. 1999. Verkkoportfolioita kokemassa. Exploring web portfolios. Teoksessa P. Linnakylä, M. Kankaanranta & J. Bopry (toim.) Portfolioita verkossa. Portfolios on the web. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuskeskus. Jyväskylän yliopisto.
- Karjalainen, A. & Kempainen, T. 1994. Vaihtoehtoisia tenttikäytäntöjä. Ohjeita ja ideoita yliopistotenttien kehittämiseen. Oulun yliopisto. Korkeakoulupedagogiikan perusmateriaali 1.
- Kirstinä, L. & Mörskäri, H. 1994. Aikuisopiskelijan äidinkieli. Keuruu: Otava.
- Korhonen, V., Nieminen, P., Rask, K., Lepikkö, T. & Kaipio, J. 1999. Tuumasta tekstiksi. Perusopas seminaari- ja opinnäytetyön tekijälle. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. <URL: <http://www.uta.fi/laitokset/hoitto/wwwoppimateriaali/>> Luettu 22.7.2002.
- Koski, J. T. 2001. Luova hierre. Näkökulmia yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden luovuuteen. Jyväskylä: Gummerus.
- Koski, J. T. 1999. Infoähky ja muita kirjoituksia oppimisesta, organisaatioista ja tietoyhteiskunnasta. Sytyke- ja pohdintakirja tietotyön sankareille. Saarijärvi: Gummerus.
- Kronqvist, E.-L. & Soini, H. 2000. Yksin vai yhdessä? - kokemuksia vertaisoppimisesta yliopistossa. Teoksessa J. Luukkonen & H. Liuska (toim.) Yliopisto-opiskelu

- ja opiskelijan työ. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 81/2000.
- Launis, K. 1997. Moniammatillisuus ja rajojenlytykset asiantuntijatyössä. Teoksessa J. Kirjonen, P. Remes & A. Etäpelto. (toim.) Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. 122-135.
- Laurinen, L. & Marttunen, M. 1998. Lähestymistapoja argumentointiin - Opiskelijoiden sähköpostikeskustelut analysoitavina. Teoksessa L. Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Juva: WSOY. 145-169.
- Lehtonen, H. 1998. Lukemalla avaraan maailmaan. Juva: Atena.
- Lindblom-Ylänne, S., Lonka, K. & Slotte, V. 2001. Aiotko opiskelijaksi? Helsinki: Edita.
- Linnakylä, P., Malin, A., Blomqvist, I. & Sulkunen, S. 2000. Lukutaito työssä ja arjessa. Jyväskylä: ER-paino Ky.
- Linnakylä, P., Kankaanranta, M. & Pollari, P. 1996. Portfolioarvioinnin mahdollisuuksia etsimässä. Teoksessa P. Pollari, M. Kankaanranta & P. Linnakylä (toim.) Portfolion monet mahdollisuudet. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. 1-6.
- Linnakylä, P., Mattinen, E. & Olkinuora, A. 1989. Prosessikirjoittamisen opas. Keuruu: Otava.
- Lonka, I., Lonka, K., Karvonen, P. & Leino, P. 1998. Taitava kirjoittaja. Opiskelijan opas. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Luostarinen, H. & Väliveronen, E. 1991. Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Jyväskylä: Vastapaino.
- Malmi, L. 2001. Yliopistot muutoksessa: Opetuksen arki. Peda-forum - yliopistopedagoginen tiedotuslehti 1, 4-7.
- Marttunen, M. & Laurinen, L. 2001. Vuorovaikutusta verkossa ja suullisesti - yhteisöllisen argumentoinnin ja kriittisen ajattelun edistäminen. Teoksessa P. Sallila & P. Kalli (toim.) Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena. Aikuiskasvatuksen 42. vuosikirja. Jyväskylä: Kansainvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. 152-176.
- Mäki, E. 2001. Tiedon jakamista edistämään työyhteisössä. Peda-forum - yliopistopedagoginen tiedotuslehti 1, 26-27.
- Mäkinen, J. 2000. Merkityksestä toiseen. Opiskelijoiden suuntautuminen kahden ensimmäisen opintovuoden aikana. Peda-forum - yliopistopedagoginen tiedotuslehti 2, 21-23.
- Mäkitalo, I. 1997. Arviointi etäopetuksessa. <URL: http://matwww.ee.tut.fi/kamu/julkaisut/raportit/pertti_co/index.html>. Luettu 31.7.2002.
- Nurminen, O. 2000. Medialukutaidon uudet ulottuvuudet. Teoksessa TriO-projektin loppuraportti. Helsingin yliopisto: Mediakasvatuskeskus. <URL: <http://www.edu.helsinki.fi/media/trio/loppuraportti/Nurminen.pdf>> Luettu 31.7.2002.
- Opetusministeriö. 2000. Suomi (o)saa lukea. Tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmän linjaukset. Opetusministeriön työryhmien muistioita 4:2000. <URL: <http://www.minedu.fi/julkaisut/pdf/lukutaidot.pdf>> Luettu 5.5.2002.
- Opetusministeriö. 1999. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004. <URL: http://www.minedu.fi/toim/koul_tutk_tietostrat/welcome.html> Luettu 5.5.2002.
- Poikela, E. 2001. Tarvitaanko yliopistossa lehtoreita? Teoksessa E. Poikela & S. Öystilä (toim.): Tutkiminen on oppimista - ja oppiminen tutkimista. Tampereen yliopiston julkaisuja.
- Prashnig, B. 1996. Eläköön erilaisuus. Oppimisen vallankumous käytännössä. Paremmen elämisen, oppimisen ja työskentelyn opas. Jyväskylä: Atena.

- Pääkkönen, I. & Varis, M. 2000. Kriittinen lukutaito. Tampere: Oy FinnLectura Ab.
- Repo, I. & Nuutinen, T. 1998. Aikuisten viestintätaito. Keuruu: Otava.
- Ringom, B. 1994. Opi oppimaan. Tuloksellinen aivotyöskentelyn ja opiskelun opas. Helsinki: Innotiimi, Kaukaa viisas, Opintotoiminnan Keskusliitto OK ry.
- Rourke, L., Anderson, T., Garrison, D. R. & Archer, W. 1999. Assessing Social Presence in Asynchronous Text-Based Computer Conferencing. *Journal of Distance Education* 14 (2).
- Rouvinen-Kemppinen, K. & Kemppinen, P. 2000. Luovuuden kukoistus. Toiminnallinen harjoituskirja. Helsinki: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.
- Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Räsänen, S. 2000. Tutorointi tietoverkossa - ohjelmistot ja välineet sekä niistä saatuja kokemuksia. Teoksessa L. Lakio & E. Ropo. (toim.) Ammatillinen aikuiskoulutus verkkoon. Raportti OpinNet-projektista. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy. Saatavilla www.muodossa <URL: <http://www.edu.fi/julkaisut/etusivu.html>> Luettu 31.7.2002.
- Satokangas, R. 2002. HOPS on henkilökohtainen opintosuunnitelma. Teoksessa R. Satokangas & K. Helomaa (toim.) *Manuale Historiae - Historian opiskelijan opas*. Saatavilla www.muodossa <URL: <http://cc.oulu.fi/~histwww/manualehistoriae.htm>> Luettu 31.7.2002.
- Scheinin, P. 1995. Opetuksen arviointi. Teoksessa A. Vaahtokari & A. Vähäpassi (toim.) *Tutki, vertaile, arvioi. Näkökulmia opetuksen suunnitteluun ja tutkimukseen*. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Silvén, M., Kinnunen, R. & Keskinen, S. 1991. Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Avoimen korkeakouluopetuksen julkaisuja. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Takala, S. 1990. Uskalsinko kysyä? Teoksessa P. Linnakylä, & S. Takala (toim.) *Lukutaidon uudet ulottuvuudet. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä* 61. Jyväskylä. 147-152.
- Tella, S., Vahtivuori, S., Vuorento, A., Wager, P. & Oksanen, U. 2001. *Verkko opetuksessa - opettaja verkossa*. Helsinki: Edita.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsitteen perusteita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tynjälä, P. 1998. Kirjoittaminen ja asiantuntijatiedon rakentaminen yliopistossa. Teoksessa L. Laurinen (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina*. Juva: WSOY.
- Valtonen, P. 1999. Kriittiseen ajatteluun ohjaaminen ja kriittisen ajattelun arvioiminen korkeakoulutuksessa. Teoksessa J. Järvinen-Taubert & P. Valtonen (toim.) *Kriittisyyteen kasvu korkeakoulutuksessa*. Tampereen yliopisto. Taju.
- Varis, T. 1998. Viestintäkasvatuksen haasteet ajan kuvana. Johdatusta mediakompetenssin merkitykseen. Teoksessa U. Kivikuru, R. Kunelius (toim.). *Viestinnän jäljillä: näkökulmia uuden ajan elämää*. Helsinki: WSOY.
- Väljijärvi, J. 1997. Millä eväillä lukiosta yliopistoon? Lukiolaisten opiskeluvaihto- ja korkeakoulujen opettajien arvioimina. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 68. Jyväskylän yliopisto.
- Väisänen, P. 2000. Kohti oppimiskeskkeistä pedagogiikkaa opettajankoulutuksessa. Teoksessa Enkenberg, J., Väisänen, P. & Savolainen, E. (toim.). *Opettajatiedon kipinöitä: Kirjoituksia pedagogiikasta*. <URL: <http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/kipinat/>> Luettu 31.7.2002.